

**ΤΕΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΕΟ-ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΡΟΔΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΑΝΔΟΥΡΑΡΗ ΑΓΑΠΗ
Α.Μ. : 99195**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

**ΤΕΙ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΕΟ-ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ:

**Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΡΟΔΙΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ
ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΦΩΤΕΙΝΗ

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΑΝΔΟΥΡΑΡΗ ΑΓΑΠΗ
Α.Μ. : 99195**

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2014

Ευχαριστίες

Επιθυμώ να εκφράσω τις πιο θερμές μου ευχαριστίες, στους ανθρώπους που κατά τη διάρκεια συγγραφής της πτυχιακής μου εργασίας, στάθηκαν στο πλευρό μου και με στήριξαν, ο καθένας με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο. Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω πρώτα και κύρια στην καθηγήτριά μου, τη Φωτεινή Αργυροπούλου, της οποίας οι υποδείξεις και οι συμβουλές ήταν πολύ χρήσιμες και βοηθητικές. Αφιέρωσε από τον προσωπικό της χρόνο, για να μου δώσει τις κατευθυντήριες γραμμές, γεγονός που εκτιμώ ιδιαίτερα. Πολύτιμες για μένα υπήρξαν και οι πληροφορίες που πήρα από το Δήμο Ρόδου, το Αρχαιολογικό Μουσείο του νησιού, από την Δημοτική Βιβλιοθήκη και από άλλους αρμόδιους φορείς, όπως Συντηρητές Έργων. Τέλος, ευχαριστώ θερμά την οικογένειά μου για την ψυχολογική στήριξη προς το πρόσωπό μου.

Περίληψη

Ο πολιτισμός αποτελεί βασική συνιστώσα της βιώσιμης ανάπτυξης. Για την διατήρηση και αξιοποίησή του είναι υπεύθυνη σε τοπικό επίπεδο η αυτοδιοίκηση. Ο καλλικρατικός δήμος Ροδίων έχει στην κυριότητά ένα πολύ ικανό αριθμό αρχαιολογικών και άλλων μνημείων τα οποία οφείλει να σέβεται αλλά και αξιοποιεί με στόχο την τοπική ανάπτυξη μέσω του κυριότερου πυλώνα της τοπικής οικονομίας, του τουρισμού. Η τοπική αυτοδιοίκηση δύναται, ανάλογα με το μοντέλο ανάπτυξης που έχει επιλέξει να ακολουθήσει, να συμβάλλει αξιοσημείωτα στην ορθότερη διαχείριση του πολιτιστικού της κεφαλαίου. Στην παρούσα εργασία αξιολογείται μέσα από την μέθοδο της S.W.O.T. Analysis ο τρόπος με τον οποίο η ροδιακή αυτοδιοίκηση προωθεί την διαφύλαξη και ανάδειξη των πολιτιστικών της μνημείων για την ενίσχυση του τουρισμού και την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης του νησιού. Ακόμη αναδεικνύονται ευκαιρίες για βελτίωση της εφαρμοζόμενης πολιτικής και εντοπίζονται κίνδυνοι που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Φαίνεται πως μέσα από τον στρατηγικό σχεδιασμό της η μέριμνα για τους πολιτισμικούς πόρους είναι ιδιαίτερη και η αξιοποίησή τους στρατηγικής σημασίας για όλη τη Ρόδο.

Λέξεις κλειδιά: τουρισμός, βιώσιμη ανάπτυξη, πολιτιστικοί πόροι, αυτοδιοίκηση.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	2
Περίληψη	3
Περιεχόμενα	4
Κατάλογος πινάκων	7
Κατάλογος εικόνων	8
Εισαγωγή	9

Μέρος Α – Θεωρητική Προσέγγιση(Εννοιολογικό πλαίσιο της μελέτης)

Κεφάλαιο 1: Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ανάπτυξη με βάση τον Πολιτισμό.....	12
1.1 Ανάπτυξη και Βιώσιμη - Αειφόρος Ανάπτυξη	12
1.2 Βιώσιμη Ανάπτυξη και συνιστώσες	15
1.2.1 Οικονομία	15
1.2.2 Κοινωνία	16
1.2.3 Περιβάλλον	17
1.2.4 Πολιτισμός	18
1.2.5 Ενέργεια	19
1.3 Τοπική Ανάπτυξη- Βιώσιμη Πόλη.....	20
1.4 Πολιτισμικοί πόροι	22
1.5 Ο πολιτισμός ως μοχλός τοπικής ανάπτυξης	24
1.6 Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων.....	25
Κεφάλαιο 2: Ο Καλλικρατικός Δήμος Ροδίων	
2.1 Πρόγραμμα Καλλικράτης	28
2.2. Εισαγωγή στην Ιστορία της Ρόδου	29

2.2.1 Μυθολογία	29
2.2.2 Αρχαίοι χρόνοι	30
2.2.3 Ιπποτική περίοδος	31
2.2.4 Τουρκοκρατία, Ιταλική κατοχή, Νεώτεροι χρόνοι	33
2.3 Ιστορικά μνημεία	35
2.3.1 Η ιστορική και μνημειακή εξέλιξη της πόλης της Ρόδου	35
2.4 Δημογραφικά, Ιστορικά, Κοινωνικά στοιχεία της περιοχής	41
2.5 Πολιτισμικοί πόροι της περιοχής	52
2.6 Οι ενέργειες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την προστασία των μνημείων	58
2.7 Σημαντικά κτίρια	61
2.7.1 Οι επεμβάσεις και επιδιορθώσεις σε σημαντικά κτίρια-μνημεία	61
2.7.2 Οι επεμβάσεις σε σημαντικά κτίρια-μνημεία	62
2.7.3 Επείγοντα έργα, επισκευές, οχυρώσεις	65
2.7.4 Διαμορφώσεις ελευθέρων χώρων, δίκτυα, κυκλοφορία οχημάτων	67

Μέρος Β' - Έρευνα πεδίου

Κεφάλαιο 3: Η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή.....	72
3.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας	72
3.2 Μεθοδολογία της έρευνας.....	73
3.2.1 Οι βασικότερες ερωτήσεις των συνεντεύξεων.....	73
3.3 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας	75
Κεφάλαιο 4: Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα – Προτάσεις.....	81
4.1 Μερικές παρατηρήσεις ως προς τις ενέργειες του Δήμου Ροδίων και διαφόρων οργανισμών για την προστασία των μνημείων.....	81
4.1.1 Διεύθυνση προστασίας Μεσαιωνικής Πόλης, Προγραμματική σύμβαση ΥΠ.ΠΟ Τ.Α.Π.Α Δήμου Ροδίων	81
4.1.2 Πολεοδομική μελέτη, κοινόχρηστοι χώροι και κανονισμοί επεμβάσεων	84
4.1.3 Παρέμβαση από το Γ.Π.Σ. στα κτίρια κατοικίας (διατηρητέα) της Π.Π. και η προσφορά του Δήμου Ροδίων στην τοπική κοινωνία	85

4.1.4 Έργα αποκατάστασης μνημείων και αρχαιολογικών χώρων στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου: έργα βελτίωσης της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου	87
4.2 Προτάσεις	91
Βιβλιογραφία	94
Παράρτημα.....	99

Κατάλογος Πινάκων

53

Πίνακας 1. Κάτοικοι Δήμου Ροδίων ανά Συνοικία- Απογραφή 2001. Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. http://www.statistics.gr/	
Πίνακας 2. Κάτοικοι Δήμου Ροδίων ανά Δημοτική Ενότητα- Απογραφή 2011. Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. http://www.statistics.gr/	
Πίνακας 3. Χώροι και Μνημεία της Προϊστορικής και Κλασικής Αρχαιότητας στη Ρόδο. Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, http://odysseus.culture.gr/	
Πίνακας 4. Χώροι και Μνημεία της Βυζαντινής Περιόδου στη Ρόδο. Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, http://odysseus.culture.gr/	54
Πίνακας 5. Χώροι και Μνημεία της Νεώτερης Περιόδου στη Ρόδο. Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, http://odysseus.culture.gr/	55
Πίνακας 6. Μουσεία στη Ρόδο. Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, http://odysseus.culture.gr/	56
Πίνακας 7. Μουσεία στη Ρόδο. Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, http://odysseus.culture.gr/	57
Πίνακας 6. S.W.O.T. Analysis- Α. Δυνατά Σημεία (Strengths)	87
Πίνακας 7. S.W.O.T. Analysis- Β. Αδύνατα Σημεία (Weaknesses)	88
Πίνακας 8. S.W.O.T. Analysis- Γ. Ευκαιρίες (Opportunities)	89
Πίνακας 9. S.W.O.T. Analysis- Δ. Απειλές (Threats)	89
Πίνακας 10. S.W.O.T. Analysis- Συγκεντρωτική Παρουσίαση Αποτελεσμάτων	90

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Σχηματική Αναπαράσταση για την Βιώσιμη Ανάπτυξη	10
Εικόνα 2: Σχηματική Αναπαράσταση για την Βιώσιμη Πόλη. Πηγή: http://www.sustainablecities.eu/	19
Εικόνα 3: Πολιτικός Χάρτης της Ελλάδας. Πηγή: http://www.in2greece.com/	31
Εικόνα 4: Γεωφυσικό Χάρτης Ρόδου. Πηγή: http://www.hotelsrhodes.gr/	32
Εικόνα 5: Το Μεσαιωνικό Αστικό Τοπίο της Ρόδου, Πηγή: http://galaxy.hua.gr/~landscapesatlas/index.php	37
Εικόνα 6: Αρχαία Ακρόπολη Ρόδου. Πηγή: http://www.rodosislandinfo.gr/	42
Εικόνα 7: Αρχαία Κάμιρος. Πηγή: http://www.rhodes.gr/	43
Εικόνα 8: Φιλήρημος Πηγή: www.cityofpetaloudes.gr	45
Εικόνα 9: Εισόδια της Θεοτόκου, Μανδράκι. Πηγή: lyk-esp-rodou.dod.sch.gr	45
Εικόνα 10: Εθνικό Θέατρο Ρόδου. Πηγή: http://angel.aenaon.info/	46
Εικόνα 11: Ενυδρείο Ρόδου. Πηγή: http://www.rodosisland.gr/	46
Εικόνα 12: Νοσοκομείο των Ιπποτών- Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου. Πηγή: http://history-pages.blogspot.gr/	47
Εικόνα 13: Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου- Βυζαντινό Μουσείο. Πηγή: http://el.wikipedia.org/	48
Εικόνα 14: Κουλάδα των Πεταλούδων. Πηγή: http://www.omorfataxidia.com/	48

Εισαγωγή

Ο τουρισμός στην Ελλάδα γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και έφτασε να αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας. Το φαινόμενο στηρίχθηκε κυρίως στην παγκόσμια αναγνώριση του γεγονότος ότι η χώρα μας έχει ιδιαίτερο πλούτο όσον αφορά την φυσική της ομορφιά και την πολιτιστική της κληρονομιά. Ταυτόχρονα ο τουρισμός προκαλεί διάφορες επιπτώσεις στις περιοχές όπου αναπτύσσεται και οι οποίες είναι κυρίως οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές. Για να αντιμετωπιστούν λοιπόν τα προβλήματα που δημιουργούνται σε τοπικό επίπεδο και παράλληλα να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη από την τουριστική ανάπτυξη οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης προσπαθούν να καταστρώσουν αποτελεσματικές στρατηγικές για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής τους.

Αυτός ο σχεδιασμός βασίζεται σε ένα μοντέλο ανάπτυξης που ονομάζεται «πρότυπο χωρικής ανάπτυξης». Το πρότυπο χωρικής ανάπτυξης μπορεί να βασίζεται σε έναν κεντρικό προγραμματισμό που καλείται «εκ των άνω προγραμματισμός» ή να στηρίζεται εξ αρχής στην τοπική διοίκηση οπότε καλείται «πρότυπο ολοκληρωμένης-τοπικής ανάπτυξης». Στην χώρα μας ο τουρισμός κατ' αρχάς βασίστηκε στο συγκεντρωτικό μοντέλο στο οποίο η κεντρική εξουσία καθόριζε κάθε λεπτομέρεια για την τοπική τουριστική ανάπτυξη. Τα τελευταία χρόνια όμως η ιδέα της αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων και εξουσιών προχωρά και η ευθύνη της τοπικής ανάπτυξης περνά σιγά σιγά στις κατά τόπους κοινότητες και επίσημα στους φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αλλαγής κατεύθυνσης αποτελεί η κατάρτιση επιχειρησιακών σχεδίων σε επίπεδο δήμων κατά τα πρότυπα των επιχειρησιακών προγραμμάτων. Βασικά συστατικά ενός αποκεντρωμένου μοντέλου είναι η δημιουργία τοπικών παραγωγικών συστημάτων με έντονα τα στοιχεία της καινοτομίας και της τοπικής επιχειρηματικότητας.

Η παρούσα εργασία ως σκοπό έχει την μελέτη της συμβολής του δήμου Ροδίων στην αξιοποίηση των Αρχαιολογικών Μνημείων του νησιού με τέτοιο τρόπο ώστε να επωφεληθεί το τουριστικό προϊόν. Για τον λόγο αυτό γίνεται βιβλιογραφική έρευνα στην ελληνική και παγκόσμια βιβλιογραφία, τον περιοδικό τύπο και το διαδίκτυο αλλά και

δημόσια τοπικά και εθνικά έγγραφα. Στο δεύτερο μέρος έχουμε την ανάλυση των δυνατών, αδύνατων, επικίνδυνων αλλά και με προοπτικές σημείων μέσω της μεθόδου S.W.O.T. Analysis, προκειμένου να αναφανεί η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ενίσχυση μέσω αυτής της τουριστικής ανάπτυξης της Ρόδου.

Πιο συγκεκριμένα το πρώτο κεφάλαιο πραγματεύεται το θεωρητικό υπόβαθρο της ανάπτυξης, της τοπικής ανάπτυξης και της αυτοδιοίκησης. Αποσαφηνίζονται οι όροι ανάπτυξη, βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη και οι συνιστώσες τους. Σκιαγραφείται το μοντέλο της βιώσιμης πόλης, μέσω των αναφορών στην τοπική ανάπτυξη κι τέλος γίνεται εκτεταμένη αναφορά στον ρόλο του πολιτιστικού κεφαλαίου, ως μοχλού της τοπικής ανάπτυξης αλλά και στον ρόλο που διαδραματίζει η τοπική αυτοδιοίκηση για την καλύτερη αξιοποίησή του.

Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει την ολιστική παρουσίαση του νέου Καλλικρατικού πλέον Δήμου Ροδίων μέσα από αναφορές στα δημογραφική, ιστορικά, κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία της περιοχής. Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στους πολιτισμικούς πόρους της περιοχής και εν τέλει στις ενέργειες της τοπικής αυτοδιοίκησης του Δήμου Ροδίων για την προστασία και αξιοποίηση των μνημείων.

Τέλος στο δεύτερο μέρος, παρουσιάζεται η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε κατά την πρωτογενή έρευνα που πραγματοποιήσαμε , ο γενικός σκοπός και οι στόχοι, όπως και τα αποτελέσματα της S.W.O.T. Analysis που διενεργήθηκε. Η εργασία ολοκληρώνεται με την διεξαγωγή γενικών συμπερασμάτων και την διαμόρφωση προτάσεων για τη συνέχιση και αναβάθμιση της αξιοποίησης των ιστορικών μνημείων του νησιού, από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης της Ρόδου, με απώτερο σκοπό την συνεχή τοπική ανάπτυξη ή πιο σωστά βιώσιμη ανάπτυξη αλλά και την αέναη ενίσχυση του τουρισμού, βασικού πυλώνα της ανάπτυξης.

Μέρος Α΄ - Θεωρητική Προσέγγιση
(Εννοιολογικό πλαίσιο της μελέτης)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Τοπική Αυτοδιοίκηση και Ανάπτυξη με βάση τον Πολιτισμό

1.1 Ανάπτυξη και Βιώσιμη - Αειφόρος Ανάπτυξη

Ο όρος "Ανάπτυξη", άρχισε να χρησιμοποιείται μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν μετά από την δημιουργία πολιτικών συνασπισμών, άρχισε η ανθρωπότητα να ενδιαφέρεται για ανάκαμψη από τα συντρίμια που άφησε ο πόλεμος και για ανάπτυξη. Θα μπορούσε λοιπόν να πει κανείς, ότι η κύρια αιτία της προσπάθειας που ξεκίνησε για την προαγωγή και προώθηση της ανάπτυξης σε παγκόσμιο επίπεδο, ήταν μάλλον συνέπεια πολιτικών επιλογών και οικονομικών φιλοδοξιών, παρά ανθρωπιστικών στόχων (Αποστολόπουλος, 2004).

Η ιστορική διαδρομή του ανθρώπινου πολιτισμού σηματοδοτείται από ιδέες και τεχνολογίες που εξελίσσονται και αλλάζουν τη μορφή και τη δομή της οικονομικής δραστηριότητας και τη φυσιολογία της φύσης και την κοινωνίας. Η πρώτη βιομηχανική επανάσταση (1750- 1870) με την τελειοποίηση της ατμομηχανής από τον Watt, έδωσε ώθηση στις μεταφορές και το διεθνές εμπόριο. Με τη δεύτερη βιομηχανική επανάσταση από το 1870 και μετά, η χρήση της ηλεκτρικής ενέργειας στη βιομηχανία ανατρέπει τα δεδομένα της οικονομίας και της κοινωνίας, διαμορφώνοντάς τες σε αυτό που γνωρίζουμε σήμερα (Σκουλάτου, κ.ά., 1998). Έτσι σταδιακά φτάσαμε στην δημιουργία της φιλελεύθερης οικονομίας της αγοράς. Σε αυτό συνέβαλε η μετάβαση από την οικονομία που στηριζόταν στη βιοτεχνία στην βιομηχανική οικονομία που παραδοσιακά επικρατεί εν μέρει ως τις μέρες μας. Στηρίζεται στην έννοια της οικονομικής μεγέθυνσης που ορίζεται ως η διαχρονική αύξηση της αξίας του συνολικού επιπέδου παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών μιας οικονομίας, δηλαδή στη μεγέθυνση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (ΑΕΠ), το οποίο θεωρείται ως ο αντιπροσωπευτικότερος δείκτης της οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας σήμερα (Φλογαίτη, 2005).

Ο όρος ανάπτυξη αναφέρεται στους απαραίτητους κοινωνικοοικονομικούς μετασχηματισμούς οι οποίοι οδηγούν σε μια πιο επιθυμητή κατάσταση, δηλαδή σε μια διαδικασία, και όχι σε μια κατάσταση μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής. Ως εκ τούτου, ο ορισμός της ανάπτυξης περιλαμβάνει όχι μόνον τους στόχους αλλά και τα

μέσα με τα οποία θα επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί (Lele, 1991). Ακόμη στηρίζεται σε ηθική βάση καθώς συμπεριλαμβάνει στόχους και αξίες όπως η ισότητα και η δημοκρατία και εμπεριέχει ποιοτικά και όχι μόνο ποσοτικά στοιχεία. Επομένως η ανάπτυξη δεν είναι δυνατόν να μετρηθεί ως χρηματική αξία και μόνον. Ως εκ τούτου ο όρος ανάπτυξη είναι πολύ πιο ευρύς από την οικονομική μεγέθυνση, περιλαμβάνοντας, όπως αναφέρουν οι Pearce, Markandya και Barbier (1989), πέρα από την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτιστική ανάπτυξη λαμβάνοντας υπόψη το φυσικό περιβάλλον.

Παρ' όλο ότι υφίσταται μια αρκετά σημαντική βιβλιογραφία για τον προσδιορισμό της έννοιας, εντούτοις δεν έχει επικρατήσει μια ομόφωνη άποψη γύρω από αυτό. Έναν πολύ χρήσιμο ορισμό της ανάπτυξης έχουν δώσει οι Oberle, Stowers και Darby (1975) στον οποίο εμπλέκονται τα ενδιαφέροντα τριών επιστημών: της Οικονομικής Επιστήμης, της Κοινωνιολογίας και της Ηθικής. Σύμφωνα με τους προαναφερόμενους επιστήμονες η ανάπτυξη είναι μια διαδικασία, στην οποία ένας όλο και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων, μιας δεδομένης περιοχής ή ενός δεδομένου περιβάλλοντος, λαμβάνει και υλοποιεί κοινωνικά υπεύθυνες αποφάσεις, η πιθανή συνέπεια των οποίων είναι η καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης μερικών ατόμων, χωρίς να χειροτερεύουν οι συνθήκες ζωής των άλλων. Από τον παραπάνω ορισμό τα δύο σημεία που πρέπει να τονιστούν ιδιαίτερα αφορούν: α) στο γεγονός ότι η ανάπτυξη δεν θεωρείται αποκλειστικά πεδίο ευθύνης της Οικονομικής Επιστήμης και β) δεν είναι το αποκλειστικό αντικείμενο και καθήκον μιας μειοψηφίας ειδικών (τεχνοκρατών, κυβερνητικών αξιωματούχων, πολιτικών, κ.ά.), αλλά ενός διαρκώς αυξανόμενου αριθμού ατόμων, που λαμβάνουν και υλοποιούν κοινωνικά υπεύθυνες αποφάσεις (Αποστολόπουλος, 2004).

Το φιλελεύθερο μοντέλο οικονομικής ανάπτυξης που εφαρμόζεται κατά κόρον τα τελευταία χρόνια έχει διάφορες δυσμενείς συνέπειες στην κοινωνία, τον πολιτισμό και τον περιβάλλον οι οποίες γίνονται ορατές σταδιακά εγείροντας συζητήσεις για νέους προσανατολισμούς της ανάπτυξης. Στον εμπλουτισμό και την διεύρυνση του όρου ανάπτυξη έχει συντελέσει αποφασιστικά την τελευταία δεκαετία η διαδικασία προσδιορισμού της έννοιας της Βιώσιμης ή Αειφόρου Ανάπτυξης. Η συζήτηση περί της Βιώσιμης Ανάπτυξης διευρύνει την έννοια της ανάπτυξης προς δύο κατευθύνσεις: α) η ανάπτυξη πρέπει να ειδωθεί με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο συμπεριλαμβάνοντας μεταξύ άλλων κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα πέρα των οικονομικών, και β) η ανάπτυξη

πρέπει να επιτυγχάνεται με τρόπο ώστε να μην μειώνει τις δυνατότητα των μελλοντικών γενεών ενώ συγχρόνως να διασφαλίζει την ενδογενεακή ισότητα (Παπανδρέου & Σαρτζετάκης, 2002).

Με τον όρο "βιώσιμη", θα μπορούσε να ονομάσει κανείς, την ανάπτυξη εκείνη, η οποία ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των σημερινών γενεών, χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τις απαιτήσεις των γενεών που θα ακολουθήσουν. Είναι δηλαδή κατά κάποιο τρόπο ταυτόσημη έννοια με εκείνη της "αιφόρου ανάπτυξης", της οποίας το κυριότερο χαρακτηριστικό είναι η αέναη ζωή και προτεραιότητά της η εξασφάλιση ποιότητας διαβίωσης σε όλους τους τομείς- περιβάλλον, οικονομία, κοινωνία, πολιτισμός, κτλ- για όλους και για πάντα (Μητούλα, 2003).

Εικόνα 1: Σχηματική Αναπαράσταση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Εξ' ορισμού η λέξη ανάπτυξη σημαίνει την αύξηση, μεγέθυνση, επέκταση και προαγωγή της οικονομίας μιας χώρας, ώστε αυτή να φτάσει στο επίπεδο των ανεπτυγμένων κρατών, ξεφεύγοντας από την υπανάπτυξη. Η λέξη αειφόρος (συνθετικό των αεί + φέρω) έχει την έννοια του έχω-κατέχω διαρκώς, συνεχώς, πάντοτε, για πάντα, σταθερά (Λεξικό Ελληνικής Γλώσσας, 2007). Αειφόρος ανεπτυγμένη είναι εκείνη η κοινωνία που μπορεί να υπάρχει για γενεές και γενεές, που μπορεί να βλέπει αρκετά μακριά, που είναι αρκετά ευέλικτη και σοφή, ώστε να μην υποσκάπτει ούτε τους φυσικούς, ούτε τους κοινωνικούς της πόρους (Φλογαΐτη, 2005).

Πολύ συχνά ακούγοντας τον όρο "Βιώσιμη- Αειφόρος Ανάπτυξη", η πρώτη εντύπωση αφορά την βιωσιμότητα του περιβάλλοντος. Δεδομένου ότι η προέλευση του όρου προέρχεται από την περιβαλλοντική επιστήμη, αυτό είναι φυσικό. Την σύγχρονη όμως εποχή ο όρος έχει υπερβεί το καθαρά και αυστηρά περιβαλλοντικό πλαίσιο από το οποίο ξεκίνησε. Αποδείχθηκε μάλιστα πως η πολυπλοκότητα της βιωσιμότητας επιδρά στη λειτουργία τεσσάρων διαφορετικών συστημάτων: α) του οικοσυστήματος, β) του οικονομικού, γ) του τεχνολογικού και δ) του κοινωνικού. Για να είναι δυνατή η δημιουργία μιας μελλοντικής βιώσιμης οδού είναι απαραίτητο να εξεταστεί η αλληλεπίδραση των παραπάνω συστημάτων. Μακροχρόνιες μάλιστα έρευνες έδειξαν ότι στους παραπάνω παράγοντες θα έπρεπε να προστεθεί ακόμη ένας που χωρίς αυτόν δεν μπορεί να υπάρξει βιωσιμότητα ενός τύπου: ο πολιτισμός.

1.2 Βιώσιμη Ανάπτυξη και συνιστώσες

Οι κύριες συνιστώσες που διαμορφώνουν την Βιώσιμη Ανάπτυξη, όπως λέχθηκε και παραπάνω είναι η Οικονομία, η Κοινωνία, το Περιβάλλον, ο Πολιτισμός και η Ενέργεια.

1.2.1 Οικονομία

Η ανάπτυξη είναι έννοια συνυφασμένη στενά με την οικονομία. Για τους περισσότερους αν δεν υπάρχει οικονομική ευμάρεια δεν υπάρχει και ανάπτυξη. Το πιο σημαντικό ζήτημα ωστόσο είναι το πώς μπορεί να επιτευχθεί οικονομική ανάπτυξη

χωρίς περιβαλλοντική καταστροφή. Η απάντηση σε αυτή την περίπτωση έρχεται από την βιώσιμη ανάπτυξη (Bailey, 1994).

Όπως είναι φυσικό κύριος στόχος της πολιτικής όλων των χωρών είναι η οικονομία και η ανάπτυξη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις σε όλο τον κόσμο να λειτουργούν με γνώμονα την αύξηση του κέρδους και την μείωση του κόστους παραγωγής, γεγονός που δημιουργεί πολλά προβλήματα αφού οι επιχειρήσεις υστερούν σε κριτήρια διατήρησης και προστασίας του περιβάλλοντος προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους.

Η οικονομία αναπτύσσεται ραγδαία καθώς επικρατεί η άποψη ότι εξασφαλίζει σε όλους μια ζωή άνετη και ποιοτική, δυνατότητα απασχόλησης, γενική εκπαίδευση, άριστη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, κ.ά.. Οι χώρες δίνοντας σημασία στην οικονομική ανάπτυξη, αγνόησαν την βαθμιαία κατάλυση του περιβάλλοντος η οποία μπορεί κάποια στιγμή στο μέλλον να υπονομεύσει την οικονομική ανάπτυξη (Reid, 1999). Γενικά οι συμβατές με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης πρακτικές, ορίζονται σαν μια προσπάθεια του κλάδου της βιομηχανίας να πετύχει αναπτυξιακούς στόχους ενώ ταυτόχρονα η οικονομική ευμάρεια σέβεται τις οικολογικές αναγκαιότητες και την κοινωνική ισότητα (Coleman, 2005).

Η Ελλάδα μέσω της ένταξής της στην ενιαία νομισματική ζώνη από το 1999, υιοθετεί παράλληλα τις αρχές και τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, ο οποίος συνοδεύει την αληθινή οικονομική πραγματικότητα (Roberts, 2008).

1.2.2 Κοινωνία

Η δεύτερη σημαντικότερη συνιστώσα της βιώσιμης ανάπτυξης είναι η κοινωνία. Ο όρος "βιώσιμη ανάπτυξη" διευρύνθηκε για να συμπεριλάβει θέματα όπως η υγεία και η εκπαίδευση (Morris, 2002). Η ανάπτυξη της κοινωνικής πρόνοιας συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στην βιωσιμότητα καθώς ικανοποιεί τέτοιου είδους κοινωνικές ανάγκες των πολιτών ενισχύοντας έτσι την ποιότητα ζωής τους και επιτρέποντάς τους να αναζητήσουν ικανοποίηση ψυχολογικών αναγκών.

Σύμφωνα με τον οργανισμό του IUCN το 1991, βιώσιμη κοινωνία είναι αυτή που εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό επίπεδο διαβίωσης στους σημερινούς ανθρώπους και τους απογόνους τους. Βασίζεται σε βασικές αρχές, όπως ο σεβασμός και η φροντίδα για

την κοινότητα, η προστασία της ζωτικότητας και της βιοποικιλότητας των μη ανανεώσιμων πόρων, προσαρμογή των ανθρώπινων κοινωνιών στα όρια της φέρουσας δυναμικότητας της γης, αλλαγή της στάσης ζωής του ανθρώπου και συμμετοχή σε παγκόσμιες συμμαχίες, που προωθούν την βιώσιμη διαβίωση.

Ο βασικός στόχος της Ε.Ε. είναι η οικονομική και κοινωνική συνοχή των κοινωνιών των κρατών μελών της. Για την προώθηση της κοινωνικής ευημερίας δημιούργησε σαν στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης την Λευκή Βίβλο.

Οι αστικές περιοχές μπορούν να σηματοδοτούν την κοινωνική εξέλιξη σε σημαντικό βαθμό μέσω των κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Εκείνο που είναι φανερό στις μέρες μας είναι η ελλιπής ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών από την κοινωνική ανάπτυξη. Η ανθρωπότητα χρειάζεται μια μορφή ανάπτυξης που να βελτιώνει συνεχώς το επίπεδο και τις συνθήκες διαβίωσης των ανθρώπων, όπου η ανάπτυξη και η προστασία του περιβάλλοντος θα συνυπάρχουν και θα αποτελούν ουσιώδη μέρη μιας ζωτικής διαδικασίας, που εξασφαλίζει τη διατήρηση του ανθρώπινου γένους πάνω στη γη (Γαλανός & Αλμπάνης, 1999). Υπό αυτό το πρίσμα, η κοινωνική βιωσιμότητα προϋποθέτει μέριμνα για την προώθηση της ευμάρειας, μέσω της ικανοποίησης των κοινωνικών αναγκών των πολιτών και την αφύπνιση της επιθυμίας για λήψη αποφάσεων, που προάγουν την ποιότητα ζωής.

1.2.3 Περιβάλλον

Το περιβάλλον είναι μια από τις πιο σημαντικές συνιστώσες της Βιώσιμης Ανάπτυξης. Η καταστροφή του περιβάλλοντος είναι ένα γεγονός που επηρεάζει άμεσα την επίτευξή της. Γι' αυτό είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων ώστε να γίνεται ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων, ειδικά των μη ανανεώσιμων και να περιοριστούν όλες οι μορφές ρύπανσης.

Από πολύ νωρίς ο άνθρωπος προσπάθησε να υποτάξει το φυσικό περιβάλλον και να το χρησιμοποιήσει, διότι από αυτό εξαρτιόταν η επιβίωσή του. Χρησιμοποίησε τα στοιχεία της φύσης, την δύναμη των τρεχούμενων νερών και του αέρα. Όμως, ακόμα και στη σημερινή εποχή, δημιουργούνται περιβαλλοντικά προβλήματα από την εκμετάλλευση αυτή του περιβάλλοντος και την απόρριψη των καταλοίπων. Στις τελευταίες δεκαετίες με την ραγδαία αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού, τη μεγαλύτερη

συγκέντρωση στα αστικά κέντρα, τη βιομηχανική ανάπτυξη κ.α., οι ανθρώπινες ανάγκες για τις υπηρεσίες του φυσικού περιβάλλοντος αυξήθηκαν με πολύ γρήγορο ρυθμό. Το περιβαλλοντικό πρόβλημα έγινε οξύ και παγκόσμιο (Κώττης, 1994).

Για τον λόγο αυτό, ο ΟΗΕ συγκάλεσε την Παγκόσμια Συνδιάσκεψη για το Περιβάλλον στο Ρίο το 1992, υπογράφηκε το Πρωτόκολλο του Κιότο και το 1993 εγκρίθηκε το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον, που στοχεύει στην ποσοτική αλλά και ποιοτική ανάπτυξη σε αρμονία με την φύση. Οι βασικές προτεραιότητες του προγράμματος συνοψίζονται ως εξής:

- Ορθολογική διαχείριση φυσικών πόρων
- Αντιμετώπιση ρύπανσης και πρόληψη δημιουργίας αποβλήτων
- Μείωση της κατανάλωσης μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- Βελτίωση αστικού περιβάλλοντος
- Βελτίωση συνθηκών υγείας και ασφάλειας.

Σύμφωνα με τις παραπάνω αποφάσεις σε ευρωπαϊκό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο μπορεί να υποστηριχτεί πως δεν προβλέπεται σχεδιασμός αναπτυξιακής πολιτικής που να μην λαμβάνει υπόψη την προστασία του περιβάλλοντος (Μητούλα, 2003).

1.2.4 Πολιτισμός

Στη Διεθνή Σύμβαση της Unesco, στη Χάγη το 1954, δημιουργήθηκε ο όρος «πολιτιστικό αγαθό». Με τον όρο αυτό χαρακτηρίζονται τα κινητά και ακίνητα αγαθά που έχουν μεγάλη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά ενός λαού. Στην Σύμβαση της Παγκόσμιας Κληρονομιάς του 1972, η έννοια πολιτιστική κληρονομιά συμπεριέλαβε έργα αρχιτεκτονικής, οικοδομικά συγκροτήματα και χώρους. Όσον αφορά τους χώρους αναφέρονται έργα του ανθρώπου ή δημιουργήματα από κοινού της φύσης και του ανθρώπου (Μητούλα, 2003). Η εξέταση της ιστορικής και πολιτισμικής πορείας ενός λαού συμβάλλει αποφασιστικά στην κατανόηση της φυσιογνωμίας του και γενικότερα της πολυφωνίας και της πολυμορφίας του ανθρώπινου πολιτισμού. Παράλληλα μέσα από την πολιτισμική πορεία μπορεί κανείς να βρει στοιχεία που θα τον βοηθήσουν στην θεώρηση των ιδανικών και αξιών του ανθρώπου.

Τα τελευταία χρόνια η προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς εντείνεται σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και τοπικό επίπεδο. Ο πολιτισμός συντελεί στην

βιωσιμότητα των πόλεων και έχει ενταχθεί ως γενικότερη πολιτική της βιώσιμης ανάπτυξης, γι' αυτό και είναι μια από τις πιο σημαντικές συνιστώσες της. Ο στόχος που τίθεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο δράσης για την βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς του αστικού χώρου και η ενθάρρυνση των τοπικών φορέων των πολιτών για την ανάληψη δημιουργικών καλλιτεχνικών και πολιτιστικών πρωτοβουλιών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1998).

1.2.5 Ενέργεια

Η ενέργεια, σε διάφορες μορφές, αποτελεί την κινητήρια δύναμη του σύγχρονου πολιτισμού καθώς καλύπτει τις διαρκώς αυξανόμενες ανάγκες για κίνηση, φωτισμό και θέρμανση. Η παγκόσμια ζήτηση ενέργειας συνεχώς αυξάνει καθώς οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν αρχίσει να διεκδικούν το δικό τους μερίδιο στην ευημερία, καθώς η κατανάλωση ενέργειας συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου. Η τωρινή ενεργειακή κατάσταση του πλανήτη οδηγεί συστηματικά στην επιβάρυνση της ατμόσφαιρας από ρύπους αλλά και στην κατάλυση των φυσικών πόρων, αποτελέσματα εν πολλοίς της παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας.

Η Ε.Ε. στην προσπάθειά της να διαμορφώσει ένα πλαίσιο δράσης για τα ενεργειακά θέματα εξέδωσε το 1995 την Πράσινη Βίβλο με τίτλο «Μια ενεργειακή πολιτική για την Ε.Ε.», την οποία διαδέχτηκε η Λευκή Βίβλος. Οι γενικοί στόχοι της πρώτης αφορούν την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών ατόμων και επιχειρήσεων με το ελάχιστο δυνατό κόστος, τη μακροχρόνια εξασφάλιση του ομαλού ενεργειακού ανεφοδιασμού και την προστασία του περιβάλλοντος. Στη δεύτερη επαναπροσδιορίζονται οι παραπάνω βασικές αρχές και παράλληλα υπογραμμίζεται πως στις γενικότερες αρχές της Οικονομικής Πολιτικής της Ε.Ε. περιλαμβάνονται η ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, η οικονομική και κοινωνική συνοχή, η προστασία του καταναλωτή και η βιώσιμη ανάπτυξη.

Στη βιώσιμη ανάπτυξη συμβάλλει η αντικατάσταση των μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, η υιοθέτηση ήπιων μορφών ενέργειας όπως η αιολική και η ηλιακή, και φυσικά η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Γι' αυτό το λόγο η διαχείριση της ενέργειας αποτελεί έναν πολύ σημαντικό στόχο (United Nations, 2007).

1.3 Τοπική Ανάπτυξη- Βιώσιμη Πόλη

Η έννοια της τοπικής ανάπτυξης αναφέρεται στην κοινωνική αλλαγή που συντελείται σε μία χωρική μονάδα, μέσω οποιασδήποτε διαδικασίας, δραστηριότητας ή γεγονότος και μέσω της ευρείας συμμετοχής, της πρωτοβουλίας και της στήριξης των κατοίκων, με αποτέλεσμα την κοινωνική, την οικονομική αναγέννηση καθώς και την υλική πρόοδο (Γασπαρινάτος & Ιωαννίδης, 2010).

Η «ολοκληρωμένη τοπική ανάπτυξη» επέρχεται όχι μόνο με τη σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων και του κεφαλαίου, αλλά και μέσω της συνεργασίας θεσμών, οργανισμών, φορέων της κοινωνίας (όπως επιμελητήρια, συνεταιρισμοί), τοπικών παραγόντων, της τοπικής πρωτοβουλίας, των τοπικών επιχειρήσεων, της επιχειρηματικότητας και της ανθρώπινης αναζήτησης στον τομέα του πολιτισμού (Μπιτσάνη, 2001). Στην τοπική κοινωνία, η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς συντελεί στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο, ενώ ως εργαλεία ανάπτυξης θεωρούνται ο λαϊκός πολιτισμός και η παράδοση (Γασπαρινάτος & Ιωαννίδης, 2010).

Εικόνα 2: Σχηματική Αναπαράσταση για την Βιώσιμη Πόλη. Πηγή: <http://www.sustainablecities.eu/>

Η «ενδογενής τοπική ανάπτυξη» επέρχεται από τους απλούς πολίτες, οι οποίοι συνειδητοποιούν ότι πρέπει να επέμβουν για την επίλυση προβλημάτων τα οποία θα

καθορίσουν το μέλλον τους, στοχεύοντας στην αξιοποίηση της παραγωγικής δομής, της αγοράς εργασίας, των φυσικών πόρων, της κοινωνικής και πολιτικής δομής της τοπικής οικονομίας και του τοπικού εργατικού και πληθυσμιακού δυναμικού (Προβατάς, 1997).

Το τοπικό επίπεδο συντελεί στην διαδικασία της ανάπτυξης μέσω (Γασπαρινάτος & Ιωαννίδης, 2010):

- Της προώθησης της πολιτιστικής κουλτούρας και της πολιτιστικής ταυτότητας του λαού, μέσω και της συμμετοχής του ίδιου
- Της καλύτερης ενσωμάτωσης της πολιτιστικής πολιτικής στο κοινωνικό σύνολο, μέσω της ευαισθητοποίησης, ενημέρωσης, επιμόρφωσης και απασχόλησης σε πολιτιστικά επαγγέλματα (άμεσες θέσεις εργασίας), είτε απασχόλησης σε έμμεσες θέσεις εργασίας ως προς τον πολιτισμό, όπως ξενοδοχεία, εστιατόρια, τουρισμός, είτε σε παράγωγες θέσεις εργασίας που προκύπτουν από την εκμετάλλευση ενός πολιτιστικού γεγονότος
- Της αναβάθμισης του πνευματικού επιπέδου των κατοίκων, με την οργάνωση καλλιτεχνικών και επιμορφωτικών εκδηλώσεων, τη δημιουργία χώρων βιβλιοθηκών, μουσείων, καλλιτεχνικής και πνευματικής έκφρασης
- Της ψυχαγωγίας των κατοίκων και την προώθηση της συμμετοχής τους σε ομάδες εργασίας για την καλύτερη αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου τους.

Με άλλα λόγια η λεγόμενη Τοπική Ανάπτυξη, δεν είναι παρά μέρος της εν γένει ανάπτυξης και ορίζεται ως μια διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών που οδηγούν στην άνοδο του επιπέδου ζωής των τοπικών πληθυσμών (Μητούλα, 2008).

Ένα μεγάλο μέρος της διεθνούς πολιτικής και πρακτικής σήμερα εστιάζει στη διαχείριση των πόλεων με έναν τρόπο βιώσιμο. Αυτή η διαχείριση πέρασε μέσα από αρχιτεκτονικές, πολεοδομικές και χωροταξικές προσεγγίσεις που απέβλεπαν σε μια προοπτική κατάλληλων πόλεων για τους ανθρώπους, σύμφωνα με τις ανάγκες της κάθε ιστορικής αναπτυξιακής φάσης. Η βιώσιμη πόλη απορροφά ένα μεγάλο μέρος της δυναμικής της βιώσιμης ανάπτυξης και των πολιτικών της. Η ενεργειακή διαχείριση της σύγχρονης πόλης, η διαχείριση των απορριμμάτων και των αποβλήτων και η φροντίδα για τον καθαρό αέρα της πόλης, το πράσινο, την ύδρευση και τους διάφορους άλλους τομείς, αποτελούν βασικούς στόχους πάνω στους οποίους συναντιούνται πολλές

πολιτικές διακυβέρνησης στο σύγχρονο κόσμο. Βιώσιμη πόλη σημαίνει ότι έχουμε μια αρχιτεκτονική και μια στρατηγική για το βιώσιμο σπίτι, τη βιώσιμη γειτονιά και εν τέλει για την πόλη ως μέρος ενός ευρύτερου βιώσιμου χωροταξικού σχεδιασμού.

Η βιώσιμη πόλη μπορεί να στηρίζεται στο βιώσιμο σπίτι, την βιώσιμη οργάνωση των χώρων εργασίας και των δημόσιων χώρων αλλά δεν είναι βιώσιμη χάρη μόνο στις υλικές υποδομές. Αντίθετα η βιωσιμότητά της εξασφαλίζεται μέσα από υπηρεσίες που συντηρούν τον κοινωνικό ιστό αλλά και από την εναρμόνισή της με την φύση και την βιοποικιλότητα.

1.4 Πολιτισμικοί πόροι

Ο πολιτισμός, αν και είναι ένας ευρέως χρησιμοποιούμενος όρος, δεν έχει ένα σαφές και ξεκάθαρο περιεχόμενο. Συνήθως ορίζεται ως το σύνολο των υλικών και ηθικών αξιών που δημιουργήθηκαν από την ανθρώπινη δράση μέσα στο χρόνο, ενώ για την υπάρχουσα κατάσταση χρησιμοποιείται ευρέως ο όρος «πολιτιστικός» (Μπιτσάνη, 2001). Η έννοια του «πολιτισμού» σχετίζεται με ποικίλα δεδομένα, όπως: με το επίπεδο της τεχνικής, με τους τρόπους συμπεριφοράς, με την εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης, με τις θρησκευτικές ιδέες και τις συνήθειες (Elias, 1992). Γενικά, ως πολιτισμός μπορεί να θεωρηθεί «καθετί που μεταβιβάζεται με κοινωνικές διαδικασίες από τη μία γενιά στην άλλη, χωρίς να συμπεριλαμβάνονται όσα μεταβιβάζονται με κληρονομικές διαδικασίες

Από κοινωνιολογικής πλευράς, η έννοια του «πολιτισμού» αποτελεί στοιχείο κοινωνικής συνοχής, λειτουργώντας και ως στοιχείο αναγνώρισης, ένταξης και συμμετοχής, αλλά γίνεται και ως αναφορά στην κοινωνική κληρονομιά του ανθρώπου (Μπιτσάνη, 2001). Η διαφορά τώρα, ανάμεσα στα επίθετα πολιτιστικός και πολιτισμικός είναι ότι το πρώτο εστιάζει στις δραστηριότητες του πολιτισμού, ενώ το δεύτερο στην πνευματική καλλιέργεια που προσφέρει ο πολιτισμός. Γι' αυτόν το λόγο αναφέρεται συνήθως μία σχετική δράση ως πολιτιστική ενώ τα γνωρίσματα ενός Έθνους χαρακτηρίζονται ως πολιτισμικά (Καλογήρου, 2010).

Η χρήση του πολιτισμού ως μέσου για την επίτευξη, λοιπόν, της κοινωνικής συνοχής, της τοπικής ανάπτυξης και συνεπώς για τη συμβολή του στην εύρυθμη

λειτουργία της τοπικής κοινωνίας, υλοποιείται μέσω του σχεδιασμού της πολιτιστικής πολιτικής που δύναται να ακολουθήσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Για την άσκηση κατάλληλης πολιτιστικής πολιτικής είναι απαραίτητοι οι πολιτισμικοί πόροι και τθα πολιτιστικά αγαθά. Σύμφωνα με τις διατάξεις του Νόμου 1114/81 ως πολιτιστικά αγαθά θεωρούνται:

- Τα αγαθά, κινητά και ακίνητα, τα οποία παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον για την πολιτιστική κληρονομιά των λαών
- Τα οικοδομήματα των οποίων κύριος και πραγματικός σκοπός είναι η διαφύλαξης ή η έκθεση των κινητών πολιτιστικών αγαθών, όπως τα μουσεία, οι μεγάλες βιβλιοθήκες κ.τ.λ.
- Τα κέντρα, τα οποία περιέχουν σημαντικό αριθμό πολιτιστικών αγαθών και ονομάζονται «κέντρα περιέχοντα μνημεία» (Τροβά, 1992).

Σε γενικότερο επίπεδο μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι ως πολιτιστικά αγαθά μπορούν να θεωρηθούν όλα τα αγαθά που παράγει η ανθρώπινη δραστηριότητα (Γασπαρινάτος & Ιωαννίδης, 2010) και συγκεκριμένα αυτά που προέρχονται από τον πνευματικό πολιτισμό των γραμμάτων, των τεχνών, των επιστημών, του λαϊκού πολιτισμού, των εκδηλώσεων (Μπιτσάνη, 2001). Ενώ, ως πολιτισμικοί πόροι ορίζονται τα στοιχεία της πολιτιστικής κληρονομιάς και της πολιτιστικής ταυτότητας κάθε περιοχής, αλλά και της σύγχρονης πολιτιστικής παραγωγής (Μπιτσάνη, 2001).

Η πολιτιστική πολιτική εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τους πολιτιστικούς πόρους κάθε περιοχής, αφού σύνολο των πολιτισμικών πόρων μιας περιοχής, αποτελεί το πολιτισμικό της κεφάλαιο. Οι πόροι του πολιτισμικού κεφαλαίου είναι κυρίως (Μπιτσάνη, 2001):

- Η πολιτιστική κληρονομιά
- Η παράδοση
- Το φυσικό περιβάλλον
- Το ανθρώπινο δυναμικό, ως καταναλωτής ή συμμετέχων μιας πολιτιστικής δράσης
- Τα σύγχρονα πολιτιστικά αγαθά, υλικά-άυλα

Η αξιοποίηση τους βασίζεται, κυρίως, πρώτα στην καταγραφή τους, στην μελέτη του περιεχομένου τους και στην ταξινόμησή τους, στην καταγραφή της συσχέτισής τους με άλλους πολιτισμικούς πόρους και πολιτιστικές δράσεις, στην αποτύπωση εναλλακτικών

μεθόδων αξιοποίησης τους, στην ένταξή τους στην αναπτυξιακή πολιτιστική πολιτική τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, στην αξιοποίησή τους όπου είναι δυνατό και στην ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για αυτούς (Μπιτσάνη, 2001).

1.5 Ο Πολιτισμός ως μοχλός Τοπικής Ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ολοένα και περισσότερο η σύνδεση του όρου της ανάπτυξης (βιώσιμης) με τον πολιτισμό. Η πολιτισμική πολυμορφία και η διαπολιτισμικότητα σε στενή σχέση με τη διασυννορικότητα και την διαπεριφερειακότητα και σε συνδυασμό με την επεξεργασία ενός αυτοδύναμου μοντέλου ανάπτυξης, το οποίο θα περιέχει υποχρεωτικά και την πολιτισμική διάσταση, μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις ποιότητας, οργανικότητας, επικοινωνίας και κοινότητας που έχει ανάγκη σήμερα κάθε ρεαλιστικό σχέδιο αναγέννηση της κουλτούρας των τοπικών κοινωνιών (Φιοραβάντες, 2004).

Η προσέγγιση της ενδογενούς τοπικής ανάπτυξης αναδεικνύει μια νέα αντίληψη για την οικονομική αξία των πολιτισμικών και φυσικών αγαθών. Η αντίληψη αυτή προσδίδει στα πολιτισμικά και φυσικά αγαθά όχι μόνο την αξία της χρήσης τους από τους επισκέπτες ενός τόπου, αλλά και την ιδιότητα ως κρίσιμων διαθέσιμων πόρων στους κατοίκους των περιοχών κατά την διαδικασία της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Η προστασία και βελτίωση των πολιτισμικών και φυσικών αγαθών είναι απαραίτητες σε μια στρατηγική ανάπτυξης του κοινωνικού κεφαλαίου και στενά συνδεδεμένη με πόρους που διατίθενται από την κοινωνία για ευρύτερες και υψηλότερης ποιότητας εκπαιδευτικές ευκαιρίες. Με αυτό τον τρόπο, η προστασία και βελτίωση των πολιτισμικών αγαθών αποτελούν αναπόσπαστα μέρη στρατηγικών που στοχεύουν στη βελτίωση της τοπικής ταυτότητας, στην ενδυνάμωση των τοπικών παραδόσεων και στην προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των τοπικών αρχών. Έτσι η στρατηγική της ενδογενούς ανάπτυξης βασίζεται στην ποιότητα και όχι την ποσότητα, γεγονός που επιδρά αυξητικά στην αποτελεσματικότητα της τοπικής οικονομίας (Konsolas, 1999).

Μια τοπική κοινωνία με ανεπτυγμένη πολιτισμική δραστηριότητα εμφανίζει σημαντικά πλεονεκτήματα και εφόδια στη διαδικασία της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης, καθώς η πολιτισμική δραστηριότητα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην προσωπική

ανάπτυξη των ατόμων όλων των ηλικιών και οδηγεί σε ενίσχυση των δεξιοτήτων, της αυτοπεποίθησης και της δημιουργικότητάς τους. Ακόμη, η πολιτισμική δράση βελτιώνει το επίπεδο οργανωτικής ικανότητας των κοινωνιών, ενδυναμώνει τις τοπικές ομάδες και δημιουργεί ενεργούς και ευαισθητοποιημένους πολίτες. Τα ευρήματα πολλών εμπειρικών μελετών για την εμπλοκή σε πολιτισμικές δράσεις επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι η πολιτισμική δραστηριότητα μπορεί να διαδραματίσει άμεσο ρόλο ζωτικής σημασίας στις στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης δημιουργώντας ένα ανοιχτό περιβάλλον συνεργασίας που επιτρέπει την επιτυχία των αναπτυξιακών πρωτοβουλιών (Matarasso, 1997). Η πολιτισμική διάσταση σε τοπικό επίπεδο θεωρείται απαραίτητη συνιστώσα της ανάπτυξης, της δημιουργία βιώσιμων κοινοτήτων και της τοπικής ζωτικότητας (Matarasso, 1994).

Η σωστά σχεδιασμένη πολιτιστική πολιτική και οι πολιτιστικές δράσεις μπορούν να αποτελέσουν μέσο για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, λόγω του ότι μπορούν να γκρεμίσουν τα τείχη μεταξύ της πλειοψηφίας του πληθυσμού και των μειονοτικών ομάδων και πολλές από αυτές στοχεύουν σε συγκεκριμένες ομάδες - στόχους της κοινωνικής πολιτικής. Επίσης συμβάλλουν στην προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού, ο οποίος αναφέρεται σε όλα τα ταξίδια που έχουν ως κύριο σκοπό την άσκηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων (Λαγός, 2006). Με τη σειρά του ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει σημαντικό εργαλείο οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της τοπικής κοινωνίας, ειδικά τώρα που αποτελεί κοινή πραγματικότητα ότι ο τουρισμός του ήλιου και της θάλασσας (δηλαδή, ο μαζικός τουρισμός) θεωρείται ξεπερασμένος και μη βιώσιμος. Τα αίτια για αυτήν την αλλαγή είναι το υψηλό κόστος των τουριστικών υπηρεσιών της Ελλάδας, σε σχέση με άλλες χώρες που προσφέρουν το ίδιο προϊόν αλλά και η αλλαγή ενδιαφερόντων και νοοτροπίας των τουριστών που επιζητούν το εναλλακτικό, όπως είναι: οι πολιτιστικές δράσεις και η γνωριμία με διαφορετικές πολιτισμικές ταυτότητες (Καλογήρου, 2010).

1.6 Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση ως κοινότητα είναι πλουραλιστικά διαμορφωμένη, αφού απαρτίζεται από διάφορες υποομάδες επιμέρους ενδιαφερόντων και συμφερόντων,

πολιτισμικο- κοινωνικής ή επαγγελματικής θέσης, δηλαδή χαρακτηρίζεται από κοινωνική ανομοιογένεια. Η πολιτική δράση μαζί με τους κανόνες, τους θεσμούς, τα πλαίσια και τους πόρους αποτελεί υπόθεση της τοπικής κοινωνίας με πρωταρχικό μέλημα την ενεργοποίηση και συμμετοχή του πολίτη.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση (Τ.Α.) είναι επιφορτισμένη με την φροντίδα της αναβάθμισης του μορφωτικού και γενικότερα πολιτισμικού επιπέδου της περιοχής. Όπως προκύπτει και από τον νέο Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (ΔΚΚ- Ν. 3463/2006, Αρ. 75), μεταξύ άλλων βασικός ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης είναι η δημιουργία υποδομής για την παραγωγή και διατήρηση του πολιτισμικού προϊόντος. Οι δυνατότητες προώθησης της πολιτισμικής ανάπτυξης από την Τ.Α. συνδέονται με την αναβάθμιση του πολιτισμικού κεφαλαίου.

Οι δυνατότητες της πολιτισμικής ανάπτυξης μέσω των τοπικών δομών της Τ.Α. συνδέονται με την γενικότερη ανάπτυξη του θεσμού. Η προώθηση της πολιτισμικής ανάπτυξης πραγματοποιείται μέσω της ορθολογικής διαχείρισης των πολιτισμικών πόρων, της ανταποδοτικότητας του πολιτισμικού αγαθών και της συνεργασία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) με το Υπουργείο Πολιτισμού.

Η Τ.Α. αποτελεί τον κατάλληλο φορέα για την άσκησης πολιτιστικής πολιτικής, αφού βρίσκεται πιο κοντά στην τοπική κοινωνία και στον πολίτη και είναι σε θέση να αφουγκράζεται τις ανάγκες, την αγωνία και τη βούληση του πληθυσμού της αποτελώντας

και τον πρωτοβάθμιο φορέα δημοκρατίας. Πρωταρχικό της μέλημα αποτελεί η ενεργοποίηση και η άμεση συμμετοχή των κατοίκων στις δράσεις και στις δραστηριότητες του Δήμου, αποτελώντας φορέα προστασίας, αξιοποίησης, προώθησης και προβολής της τοπικής πολιτιστικής κληρονομιάς, της τοπικής πολιτισμικής ταυτότητας και ιδιαιτερότητας αλλά και υπόβαθρο για την επαφή της τοπικής κοινωνίας με άλλους πολιτισμούς μέσω των αδελφοποιήσεων ή των δικτύων των πόλεων. Αποτελεί, λοιπόν, υποχρέωση της Τ.Α. να αντιστέκεται στον λεγόμενο «μαζικό πολιτισμό» που οδηγεί τις μικρές τοπικές κοινωνίες στην ομογενοποίηση, ώστε αυτές να καταφέρουν να διατηρήσουν την αυθεντικότητά τους και την ταυτότητά τους (Μπιτσάνη, 2001).

Με άλλα λόγια και σε ότι αφορά τους πολιτισμικούς πόρους, η Τ.Α. είναι επιφορτισμένη με την Πολιτισμική Διαχείριση. Η λέξη διαχείριση (management) έχει

εξελιχθεί σχεδόν σε κοινό τόπο, που σχετίζεται με κάθε μορφή οργάνωσης και διοίκησης η οποία θέλει να παρουσιάσει την εικόνα του μοντέρνου και του σύγχρονου. Με την έννοια διαχείριση πολιτιστικών πόρων εννοείται η πολιτιστική διαχείριση με την οποία στοχεύεται η παραγωγικότητα, η σκοπιμότητα και το οικονομικό κέρδος που μπορεί να προσφέρει ο πολιτισμός, ώστε τελικά μέσω της διαχείρισης του πολιτισμού να επέλθουν οι μηχανισμοί που θα φέρουν ως αποτέλεσμα είτε την παρουσίαση μιας ισχυρότερης καλλιτεχνικής ή πολιτιστικής δραστηριότητας, είτε τη δημιουργία υποδομής με ανώτατο στόχο την παραγωγή και την προώθηση της Τέχνης. Πολλές φορές, αυτό που παρατηρείται είναι ότι ο πολιτιστικός διαχειριστής μιας πόλης ή ενός Δήμου αποφασίζει μόνος του για το ύφος της πολιτιστικής πολιτικής που θα ακολουθήσει η πόλη καθώς και για το είδος της Τέχνης που θα προβληθεί, με κίνδυνο, η πολιτιστική πολιτική να ακολουθήσει δευτερεύοντες στόχους. Συνεπώς ο πολιτιστικός διαχειριστής θα πρέπει να διαθέτει βασικές γνώσεις σε πολλούς καλλιτεχνικούς τομείς. Αντικείμενο της διαχείρισης του πολιτισμού είναι: ο καθορισμός και η επίτευξη στόχων, η διαχείριση πόρων και αγαθών και η οργάνωση δραστηριοτήτων (Μπιτσάνη, 2001).

Την ενδυνάμωση της πολιτιστικής ανάπτυξης μιας πόλης ή ενός Δήμου βοηθά η σωστή προώθηση του πολιτιστικού τους προϊόντος. Για την προώθηση του πολιτιστικού προϊόντος είναι απαραίτητη η γνώση των χαρακτηριστικών του κοινού στο οποίο απευθύνεται η πόλη ή ο Δήμος. Επιπλέον συνίσταται η αναγνώριση των ενδιαφερόντων και των αναγκών της κάθε κοινωνικής κατηγορίας (έρευνα αγοράς), ενώ η καταγραφή, η αξιολόγηση και η σωστή διαχείριση του πολιτιστικού προϊόντος, καθώς και η διατήρηση της αισθητικής και διδακτικής εικόνας των ιστορικών κέντρων και των αρχαιολογικών χώρων σε συνδυασμό με τις ανάγκες του πληθυσμού της κάθε πόλης ή Δήμου, βοηθά όχι μόνο στην πνευματική ανάπτυξη του πληθυσμού αλλά και στην οικονομική, κοινωνική και τουριστική ανάπτυξη της περιοχής (Μπιτσάνη, 2001).

Συνεπώς, ο σχεδιασμός της αξιοποίησης των πολιτιστικών πόρων και του πολιτισμικού κεφαλαίου, βοηθά στην ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Απαιτείται όμως, η ανάδειξη της αυθεντικής πολιτισμικής ταυτότητας της τοπικής κοινωνίας, η παραγωγή πολιτιστικών δράσεων από τον ίδιο τον τοπικό πληθυσμό, μαζί με την ανάδειξη της πολιτιστικής τους κληρονομιάς και παράδοσης που εξασφαλίζουν επιπλέον τη διατήρηση της μνήμης και της κοινωνικής συνοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Ο Καλλικρατικός Δήμος Ροδίων

2.1 Πρόγραμμα Καλλικράτης

Το Νομοσχέδιο "Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης- Πρόγραμμα Καλλικράτης" ψηφίστηκε την 1^η Ιουνίου 2010 από τη Βουλή των Ελλήνων οπότε και έγινε νόμος του κράτους. Αυτό το νομοσχέδιο αποτελεί στην ουσία την συνέχεια του Σχεδίου «Καποδίστριας» και το συμπληρώνει με επιπλέον μεταβολές στο χώρο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Σε γενικές γραμμές θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι δήμοι της χώρας υπέστησαν μείωση και ο νέος τους αριθμός είναι 370. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε ο θεσμός της Περιφέρειας για να αντικαταστήσει τις νομαρχίες και πλέον όλη η επικράτεια καλύπτεται από δεκατρείς αιρετές περιφέρειες. Πριν την εφαρμογή του προγράμματος «Καλλικράτης» υπήρχαν περισσότερα από έξι χιλιάδες Νομικά Πρόσωπα και Δημοτικές Επιχειρήσεις των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.). Ο αριθμός τους πλέον περιορίστηκε περίπου στους δύο χιλιάδες (Ζυγούρης & Παπαδόπουλος, 2010).

Η θητεία του δημάρχου και του περιφερειάρχη προσδιορίστηκε στα πέντε χρόνια και οι Τοπικές Εκλογές θα διεξάγονται μαζί με τις Ευρωεκλογές. Το γενικό όριο για την δημιουργία ενός νέου δήμου είναι οι δέκα χιλιάδες κάτοικοι, το οποίο ανέρχεται στους εικοσιπέντε χιλιάδες κατοίκους για τις αστικές περιοχές της Αττικής και της Θεσσαλονίκης. Αντίθετα στις ορεινές περιοχές το όριο είναι δύο χιλιάδες κάτοικοι και στα νησιά επικρατεί ο κανόνας ότι κάθε νησί θα είναι και δήμος. Από τον παραπάνω κανόνα εξαιρείται η Κρήτη που έχει εικοσιτέσσερις δήμους και η Εύβοια με εννιά (Σπιλάνης, κ.ά., κ.χ).

Η φιλοσοφία πίσω από το Σχέδιο «Καλλικράτης», ήταν η εξοικονόμηση χρημάτων η οποία θα επέλθει μέσα από τον περιορισμό των δαπανών και του συνολικότερου κόστους λειτουργίας των Ο.Τ.Α.. Οι νέοι δήμοι της χώρας δικαιούνται έως δύο Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου για τις κοινωνικές και προνοιακές ανάγκες από την μια πλευρά και για τις πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες από την άλλη. Όλες οι υπόλοιπες Δημοτικές Επιχειρήσεις καταργούνται σταδιακά και οι σκοποί τους

εξυπηρετούνται κατά το δυνατόν από τους εναπομείναντες φορείς. Επιπλέον, πολλές αρμοδιότητες της δευτεροβάθμιας αυτοδιοίκησης πέρασαν στους δήμους, οι οποίοι ελέγχονται με ένα νέο σύστημα εποπτείας. Ακόμη οι πόροι των Ο.Τ.Α. κατοχυρώνονται μέσα από μια νέα δυναμική διαδικασία.

Στους Ο.Τ.Α δόθηκε η ευχέρεια να δημιουργούν τοπικά έσοδα υπέρ τους μέσα πάντα στα πλαίσια της κρατικής νομοθεσίας συμμετέχοντας ακόμη και σε επιχειρηματικές δραστηριότητες. Τα προγραμματισμένα έσοδά τους είναι οι θεσμοθετημένοι φόροι, τα τέλη, τα δικαιώματα και οι εισφορές και τα έσοδα κινητής και ακίνητης περιουσίας. Επίσης δύναται τα οικονομικά τους να ενισχυθούν από έκτακτα έσοδα όπως δωρεές και κληροδοτήματα πολιτών, αξιοποίηση ακίνητης περιουσίας, συμμετοχή σε επιχειρηματικές δράσεις αλλά και από τα διάφορα πρόστιμα (Ζυγούρης & Παπαδόπουλος, 2010).

2.2. Εισαγωγή στην Ιστορία της Ρόδου

2.2.1 Μυθολογία

Στους μυθικούς χρόνους η Ρόδος ήταν το νησί του Ήλιου ο οποίος την διάλεξε όταν την είδε, νύμφη, να ξεπροβάλει από την θάλασσα. Οι Τεχνίτες πρώτοι κάτοικοι του νησιού, αδελφοί της νύμφης Ρόδου, ήταν μια περίεργη φυλή μεταξύ ανθρώπων και δαιμόνων με τερατώδη χαρακτηριστικά πιθανή ανάμνηση κατοίκησης του νησιού από φυλές προελληνικές. Αυτοί ήταν ειδικευμένοι στα μάγια και στις μαγανείες αλλά κυρίως ήταν περίφημοι ναυτικοί και τεχνίτες.

Ο μύθος του Αλθαιμένη που με τους συντρόφους του από την Κρήτη εγκαταστάθηκαν στη Ρόδο είναι απήχηση των μινωικών εγκαταστάσεων στο νησί. Ακόμη ο μύθος του Τληπόλεμου, ο οποίος ήταν γιος του Ηρακλή ήρθε στο νησί από το Άργος και σύμφωνα με την Ιλιάδα ήταν ο πρώτος Αχαιός που αποίκησε την Ρόδο και έλαβε μέρος στην Τρωική εκστρατεία με 9 πλοία, απηχεί γεγονότα της μυκηναϊκής εποχής.

Η ιστορική βάση των μύθων επιβεβαιώνεται μέσα από την αρχαιολογική έρευνα. Μπορεί η ύπαρξη προελληνικών φύλων να διακρίνεται, προς το παρόν, μόνο μέσα από

γλωσσολογικά τεκμήρια τοπωνυμίων, αλλά η εγκατάσταση εμπόρων από την μινωική Κρήτη στα Τριάντα στο ΒΑ μέρος του νησιού επιβεβαιώνεται από τα λείψανα που βρέθηκαν στην περιοχή. Έκδηλη είναι στη συνέχεια και η παρουσία των Μυκηναίων, οικισμοί και νεκροταφεία των οποίων αποκαλύφθηκαν σε όλο το βόρειο τμήμα της Ρόδου.

2.2.2. Αρχαίοι χρόνοι

Η κάθοδος νέων ελληνικών φυλών, των Δωριέων, σηματοδοτεί το τέλος του μυκηναϊκού κόσμου αλλά και την γέννηση ενός νέου, μέσα από το ζύμμα των διαφόρων πολιτιστικών στοιχείων, που στη συνέχεια και στην ολοκλήρωση του έμελλε να δημιουργήσει τον λαμπρό ελληνικό πολιτισμό.

Στους επόμενους αιώνες οι νέοι άποικοι θα ιδρύσουν την δωρική **εξάπολη** η οποία αποτελείτο από τα τρία αυτόνομα κράτη της Ρόδου, α) την Λίνδο, β) την Κάμιρο και γ) την Ιαλυσό, από την Κω και από την Κνίδο και την Αλικαρνασσό. Οι ροδιακές πόλεις γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη χάρη στην αξιοζήλευτη θέση του νησιού στους εμπορικούς θαλασσινούς δρόμους τόσο ώστε πολύ νωρίς, από τον 6^{ον} έως τον 5^{ον} αιώνα π.Χ., πρώτα η Κάμιρος και ύστερα η Λίνδος και η Ιαλυσός κόβουν τα δικά τους νομίσματα.

Μετά τους Περσικούς πολέμους κατά τους οποίους οι Ρόδιοι αναγκάστηκαν να πολεμήσουν στο πλευρό των Περσών, οι τρεις πόλεις της Ρόδου έγιναν μέλη της Α' Αθηναϊκής συμμαχίας (478 - 477π.Χ.) πληρώνοντας ανελλιπώς τον συμμαχικό φόρο. Από αυτή την δυσβάσταχτη κατάσταση κατόρθωσαν να βγουν προς το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου (412 - 411π.Χ.) όταν αποστάτησαν από την συμμαχία εκμεταλλευόμενοι τις ήττες των Αθηναίων. Με ηγετική μορφή τον πολυολυμπιονίκη Δωριέα, υιό του ήρωα Διαγόρα, οι τρεις πόλεις ήλθαν σε συνεννόηση και **το 408 π.Χ. πραγματοποιήθηκε, το πιο σημαντικό ίσως γεγονός στην ιστορία της αρχαίας Ρόδου, ο συνοικισμός των τριών πόλεων και η δημιουργία του καινούργιου δήμου της Ρόδου στο σημείο που βρίσκεται και η σημερινή πόλη.**

Την εποχή που το ισχυρό βασίλειο της Μακεδονίας κυριαρχεί στον ελλαδικό χώρο οι Ρόδιοι θα ταχθούν στο πλευρό του Μ. Αλεξάνδρου και θα προσπαθήσουν να διατηρήσουν την ουδετερότητα τους ακόμα και στα παραγμένα χρόνια μετά τον θάνατο

του. Η νίκη τους επί του περίφημου Δημητρίου του πολιορκητή, υιού του Αντίγονου, το 304 π.Χ., σηματοδοτεί την μεγάλη περίοδο ακμής της Ελληνιστικής Ρόδου η οποία διήρκησε πάνω από 150 χρόνια. Μετά την άνοδο της Ρώμης, η Ρόδος διατήρησε την ανεξαρτησία της μέχρι το 42 π.Χ. όταν ο ρωμαίος στρατηγός Κάσσιος την πολιορκήσε και την κυρίεψε. Από τις καταστροφές και τις λεηλασίες που ακολούθησαν δεν μπόρεσε ποτέ πραγματικά να συνέλθει και υποβιβάστηκε σε μια επαρχιακή πόλη της αχανούς Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Στα πρώτα χριστιανικά χρόνια η Ρόδος ανέπτυξε, ήδη από τον 2^ο αιώνα μ.Χ., μία ζωντανή χριστιανική κοινότητα αφού σύμφωνα με την παράδοση ο απόστολος Παύλος δίδαξε και θεμελίωσε την καινούργια θρησκεία στο νησί.

2.2.3 Ιπποτική περίοδος

Τα μεσαιωνικά χρόνια οι πληροφορίες για την τύχη του νησιού είναι λίγες και σχετίζονται περισσότερο με καταστροφές και επιδρομές. Η Ρόδος παρέμεινε, με πολλές διακυμάνσεις, τμήμα της βυζαντινής χριστιανικής αυτοκρατορίας μέχρι το 1309 μ.Χ. όταν περιέρχεται στα χέρια των Ιπποτών του τάγματος του Αγ. Ιωάννη. Το Τάγμα των Ιωαννιτών Ιπποτών ιδρύθηκε τον 11^ο αιώνα μ.Χ. με σκοπούς θρησκευτικούς στην αρχή, στα χρόνια όμως των σταυροφοριών απέκτησε και στρατιωτικό χαρακτήρα. Η εγκατάσταση των Ιωαννιτών, μετά από πολλές περιπέτειες, στη Ρόδο για ένα διάστημα

πάνω από 200 χρόνια και η δημιουργία ενός νέου κρατιδίου με την προσθήκη των γύρω νησιών έδωσε την δυνατότητα στο νησί να ξεφύγει από την παρακμή των επαρχιακών πόλεων αλλά και από την τύχη των άλλων ελληνικών περιοχών, που η μία μετά την άλλη γίνονταν τμήματα του οθωμανικού κράτους. Τα μέλη του Τάγματος προέρχονταν από τις καθολικές χώρες της δυτικής Ευρώπης όμως οι διαφορές τους πάνω σε θρησκευτικά κυρίως θέματα με τον ντόπιο πληθυσμό δεν πήραν ποτέ μεγάλες διαστάσεις λόγω του κοινού κινδύνου που αντιπροσώπευε η τουρκική απειλή. Η οικοδομική δραστηριότητα αυτή την περίοδο είναι αυξημένη λόγω των καινούργιων οικιστικών και λατρευτικών αναγκών και βέβαια λόγω της ανάγκης οχύρωσης της πόλης ενάντια στην τουρκική επιθετικότητα. Ιδιαίτερα μετά την πρώτη τουρκική πολιορκία του 1480 μ.Χ. και τον καταστρεπτικό σεισμό που ακολούθησε ένα χρόνο μετά, ανοικοδομήθηκαν πολλά τμήματα στις πόλης καθώς και οι οχυρώσεις της. Η τειχισμένη πόλη της Ρόδου χωριζόταν σε δύο μέρη, από ένα εσωτερικό τείχος με κατεύθυνση από τα δυτικά στα ανατολικά. Το βόρειο μέρος που ήταν σαφώς μικρότερο ονομαζόταν Κολλάκιο και περιελάμβανε το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου στο υψηλότερο βορειοδυτικό σημείο, τα καταλύματα των «γλωσσών», τις κατοικίες των Ιπποτών, την μεγάλη εκκλησία του τάγματος τον Αγ. Ιωάννη και στο βορειοανατολικό τμήμα το Νοσοκομείο και το Οπλοστάσιο. Το νότιο και μεγαλύτερο μέρος του οικισμού ήταν η κυρίως πόλη το Μπούργκο όπου κατοικούσαν ανάκατα διάφορες φυλές και εθνότητες, εκτός από τους Εβραίους που έμεναν ξεχωριστά στην Οβριακή στο ανατολικό τμήμα της πόλης. Η αρχιτεκτονική της πόλης της Ρόδου κατά την διάρκεια της Ιπποτοκρατίας διακρίνεται σε δύο οικοδομικές περιόδους. Η πρώτη ξεκινάει με την κατάληψη της Ρόδου το 1309 και τερματίζει με την πολιορκία και τον σεισμό του 1480-1. Λίγα κτίρια έχουν σωθεί και μπορούν με βεβαιότητα να αναγνωριστούν από αυτή την περίοδο, κυρίως λόγω των μεγάλων καταστροφών που έπληξαν την πόλη. Η δεύτερη οικοδομική περίοδος είναι πολύ πιο σύντομη και φτάνει μέχρι το 1522, χρονιά κατά την οποία η Ρόδος κατελήφθη τελικά από τους Τούρκους. Την περίοδο αυτή χαρακτηρίζει η έντονη οικοδομική δραστηριότητα στην προσπάθεια ανακατασκευής των δημόσιων κτηρίων και των κατοικιών και επισκευής και ενίσχυσης των οχυρώσεων. Όμως κατά τον μετασχηματισμό αυτό διατηρήθηκαν ενταγμένα στην τελική μορφή των κατασκευών τα σωζόμενα τμήματα των παλαιότερων οικοδομικών φάσεων. Σημαντικός αριθμός

κτισμάτων που σώθηκε αποτελεί και το μεγαλύτερο μέρος των οικοδομημάτων που διατηρείται μέχρι σήμερα. Στον οικοδομικό αυτό οργανισμό σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι Ροδίτες οικοδόμοι, οι μάστορες, που ειδικεύονταν στην κατεργασία της πέτρας και συνέχισαν το έργο τους στην διάρκεια της τουρκοκρατίας και της Ιταλοκρατίας.

2.2.4 Τουρκοκρατία, Ιταλική κατοχή, Νεώτεροι χρόνοι

Η Ρόδος παρέμεινε στην τουρκική κυριαρχία για σχεδόν τέσσερις αιώνες (1522-1912). Παρόλο που στους Ροδίους δόθηκαν προνόμια όπως η ελευθερία της θρησκείας και η απαλλαγή από το παιδομάζωμα, εκδιώχθηκαν από τα σπίτια τους στο εσωτερικό της πόλης όπου μπορούσαν μόνο να εμπορεύονται κατά την διάρκεια της ημέρας. Το νησί υποβαθμίστηκε σταδιακά και μετατράπηκε ξανά σε μία επαρχιακή πόλη μίας τεράστιας αυτοκρατορίας, αυτή την φορά της οθωμανικής. Το σύνολο των μεσαιωνικών οχυρώσεων της πόλης διατηρήθηκε σχεδόν ανέπαφο, αν εξαιρέσουμε τις επισκευές και την συντήρηση που έλαβαν χώρα μετά την πολιορκία αλλά και σε όλη την διάρκεια της τουρκοκρατίας. Τα δημόσια κτήρια χρησιμοποιήθηκαν με μικρές μετατροπές για την στέγαση λειτουργιών της οθωμανικής διοίκησης. Το παλάτι του μεγάλου μαγίστρου μετατράπηκε σε φυλακές ασφαλείας και το νοσοκομείο, από τον 19^ο αιώνα, μετατράπηκε σε στρατώνα. Όλες οι εκκλησίες της πόλης έγιναν τζαμιά, παράλληλα χτίστηκαν και νέα τεμένη με σημαντικότερο αυτό του Σουλεϊμάν το οποίο περιελάμβανε και συγκρότημα κτιρίων κοινής ωφελείας. Οι κατοικίες των Ελλήνων και των Ιπποτών χρησιμοποιήθηκαν για την στέγαση του μουσουλμανικού πληθυσμού σχεδόν χωρίς μετατροπές με την προσθήκη λίγων στοιχείων όπως τα «καφασωτά» και τα

«σαχνισιά». Σημαντικές καταστροφές στην πόλη συνέβησαν στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα αφού τους καταστρεπτικούς σεισμούς στα χρόνια αυτά συμπλήρωσε η έκρηξη στην πυριτιδαποθήκη του Αγίου Ιωάννη του Κολλακίου το 1856 και η μεγάλη πυρκαγιά του 1876.

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία και το 1912 κατέλαβε την Ρόδο με σκοπό να εμποδιστεί η τουρκική επικοινωνία με την Τριπολίτιδα την οποία οι Ιταλοί σκόπευαν να αποικήσουν. Τελικά με την συνθήκη της Λοζάννης (1923) η Τουρκία παραχώρησε στην Ιταλία τα δικαιώματα της στα νησιά και από το 1924 εφαρμόστηκε πρόγραμμα εξιταλισμού του πληθυσμού με την εγκατάσταση Ιταλών εποίκων και την προώθηση της Ιταλικής γλώσσας. Από την άλλη οι Ιταλοί έκαναν έργα κοινής ωφελείας όπως η βελτίωση του οδικού δικτύου και ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας, φρόντισαν για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού και ίδρυσαν την αρχαιολογική υπηρεσία που παρήγαγε σημαντικό ανασκαφικό και αναστηλωτικό έργο.

Όσον αφορά την πόλη της Ρόδου αποκαλύφθηκαν σημαντικά αρχαία μνημεία και αποκαταστάθηκαν τα κυριότερα μεσαιωνικά μνημεία. Έγιναν μεγάλης κλίμακας επεμβάσεις για την στερέωση και την αποκατάσταση καταρρέουσων σε πολλά σημεία των μεσαιωνικών οχυρώσεων σε συνδυασμό με την διαμόρφωση περιμετρικής ζώνης πρασίνου, ενώ στο χώρο της τάφρου έγιναν προσπάθειες για την διευθέτηση των όμβριων υδάτων, τον επιφανειακό καθαρισμό και την αποψίλωση του φυσικού βραχώδους υποστρώματος. Εκτός τειχισμένης πόλης αξιοποίησαν καινούργιες περιοχές χτίζοντας πολλά νέα κτίρια εκλεκτικής μορφής αναμιγνύοντας διάφορους παλιούς ρυθμούς. Σε αυτή την νέα διαμόρφωση δόθηκε βάρος σε σύγχρονα στοιχεία και κτίσματα ενώ συχνά αγνοήθηκαν παλαιότερα σημαντικά λείψανα και πολεοδομικές χαράξεις. Άλλωστε πολλά αρχαιολογικά στοιχεία χάθηκαν για πάντα λόγω της αλόγιστης κατεδάφισης και της έλλειψης τεκμηρίωσης. Κατά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο και στο τέλος της Ιταλικής κατοχής η πόλη θα υποστεί μια ακόμη μεγάλη καταστροφή από τους βομβαρδισμούς των συμμάχων.

Η ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου στην Ελλάδα πραγματοποιήθηκε τελικά το 1947. Η προσπάθεια, για την Ρόδο, να ξαναβρεί την χαμένη της ταυτότητα μετά από τόσους αιώνες κατοχής δεν ήταν εύκολη. Ειδικότερα η μετάβαση από την Ιταλική κατοχή στην Ελληνική διοίκηση έπρεπε να γίνει όσο το δυνατόν ομαλότερα λόγω των

πολλών έργων υποδομής που άφησε πίσω του το απερχόμενο καθεστώς. Επιπροσθέτως έπρεπε να αποκατασταθούν οι μεγάλες καταστροφές του πολέμου και να διατηρηθούν ή και να βελτιωθούν οι τουριστικές υποδομές του νησιού. Τα επόμενα χρόνια σημαντικά μεσαιωνικά μνημεία και οχυρώσεις διαβρώνονταν και κατέρρεαν και η μεσαιωνική τάφος είχε γίνει αδιάβατη από την βλάστηση, τα σκουπίδια και τα μπάζα. Μετά το 1982 ο οργανισμός διαχείρισης της περιουσίας του Βακούφ αποφάσισε να παραχωρήσει τις εκκλησίες της μεσαιωνικής πόλης στην αρχαιολογική υπηρεσία, παράλληλα εντείνονται οι προσπάθειες για την δημιουργία κατάλληλων συνθηκών αποτελεσματικής επέμβασης στα μνημεία. Για τον σκοπό αυτόν δημιουργήθηκε το 1985 το γραφείο μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου προσλαμβάνοντας εξειδικευμένο προσωπικό και εξασφαλίζοντας χρηματοδότηση από το Α' επιχειρησιακό κοινοτικό πρόγραμμα.

2.3. Ιστορικά Μνημεία

2.3.1 Η ιστορική και μνημειακή εξέλιξη της πόλης της Ρόδου

Το νησί της Ρόδου, η νύμφη του θεού Ήλιου κατά την μυθολογία και πρωτεύουσα των «Νοτίων Σποράδων» βρίσκεται στο Ανατολικό Αιγαίο πολύ κοντά στις Μικρασιατικές ακτές. Στο βορειότερο άκρο του νησιού δημιουργήθηκε το 408 π.Χ., από τον ολυμπιονίκη Δωριέα, η πόλη της Ρόδου. Πρόκειται για το «συνοικισμό» των αρχαίων πόλεων του νησιού, της *Καμείρου*, της *Ιαλυσού* και της *Αίνδου*. Η αρχαία πόλη κατείχε περίπου την έκταση που έχει και η σημερινή, με εξαίρεση το Β.Α. τμήμα της, όπου βρισκόταν η εκτός των τειχών νεκρόπολη, με σημαντικά ταφικά μνημεία.

Η αρχαία πόλη ήταν οχυρωμένη, τα τείχη όμως ισχυροποιήθηκαν μετά την πολιορκία του Δημητρίου (302 π.Χ.). Το σύστημα δομής των τειχών, το λεγόμενο (έμπλεκτον), ήταν από τα τελειότερα και πιο φημισμένα της εποχής του. Τα λιμάνια προστατεύονταν από μόλους όπως του Αγίου Νικολάου και των Μύλων. Το «πολεμικό» λιμάνι (Μανδράκι) έκλινε με κλείθρα (αλυσίδες). Με την εξαιρετική πολεοδομία της, τα εντυπωσιακά τείχη την άνθιση της τέχνης και τον πλούτο της, η ελληνιστική Ρόδος υπήρξε μια από της λαμπρότερες πόλεις του αρχαίου ελληνικού κόσμου και σημαντικό κέντρο πολιτισμού.

Με την άνοδο της Ρώμης, η Ρόδος έχασε την ανεξαρτησία της, αλλά διατήρησε την αίγλη της, ως σημαντικού κέντρου γραμμάτων και επιστημών με περίφημες σχολές, μέχρι το 42 π.Χ. Ήδη από τον 2ο αιώνα μ.Χ. αναπτύχθηκε μία δραστήρια χριστιανική κοινότητα. Ο μεγάλος αριθμός παλαιοχριστιανικών μνημείων στην πόλη και την ύπαιθρο αποδεικνύει την πρώιμη διάδοση του Χριστιανισμού στην Ρόδο, αφού σύμφωνα με την παράδοση, ο Απόστολος Παύλος δίδαξε και θεμελίωσε την καινούρια θρησκεία στο νησί. Οι γνωστές παλαιοχριστιανικές εκκλησίες στην Παλαιά Πόλη¹ (Π.Π.) είναι ελάχιστες: η τρίκλιτη ερειπωμένη εκκλησία του Αρχαγγέλου Μιχαήλ (Ντεμιφλί τζαμί), πρώιμες φάσεις των εκκλησιών Αγ. Σπυρίδωνος και Αγ. Φανουρίου και οι ανώνυμες εκκλησίες των οσίων Αγησάνδρου και Θησέως.

Τον 6ο αι. μ.Χ. περίπου η τεράστια ελληνιστική πόλη συρρικνώθηκε στο 1/3 περίπου της σημερινής Παλαιάς Πόλης. Στα μέσα του 7ου αι. μ.Χ. η Ρόδος είχε βάση το μεγάλο λιμάνι και ήταν χωρισμένη αμυντικά σε τρία μέρη. Τη Βυζαντινή ακρόπολη, το «Κάστρο» και την υπόλοιπη πόλη μεταξύ των οποίων υψωνόταν τείχος με πύργους και προτείχισμα. Τμήμα του οικισμού βρισκόταν και εκτός του τείχους. Οι χαράξεις των αρχαίων οδών διατηρήθηκαν μέχρι και τον 15^ο αιώνα, με περιορισμό μόνο του εύρους των οδών. Στους αρχαίους αυτούς οδικούς άξονες αντιστοιχούν σήμερα οι οδοί Ιπποτών, Σωκράτους, Πυθαγόρα, Αγ. Φανουρίου κ.α.

Στα χρόνια του μεσαίωνα, οι πληροφορίες για την τύχη του νησιού είναι λίγες και σχετίζονται περισσότερο με αραβικές επιδρομές και λεηλασίες. Η Ρόδος παρέμεινε, με πολλές διακυμάνσεις, τμήμα της βυζαντινής χριστιανικής αυτοκρατορίας ως το 1309 μ.Χ. Τότε περιήλθε στα χέρια των Ιπποτών του τάγματος του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ. Η εγκατάστασή τους, μετά από πολλές περιπέτειες, στη Ρόδο και η δημιουργία ενός νέου κράτους με την προσάρτηση των γύρω νησιών, έδωσε την δυνατότητα στο νησί να ξεφύγει από την τύχη των υπόλοιπων ελληνικών περιοχών, που έγιναν τμήματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Η αναγέννηση της Ρόδου σε όλους τους τομείς, από το εμπόριο ως τις τέχνες και τα γράμματα, μέσω των σχέσεων με την Δυτική Ευρώπη, διήρκεσε 200 έτη περίπου.

Κατά την περίοδο της Ιπποτοκρατίας, το νότιο τείχος του πρωτοβυζαντινού «Κάστρου» ενισχύθηκε με βαθιά τάφρο, ενδεικτικό της σχέσης των ιπποτών με το

¹ Π.Π.

γηγενή πληθυσμό και την αμυντική τακτική του τάγματος απέναντι στους Οθωμανούς. Το πρωτοβυζαντινό «Κάστρον» ονομάστηκε πλέον Κολλάκιο (Collachium) και περιλάμβανε το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, το ναό του Άγιου Ιωάννη καθολικό του τάγματος των Ιπποτών, τα καταλύματα των «γλωσσών», το Νοσοκομείο και το Οπλοστάσιο. Το νότιο και μεγαλύτερο μέρος του οικισμού αποτελούσε η κυρίως πόλη, το Μπούργκο (Burgum), όπου κατοικούσαν οι λαϊκοί. Το κέντρο της οικονομικής δραστηριότητας ήταν η αγορά, που άρχιζε από την πύλη του Αγ. Γεωργίου, διέσχιζε τις σημερινές οδούς Απολλώνιου και Σνκράτους και κατέληγε στην θαλασσινή πύλη.

Η εξέλιξη της βαλλιστικής επέβαλε σταδιακό εκσυγχρονισμό και ισχυροποίηση των οχυρώσεων. Στα μέσα του 15^{ου} αι. η οχύρωση της είχε μορφή κατακόρυφη μέχρι την πλατιά τάφρο, περιδρομο, επάλξεις και ανοίγματα για τόξα και σε ορισμένα σημεία προτείχισμα. Η αρχιτεκτονική της πόλης της οχύρωσης ανήκει στην δυτικοευρωπαϊκή αντίληψη μηχανικής και αρχιτεκτονικής.

Η αρχιτεκτονική της πόλης της Ρόδου κατά την διάρκεια της Ιπποτοκρατίας διακρίνεται σε δύο οικοδομικές περιόδους.

Η πρώτη οικοδομική περίοδος είχε διάρκεια ως την πρώτη τουρκική πολιορκία του 1480 και τον καταστρεπτικό σεισμό του 1481. Λίγα κτίρια έχουν σωθεί και μπορούν με βεβαιότητα να αναγνωριστούν από αυτή την περίοδο. Η ροδιακή αρχιτεκτονική του 14^{ου} αι. υιοθέτησε δυτικοευρωπαϊκά, υστερογοθικά στοιχεία, ενώ τον 15ο αι. εμφανίστηκαν στοιχεία καταλανικής και γαλλικής αρχιτεκτονικής και στις αρχές του 16ου αι. η Ιταλική αναγεννησιακή τεχνοτροπία. Το υλικό δομής ήταν κατεξοχήν ο τοπικός παρόλιθος, που δούλευαν οι Ροδίτες μάστορες, ειδικευμένοι στην κατεργασία της πέτρας. Τα κτίρια ήταν διώροφα, καμαροσκέπαστα στο ισόγειο, με δώματα και ανοικτές στοές στον όροφο και με αυλές στο πλάι ή πίσω.

Οι εκκλησίες στεγάζονταν συνήθως με καμάρες, ελαφρός οξυκόρυφες. Σώθηκαν τα κατάλοιπα τριών εκκλησιών που ανήκουν στον δυτικοευρωπαϊκό αρχιτεκτονικό τύπο: η Παναγία του Μπούργκου του 14ου αι., τρίκλιτη βασιλική, τα ερείπια της Παναγίας της Νίκης του 15ου αι. και ο καθεδρικός ναός του Αγίου Ιωάννη τρίκλιτη βασιλική, ξυλόστεγη με κεντρικό ημικυκλικό θόλο και εγκάρσιο κλίτος με σταυροθόλια. Οι υπόλοιπες 25 εκκλησίες της Π.Π. ακολούθησαν βυζαντινή τυπολογία. Ως σημαντικότερες αναφέρονται ο Άγιος Γεώργιος (Χουρμαλί Μεδρεσέ), ο Άγιος

Αυγουστίνος (Ντολαπλί τζαμί) και η Αγία Αικατερίνη (Ιλκ Μιχράμπ).

Η δεύτερη οικοδομική περίοδος διήρκεσε από το 1481 ως το 1522, οπότε η Ρόδος καταλήφθηκε τελικά από τους Οθωμανούς και χαρακτηρίστηκε από ανακατασκευή των δημόσιων κτηρίων και των κατοικιών και επισκευή και ενίσχυση των οχυρώσεων. Τα σωζόμενα τμήματα παλαιότερων οικοδομικών φάσεων διατηρήθηκαν ενταγμένα στην τελική μορφή των κατασκευών. Σημαντικός αριθμός κτισμάτων διατηρείται μέχρι σήμερα.

Οι Οθωμανοί κατέκτησαν τελικά το νησί το 1522. Η Ρόδος παρέμεινε υπό τον Οθωμανικό ζυγό για τέσσερις περίπου αιώνες. (1522 - 1912) Παρά το γεγονός ότι στους Ροδίους παραχωρήθηκαν προνόμια όπως η ελευθερία της θρησκείας και η απαλλαγή από το παιδομάζωμα, το νησί υποβαθμίστηκε και μετατράπηκε σε επαρχιακή πόλη της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας, το Ελληνικό στοιχείο εκδιώχθηκε από την Π.Π. Οργανώθηκε σε οικιστικούς πυρήνες γύρω της, στα γνωστά «μαράσια», με τον χαρακτηριστικό τύπο του ροδίτικου λαϊκού σπιτιού, με ένα κύριο χώρο, μαγειρείο και διακοσμήσεις δαπέδων από βότσαλα «χο-χλακίδι». Οι κατοικίες των Ελλήνων και των Ιπποτών εντός των τειχών χρησιμοποιήθηκαν για την στέγαση του μουσουλμανικού πληθυσμού με μικρές μετατροπές, όπως τα χαμάμ, τα «καφασωτά» και τα «σαχνισιά», ώστε να προσαρμοσθούν στον οθωμανικό τρόπο ζωής. Τα δημόσια κτίρια στέγασαν λειτουργίες της οθωμανικής διοίκησης. Το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου μετατράπηκε σε φυλακές ασφαλείας και το νοσοκομείο, από τον 19ο αι. σε στρατώνα. Οι περισσότερες εκκλησίες της πόλης μετατράπηκαν σε τζαμιά, ενώ παράλληλα ανεγέρθηκαν και νέα τεμένη, σημαντικότερα των οποίων αυτά του Ιμπραήμ Πασά, του Ρετζέπ Πασά και του Σουλτάνου Σουλεϊμάν, το οποίο περιελάμβανε και συγκρότημα κτιρίων κοινής ωφελείας. Χτίστηκαν ακόμη τρία λουτρά και πολλές δημόσιες κρήνες. Το σύνολο των μεσαιωνικών οχυρώσεων της πόλης διατηρήθηκε σχεδόν ανέπαφο, με τακτικές επισκευές και συντήρηση καθ' όλη την διάρκεια της οθωμανικής κατοχής.

Σημαντικές καταστροφές στην πόλη έλαβαν χώρα στο δεύτερο μισό του 19ου αι. καταστρεπτικοί σεισμοί, η έκρηξη στην πυριτιδαποθήκη του Αγίου Ιωάννη του Κολλακίου το 1856, που ισοπεδώνει την γύρω περιοχή (συμπεριλαμβανόμενου του παλατιού του Μεγάλου Μαγίστρου) και η μεγάλη πυρκαγιά του 1876.

Στις αρχές του 20ου αιώνα η Ιταλία κήρυξε τον πόλεμο στην Τουρκία και το 1912 κατέλαβε την Ρόδο. Από το 1924, και για 15 χρόνια, παράλληλα με το ευρύ πρόγραμμα εκσυγχρονισμού, πραγματοποιείται αναδιοργάνωση της διοίκησης, επέκταση της πόλης, έργα κοινής ωφελείας και τουριστικής ανάδειξης του νησιού. Συνεχής και συνεπής υπήρξε η προσπάθεια από την ιταλική κατοχική διοίκηση να προπαγανδίσει την Ιταλία ως φυσική διάδοχο των Ιωαννιτών Ιπποτών. Ιδρύθηκε αρχαιολογική υπηρεσία που παρήγαγε σημαντικό έργο. Σε όλη την Ρόδο εκτεταμένες ανασκαφές αποκάλυψαν σημαντικά αρχαία μνημεία, κάποια από τα οποία αναστηλώθηκαν μερικώς (Αρχαίο Στάδιο, Ναός Πυθίου Απόλλωνος, Ωδείο κ.α.)

Με ιταλικό διάταγμα του 1929, η Παλαια Πόλη της Ρόδου και τα μουσουλμανικά και εβραϊκά κοιμητήρια γύρω από την τάφρο χαρακτηρίστηκαν ως «μνημειακή ζώνη». Η κήρυξη του συνόλου του ιστορικού οικισμού ως μνημείου αποτελεί πρωτοποριακή κίνηση στην ιστορία της σύγχρονης πολεοδομίας. Αυτή η απόφαση τέθηκε σε ισχύ το 1935, μαζί με το Ρυθμιστικό Σχέδιο (Piano Regolatore) της πόλης. Με το διάταγμα εκείνο η Παλαια Πόλη παρέμεινε ανέπαφη, απαγορεύτηκε η κατασκευή νέων οικοδομών και εφαρμόστηκε αυστηρός έλεγχος για κάθε επέμβαση στα κτίρια της. Στη δεκαετία του 1930 οι χώροι των πρώην κοιμητηρίων φυτεύτηκαν και αποτέλεσαν πράσινη ζώνη προστασίας, που περιέβαλλε την τάφρο, προσφέροντας σημεία επιβλητικής θέας των οχυρώσεων.

Εκτός των ανασκαφών και των μεγάλης κλίμακας επεμβάσεων που έλαβαν χώρα για την στερέωση των οχυρώσεων και τον καθαρισμό της τάφρου, αποκαταστάθηκαν μνημεία στην μεσαιωνική τους μορφή, με αποκαθήλωση των μεταγενέστερων οθωμανικών προσθηκών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η εκκλησία της Παναγίας του Κάστρου και η οδός των Ιπποτών. Αναστηλώθηκαν επίσης τα κυριότερα μεσαιωνικά μνημεία, με αποκορύφωμα την ανακατασκευή του παλατιού του Μεγάλου Μαγίστρου και την ανέγερση του ναού του Αγίου Ιωάννη στο Μανδράκι της νέας πόλης, αντίγραφο του ναού του Αγίου Ιωάννη που καταστράφηκε το 1856 από έκρηξη. Κατά τις αποκαταστάσεις αυτές, συχνά αγνοήθηκαν παλαιότερα σημαντικά λείψανα και πολεοδομικές χαράξεις και αρχαιολογικά στοιχεία χάθηκαν, λόγω της αλόγιστης κατεδάφισης και της ελλιπούς επιστημονικής τεκμηρίωσης.

Κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο η μεσαιωνική πόλη υπέστη μεγάλες καταστροφές από

βομβαρδισμούς των συμμάχων, που δημιούργησαν κενά στον πολεοδομικό ιστό της Παλαιάς Πόλης.

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου ακολούθησαν δύο χρόνια αγγλικής κυριαρχίας και το 1947, η Ρόδος και τα υπόλοιπα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν επίσημα με την Ελλάδα. Με την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου το 1947, η Ελληνική Στρατιωτική Διοίκηση επικύρωσε το ισχύον ιταλικό διάταγμα που αφορούσε την Παλαιά Πόλη. Το 1948, με απόφαση του Γενικού Διοικητή της Δωδεκανήσου, πολλά μεσαιωνικά και νεώτερα αρχιτεκτονικά μνημεία εντός και εκτός των τειχών χαρακτηρίστηκαν ως «ιστορικά διατηρητέα μνημεία». **Το 1960, με υπουργική απόφαση, όλη η Παλαιά Πόλη της Ρόδου, με τα τείχη και την μνημειακή ζώνη γύρω από αυτά, κηρύχθηκε ιστορικό διατηρητέο μνημειακό συγκρότημα.**

Την προστασία της Παλαιάς Πόλης και της αρχιτεκτονικής της ανέλαβε η Αρχαιολογική Υπηρεσία. Τον Ιούνιο του 1947 τοποθετήθηκε στην Ρόδο ο πρώτος διευθυντής της ελληνικής αρχαιολογικής υπηρεσίας, Γιάννης Κοντής. Η θητεία του σηματοδότησε μία περίοδο με πλούσιο αρχαιολογικό και αναστηλωτικό έργο. Τον επόμενο χρόνο ξεκίνησαν τα έργα για την αποκατάσταση των ζημιών του 1932, έγινε δυνατή η διατήρηση της υφιστάμενης κατάστασης της Παλαιάς Πόλης. Τα οικοπέδα που προέκυψαν από καταρρεύσεις λόγω βομβαρδισμών ή φυσικών αιτιών, ανοικοδομήθηκαν βάσει των στοιχείων του κτηματολογίου. Με τις γενικές Διατάξεις του ίδιου νομού η Αρχαιολογική Υπηρεσία ασκούσε έλεγχο και στις επεμβάσεις (ανακαινίσεις, μικροπροσθήκες, κ.τ.λ.) στο εξωτερικό, αλλά και στο εσωτερικό των κτιρίων.

Το 1957 εκπονήθηκε Ρυμοτομικό Σχέδιο της πόλης της Ρόδου, που τέθηκε σε ισχύ το 1960. Για την Παλαιά Πόλη προβλεπόταν η ευθυγράμμιση και η διαπλάτυνση των υφιστάμενων οδών και δημιουργία προκηπίων σε αρκετούς απ' αυτούς. Το σχέδιο αυτό δεν υλοποιήθηκε, εκτός από ελάχιστα σημεία του, λόγω της αντίθεσης της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, κατά τη χορήγηση της προβλεπομένης εκ μέρους της έγκρισης, για κάθε αιτουμένη οικοδομική άδεια. Συγκεκριμένα, η κατά νόμο αναγκαία οικοδομική άδεια εκδίδεται από το Πολεοδομικό Γραφείο, αλλά για την Παλαιά Πόλη απαιτείται και η έγκριση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Η έγκριση αυτή μάλιστα, επειδή αφορά την ουσία της μορφής του κτιρίου, απέκτησε μεγαλύτερη σημασία και στη συνείδηση του κατοίκου υποκατέστησε την οικοδομική άδεια.

Η πίεση για επεμβάσεις στο κτιριακό δυναμικό αυξήθηκε λόγω της έντασης του τουρισμού και της εξάπλωσης του εμπορικού κέντρου της Π.Π. Η ανεπαρκής στελέχωση της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, ιδίως σε ειδικευμένους αρχιτέκτονες, οδήγησε στην παγίωση στοιχειωδών πρακτικών κανόνων και προδιαγραφών για τις επεμβάσεις αυτές. Ωστόσο, η αφθονία των σύγχρονων οικοδομικών υλικών, ο εμπορικός ανταγωνισμός, η άγνοια των επιχειρηματιών και το ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο σε συνδυασμό με την ελλιπή αστυνόμευση, οδήγησαν σε αύξηση των αυθαιρεσιών, κατά τις επεμβάσεις στα κτίρια.

Ο ΚΟΛΟΣΣΟΣ ΤΗΣ ΡΟΔΟΥ

2.4 Δημογραφικά, Ιστορικά, Κοινωνικά στοιχεία της περιοχής

Το νησί της Ρόδου βρίσκεται στο σταυροδρόμι δυο μεγάλων θαλάσσιων διαδρομών της Μεσογείου, ανάμεσα στο Αιγαίο πέλαγος και των ακτών της Μέσης Ανατολής όπως είναι η Κύπρος και η Αίγυπτος. Ως σημείο συνάντησης τριών πολιτισμών, η Ρόδος έχει γνωρίσει πολλούς πολιτισμούς στο πέρασμα του χρόνου. Η Ρόδος είναι το μεγαλύτερο νησί της Δωδεκανήσου και το τέταρτο στην Ελλάδα μετά την

Κρήτη, την Εύβοια και τη Μυτιλήνη (Εικ. 3). Η έκτασή της είναι 1.401τ.χλμ.1 (και το σχήμα της είναι στενόμακρο με μέγιστο μήκος 77 χλμ. και μέγιστο πλάτος 37 χλμ. Το νησί μπορεί να χαρακτηριστεί ημιορεινό με ψηλότερα βουνά τον Ατάβυρο (1.210μ.), τον Αρταμύτη (825μ.) και τον Προφήτη Ηλία (800μ.). Είναι πλούσιο σε βλάστηση και σε φυσικά νερά και οι ακτές του έχουν μήκος 253 χλμ. (Τ.Π.Δ.Ρ., 2011: 22).

Εικόνα 3: Πολιτικός Χάρτης της Ελλάδας. Πηγή: <http://www.in2greece.com/>

Ο πληθυσμός του σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ήταν 163.476 κάτοικοι. Είναι το μεγαλύτερο νησί των Δωδεκανήσων τόσο ως προς τον πληθυσμό όσο και ως προς την έκτασή του. Θεωρείται το ανατολικότερο σημείο της χώρας μετά το Καστελόριζο και το τρίτο ανατολικότερο νησί της Ευρώπης μετά την Κύπρο και το Καστελόριζο. Η απόστασή του από την Αθήνα είναι 250 ναυτικά μίλια ενώ βρίσκεται πολύ κοντά στις Μικρασιατικές Ακτές (Νικολάου & Αγγελής, 2009).

Εικόνα 4: Γεωφυσικό Χάρτης Ρόδου. Πηγή: <http://www.hotelsrhodes.gr/>

Η πόλη της Ρόδου ήταν η πρωτεύουσα του πρώην Νομού Δωδεκανήσου και πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας. Ο δήμος της μαζί με τους δήμους Ιαλυσού, Αφάντου, Καλλιθέας και Πεταλούδων συγκροτούσαν την πρώτη εδαφική περιφέρεια του νησιού η οποία φιλοξενεί τα 4/5 των κατοίκων του νησιού αλλά και το μεγαλύτερο τμήμα της τουριστικής υποδομής του. Τα προαναφερόμενα μέρη βρίσκονται στο βόρειο κομμάτι του νησιού το οποίο είναι δυσανάλογα αναπτυγμένο οικονομικά σε σχέση με τον Νότο. Ο πρώην δήμος Ροδίων βρισκόταν στο βορειοανατολικό άκρο του νησιού από το Ακρωτήριο Ζωνάρι στο Βορρά μέχρι την Καλλιθέα στο Νότο και την Ιαλυσό Νοτιοδυτικά. Η βορειοδυτική και ανατολική του πλευρά βρέχεται από την θάλασσα. Τα διοικητικά του όρια ανέρχονταν σε 20,34 τετραγωνικά χιλιόμετρα και αντιστοιχούσαν σε λιγότερο από το 2% της έκτασης του νησιού. Ο πληθυσμός του δήμου σύμφωνα με την απογραφή του 2001 ήταν 53.709 κάτοικοι, δηλαδή το 46% του συνολικού πληθυσμού του νησιού και σχεδόν το 1/3 του πρώην Νομού Δωδεκανήσου (Ε.Σ.Υ.Ε., 2001).

Συνοικίες	Έκταση (σε 10.000 m ²)	Πληθυσμός	Πυκνότητα (κάτοικοι ανά 10.000 m ²)
Νιοχώρι	80,61	2.940	36,47
Παλιά Πόλη	40,92	2.240	54,74
Άγιος Ιωάννης	93,32	8.717	93,41
Μητρόπολη	51,77	4.263	82,34
Άγιος Νικόλαος	82,42	6.920	83,96
Ανάληψη	145,15	15.054	103,71
Ροδίσι	146,77	7.962	54,25
Κρητικά	6,99	271	38,77
Άγιοι Απόστολοι- Ασγούρου	105,38	3.292	31,24
Όρια Γ.Π.Σ.	849,14	71.240	83,89

Πίνακας 1. Κάτοικοι Δήμου Ροδίων ανά Συνοικία- Απογραφή 2001.

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. <http://www.statistics.gr/>

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατοικούν μόνιμα 308.975, από τους οποίους οι 155.845 είναι άρρενες και οι 153.130 θήλειες. Συγκεκριμένα η Ρόδος, κατατάσσεται στους 10 μεγαλύτερους Δήμους της χώρας και είναι ο μοναδικός στον οποίο οι άνδρες είναι περισσότεροι από τις γυναίκες. Στους υπόλοιπους εννέα το γυναικείο φύλο επικρατεί. Ο νέος καλλικρατικός Δήμος Ροδίων ανήκει στην Περιφερειακή Ενότητα Ρόδου και περιλαμβάνει δέκα δημοτικές ενότητες. Ο συνολικός του πληθυσμός είναι 95.117 κάτοικοι ενώ όλη η Περιφερειακή Ενότητα Ρόδου έχει 100.001 κατοίκους.

Οι Δημοτικές Υπηρεσίες βρίσκονται σε διαφορετικά σημεία της πόλης της Ρόδου. Η κεντρική διοίκηση όμως στην πλειοψηφία της στεγάζεται στο πρώην ιταλικό διοικητικό κέντρο της παραλιακής ζώνης Μαντρακίου αλλά και στο νέο διοικητικό κέντρο στην περιοχή Ζέφυρος και λιγότερο στην οδό Ιπποτών μέσα στην Παλιά Πόλη.

Κατά την τουριστική περίοδο ο πληθυσμός του Δήμου αυξάνεται λόγω των φιλοξενούμενων αλλά και της προσέλευσης εποχικού εργατικού δυναμικού από άλλα μέρη της Ελλάδας και το εξωτερικό. Η αύξηση του πληθυσμού έχει επιπτώσεις στις ανάγκες ύδρευσης, στην διαχείριση των απορριμμάτων και στις παράκτιες δραστηριότητες. Εκτιμάται ότι ο πληθυσμός είναι προσαυξημένος κατά 72% το μήνα Αύγουστο και μειωμένος κατά 23% το μήνα Ιανουάριο. Οι διακυμάνσεις του πληθυσμού οφείλονται στις εποχιακές εντάσεις της τουριστικής δραστηριότητας (Τ.Π.Δ.Ρ., 2011).

Δημοτική Ενότητα	Πληθυσμός
Δημοτική Ενότητα Ρόδου	43.112
Δημοτική Ενότητα Αρχαγγέλου	7.047
Δημοτική Ενότητα Αταβύρου	3.191
Δημοτική Ενότητα Αφάντου	5.593
Δημοτική Ενότητα Ιαλυσού	6.809
Δημοτική Ενότητα Καλλιθέας	6.740
Δημοτική Ενότητα Καμείρου	4.969
Δημοτική Ενότητα Λινδίων	3.466
Δημοτική Ενότητα Νότιας Ρόδου	3.470
Δημοτική Ενότητα Πεταλούδων	10.720
Σύνολο Δήμου Ρόδου	95.117

Πίνακας 2. Κάτοικοι Δήμου Ροδίων ανά Δημοτική Ενότητα- Απογραφή 2011.

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ. <http://www.statistics.gr/>

Σήμερα, στο σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων της Ρόδου, ο τουρισμός, οι υπηρεσίες και οι κατασκευές (οικοδομές, οδοποιία, ξενοδοχεία) αποτελούν τον κυριότερο κλάδο. Στον τομέα αυτό απασχολείται περισσότερο από τα τρία τέταρτα του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και σαν ποσοστό αντιπροσωπεύει περισσότερο από το διπλάσιο του εθνικού μέσου όρου. Μέχρι το 1970 η γεωργία και ο τουρισμός είχαν την ίδια συμμετοχή στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, με τη γεωργία να έχει το 17,5% και τον τουρισμό (ξενοδοχεία και εστιατόρια) το 18%. Στη δεκαετία του 1980, η γεωργία μειώθηκε στο 8% και ο τουρισμός αυξήθηκε στο 34%, για να φτάσει το 2001 η γεωργία να εκπροσωπεί το 4,7% και ο τουρισμός το 78,1%. Η αύξηση της απασχόλησης στη Ρόδο που εκδηλώθηκε μετά το 1970, συνοδεύτηκε από την επέκταση του τομέα των υπηρεσιών και την υποχώρηση της γεωργίας και της μεταποίησης. Η επέκταση του τομέα των ξενοδοχείων και εστιατορίων παρέσυρε στην ανάπτυξη δευτερογενών δραστηριοτήτων υπηρεσιών, όπως οι οικοδομικές, οι τεχνικές υποδομές, το λιανικό εμπόριο και οι τράπεζες.

Η εξάρτηση της οικονομίας της Ρόδου και γενικώς της Δωδεκανήσου από τον τουρισμό φαίνεται και από την κατανομή του Α.Ε.Π. κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του ΑΕΠ για την περίοδο 1995 - 2001, το 1995 ο πρωτογενής τομέας της Δωδεκανήσου (γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, αλιεία) κάλυπτε το 5,5% του συνολικού Α.Ε.Π., ο δευτερογενής (ορυχεία, μεταποίηση, ηλεκτρισμός, ύδρευση, κατασκευές) το 16,7% και ο τριτογενής (μεταφορές, εμπόριο,

τουρισμός, τράπεζες, υπηρεσίες κ.τ.λ.) το 77,8%. Το 2001, έξι χρόνια αργότερα, ο πρωτογενής τομέας κάλυπτε το 4,7%, ο δευτερογενής περιορίστηκε στο 17,2% και ο τριτογενής εκτινάχθηκε στο 78,1 % έναντι 7%, 42,9% και 71,6% αντίστοιχων ποσοστών για το ίδιο έτος (2001) σε εθνικό επίπεδο. Η Ρόδος εμφανίζει κατά κεφαλή εισόδημα αυξημένο κατά 41% έναντι του μέσου εθνικού και κατά 20% έναντι του μέσου της Δωδεκανήσου (Τ.Π.Δ.Ρ., 2011: 31).

Το νησί κατοικήθηκε στα τέλη της Νεολιθικής περιόδου (4000 π. Χ.). Το 408 π. Χ. οι τρεις μεγάλες πόλεις του νησιού: Ιαλυσός, Κάμιρος και Λίνδος, ίδρυσαν την πόλη της Ρόδου. Οι τρεις αιώνες που ακολούθησαν αποτέλεσαν την «χρυσή περίοδο» της Ρόδου. Το θαλάσσιο εμπόριο, η ναυσιπλοΐα καθώς και οι συνετές και προοδευτικές πολιτικές και διπλωματικές κινήσεις διατήρησαν την πόλη δυνατή και ακμάζουσα μέχρι τους Ρωμαϊκούς χρόνους. Την ίδια περίοδο, η Ρόδος παράγει εξαιρετική τέχνη. Το πιο ονομαστό δημιούργημα ήταν ο Κολοσσός, ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου, ο οποίος φτιάχτηκε ανάμεσα στο 304 π. Χ. με 293 π. Χ. από τον Λίνδιο γλύπτη Χάρη. Η κατασκευή του Κολοσσού διήρκεσε 12 χρόνια και ολοκληρώθηκε το 282 π. Χ.. Για πολλά έτη, το άγαλμα ήταν τοποθετημένο, πιθανότατα, στην είσοδο του λιμανιού και προσωποποιούσε τον θεό Ήλιο μέχρι την στιγμή που ένας δυνατός σεισμός χτύπησε την Ρόδο το 226 π. Χ. Η πόλη υπέστη σοβαρότατες ζημιές και το άγαλμα του Κολοσσού κατέρρευσε (Berthold, 2010).

Το πολεοδομικό σχέδιο της αρχαίας πόλης της Ρόδου βασίστηκε στις πολεοδομικές και φιλοσοφικές ιδέες του διάσημου αρχαίου Έλληνα πολεοδόμου Ιππόδαμου. Το σχέδιο των δρόμων της αρχαίας πόλης είναι γνωστό χάρη σε αρχαιολογικές ανασκαφές δεκαετιών. Τα οικοδομικά τετράγωνα (insulae) είχαν τις ακόλουθες διαστάσεις 47,70 x 26,50 m και είχαν όλα το ίδιο μέγεθος. Καθένα από αυτά περιελάμβανε τρία σπίτια και περιτριγυριζόταν από δρόμους πλάτους 5-6 μέτρων. Μεγαλύτερες οικοδομικές ενότητες σχημάτιζαν περιοχές οι οποίες περικλείονταν από μεγαλύτερους δρόμους πλάτους 8-11 μέτρων. Κάθε τέτοια περιοχή αποτελούταν από 36 insulae ή 108 σπίτια. Η αρχαία πόλη είχε ένα εκτεταμένο και καλά δομημένο αποχετευτικό δίκτυο καθώς και δίκτυο υδροδότησης (Τσοποτού, 2004).

Η ανεξαρτησία της πόλης τερματίστηκε το 164 π. Χ. όταν η Ρόδος έγινε επαρχία της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Ωστόσο μέχρι τον 1ο αιώνα μ. Χ., η Ρόδος διατήρησε σε

μεγάλο βαθμό το μεγαλείο της και εξελίχθηκε σε ένα από τα σημαντικότερα κέντρα γνώσης, επιστήμης και τέχνης. Πέρα από τις γραπτές πηγές που διασώζονται έως τις μέρες μας, οι αρχαιολογικές ανασκαφές που συνεχίζονται ακόμη δίνουν μια ξεκάθαρη εικόνα του πολιτισμού που άκμασε την περίοδο αυτή.

Κατά την πρώιμη Χριστιανική περίοδο (330-650 μ. Χ), η Ρόδος αποτελούσε κομμάτι της εκχριστιανισμένης Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας που είναι ευρύτερα γνωστή ως Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Μολονότι λιγότερο σημαντική και ακμάζουσα απ' ό,τι στο παρελθόν, η πόλη της Ρόδου ήταν επισκοπική έδρα και είχε σημαντικό αριθμό εκκλησιών ανάμεσα στις οποίες υπήρχαν κάποιες βασιλικές εντυπωσιακών διαστάσεων. Παράλληλα ήταν σημαντική στρατιωτική βάση. Οι Άραβες που έκαναν για πρώτη φορά την εμφάνιση τους στην Μεσόγειο τον 7ο αιώνα επιτέθηκαν στη Ρόδο και την κατέλαβαν για μερικές δεκαετίες. Στους αιώνες που ακολούθησαν, η πόλη συρρικνώθηκε σε μέγεθος και οχυρώθηκε με νέα τείχη. Ταυτόχρονα, χωρίστηκε σε δύο ζώνες, μια για την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία και μια για τους «λαϊκούς». Η ζώνη αυτή αντανάκλα την κοινωνική πραγματικότητα των μεσαιωνικών χρόνων. Λόγω έλλειψης γραπτών πηγών υπάρχει απουσία συσσωρευμένης πληροφόρησης σχετικά με την περίοδο αυτή. Οι αναστηλώσεις που έγιναν από τους Ιταλούς αργότερα αγνόησαν ή και ακόμη προκάλεσαν ζημιές σε κτίρια της εποχής αυτής που είχαν διασωθεί προς όφελος αυτών της περιόδου των Ιπποτών.

Το 1309 το νησί πουλήθηκε στο τάγμα των Ιπποτών του Αγίου Ιωάννη της Ιερουσαλήμ. Το τάγμα ιδρύθηκε τον 12ο αιώνα στην Ιερουσαλήμ με στόχο την νοσηλεία και περίθαλψη των προσκυνητών και σταυροφόρων αλλά πολύ σύντομα μετεξελίχθηκε σε μάχιμη στρατιωτική μονάδα η οποία απέκτησε μεγάλες εκτάσεις γης. Έχοντας οπισθοχωρήσει από την Ιερουσαλήμ και αργότερα από την Κύπρο, το τάγμα μετέφερε την έδρα του στη Ρόδο και απέκτησε κατά την χρονική περίοδο αυτή ηγετικό ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο (Κόλλιας, 2005).

Κατά την διάρκεια της παραμονής των Ιπποτών στη Ρόδο, οι οχυρώσεις επεκτάθηκαν, εκσυγχρονίσθηκαν και συνεχώς ενισχύονταν. Ένα νοσοκομείο, ένα παλάτι, αρκετές εκκλησίες ήταν ορισμένα από τα πολλά δημόσια κτίρια τα οποία αναγέρθηκαν την εποχή αυτή. Τα κτίρια αυτά αποτελούν αξιοσημείωτα παραδείγματα της Γοτθικής και Αναγεννησιακής αρχιτεκτονικής. Παρ' όλες τις προστριβές που υπήρχαν με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, το θαλάσσιο εμπόριο αποτελούσε πηγή πλούτου και οι αγορές της πόλης ήταν ακμάζουσες. Την περίοδο της κατοχής των Ιπποτών το νησί της Ρόδου διήγε περίοδο ακμής και οι σχέσεις μεταξύ των Ιπποτών και των ντόπιων χαρακτηρίζονταν από ανοχή και συχνά από στενή συνεργασία. Οι περισσότεροι από τους δρόμους της Μεσαιωνικής πόλης συμπίπτουν με τους δρόμους της αρχαίας πόλης ενώ διατηρήθηκε η διαίρεση της πόλης σε δύο ζώνες. Το τάγμα στη Ρόδο διατηρούσε ένα πολύ καλά οργανωμένο αρχείο το οποίο περιλάμβανε έγγραφα που είχαν εκδοθεί από τις διοικητές αρχές, αλληλογραφία, νομικά έγγραφα κ.α. Το αρχείο αυτό διατηρείται έως τις μέρες μας και σώζεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Μάλτας. Το αρχείο αυτό αποτελεί μια αξιόλογη πηγή πληροφόρησης για την περίοδο αυτή (Κόλλιας, 2005).

Η πόλη είχε διαιρεθεί όπως προείπαμε σε δύο ζώνες με ένα εσωτερικό τείχος. Το βόρειο τμήμα το οποίο ήταν γνωστό ως Chastel, (ή Chateau, ή Castrum, ή Castellum ή Conventus), όπου βρισκόταν το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου, ο καθολικός καθεδρικός ναός και η κατοικία του καθολικού επισκόπου, τα καλύμματα των «γλωσσών», οι κατοικίες των Ιπποτών, το νοσοκομείο αποτελούν τα κυριότερα οικοδομήματα της εποχής. Το νότιο τμήμα γνωστό ως ville, (ή burgus ή burgum) ήταν η περιοχή όπου ζούσαν οι λαϊκοί και περιλάμβανε την αγορά, συναγωγές, εκκλησίες καθώς και δημόσια και εμπορικά κτίρια (Κόλλιας, 2005).

Το 1522 οι Οθωμανοί Τούρκοι κατέκτησαν την πόλη μετά από μια δεύτερη μακρά πολιορκία. Νέα κτίρια κατασκευάστηκαν: Τζαμιά, δημόσια λουτρά και κατοικίες για τους νέους κατακτητές. Οι Έλληνες υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν την οχυρωμένη πόλη και να μετοικήσουν σε περιοχές εκτός των τειχών. Κατά την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας, η Ρόδος έχασε τον διεθνή της χαρακτήρα. Η πόλη διατήρησε την κύρια οικονομική της λειτουργία ως αγορά αγροτικών προϊόντων για το εσωτερικό τμήμα του νησιού καθώς και των τριγύρω μικρών νησιών (Μπελέζος, 2011).

Μετά την εγκαθίδρυση της κυριαρχίας τους στο νησί, οι Οθωμανοί Τούρκοι

επιδιόρθωσαν τα τείχη που είχαν υποστεί ζημιές, μετέτρεψαν τις περισσότερες εκκλησίες σε τζαμιά και μεταρρύθμισαν τις μεγάλες κατοικίες σε ιδιωτικά ή δημόσια κτίρια. Οι παραπάνω μετατροπές αποτέλεσαν μια μακροχρόνια διαδικασία που είχε σαν στόχο να αναμορφώσουν και να προσομοιάσουν τα κτίρια έτσι ώστε να ταιριάζουν με τον Οθωμανικό τρόπο ζωής. Οι προσόψεις των κτιρίων της περιόδου των Ιπποτών με τους σκαλιστούς τους διακόσμους, τις τοξωτές πύλες και τους πέτρινους πελεκητούς τοίχους, εμπλουτίστηκαν με τα τυχαία χαρακτηριστικά της Οθωμανικής Αρχιτεκτονικής προσαρμοσμένης όμως στο τοπικό κλίμα και πολιτισμό. Στα πλαίσια της διαδικασίας αυτής, τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά των υπαρχόντων κτιρίων διατηρήθηκαν. Οι πιο χαρακτηριστικές προσθήκες ήταν τα λουτρά (συνήθως στο πίσω μέρος των σπιτιών) και τα ξύλινα κλειστά μπαλκόνια στις προσόψεις των σπιτιών πάνω από στενούς δρόμους. Έτσι, τα περισσότερα κτίρια της εποχής των Ιπποτών στη Μεσαιωνική πόλη ήταν καλά διατηρημένα. Το αποτέλεσμα ήταν ένα μείγμα ανατολικής αρχιτεκτονικής με έντονα δυτικά στοιχεία που είχαν παραμείνει και νέα κτίρια που κτίστηκαν με το ύφος της τότε τοπικής αρχιτεκτονικής. Τον 19ο αιώνα η παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας είχε σαν αποτέλεσμα την παραμέληση της πόλης και των κτιρίων της τα οποία υπέστησαν περαιτέρω φθορά λόγω των δυνατών σεισμών που συχνά πλήττουν την περιοχή (Τσιπαρνλής, 2002).

Τα ιταλικά στρατεύματα κατέλαβαν το νησί και την υπόλοιπη Δωδεκάνησο το 1912. Το 1923 η Ιταλία ίδρυσε μια αποικία, τα ιταλικά νησιά του Αιγαίου (Isole Italiane del Egeo). Οι Ιταλοί κατεδάφισαν τα σπίτια που είχαν κτιστεί πάνω και παραπλεύρως των τειχών κατά την Οθωμανική περίοδο και μετέτρεψαν το Εβραϊκό και το Οθωμανικό νεκροταφείο σε μια «πράσινη ζώνη» που περιελάμβανε την Μεσαιωνική πόλη. Διατήρησαν τα εναπομείναντα στοιχεία της περιόδου των Ιπποτών ενώ αφαίρεσαν όλες τις Οθωμανικές προσθήκες. Ταυτόχρονα, επανοικοδόμησαν το παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου. Τέλος, ίδρυσαν ένα ινστιτούτο για την μελέτη της Ιστορίας και του Πολιτισμού της περιοχής. Οι Ιταλοί υλοποίησαν σημαντικά έργα υποδομής (δρόμους, παροχή ηλεκτρισμού, λιμάνι κ.α.) και μεταμόρφωσαν σε σημαντικό βαθμό την πόλη της Ρόδου, η οποία διέθετε πλέον ένα νέο πολεοδομικό σχέδιο, κανονισμούς δόμησης και πολλά νέα δημόσια και ιδιωτικά κτίρια.

Οι βόμβες των Βρετανών που έπεσαν στην Μεσαιωνική πόλη το 1944 είχαν σαν

αποτέλεσμα πολλά θύματα και την καταστροφή πολλών κτιρίων γεγονός που δημιούργησε πολλά κενά στον πολεοδομικό ιστό. Ένα από τα πρώτα διατάγματα της Ελληνικής κυβέρνησης-διοίκησης όριζε τις περιοχές αυτές ως «περιοχές για μελλοντικές ανασκαφές» και ένα μεγάλο αριθμό κτιρίων ως «διατηρητέα κτίρια». Το 1957, ένα νέο πολεοδομικό σχέδιο εγκρίθηκε με διάταγμα και το 1960 το σύνολο της Μεσαιωνικής Πόλης αναγνωρίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού ως «προστατευόμενο μνημείο». Το 1961 και το 1963 εξεδόθησαν νέα διατάγματα σχετικά με το πολεοδομικό σχέδιο της πόλης. Τα διατάγματα αυτά προέβλεπαν την διαπλάτυνση των υπαρχόντων δρόμων και την διάνοιξη νέων. Αυτές οι αποφάσεις δεν υλοποιήθηκαν στην Μεσαιωνική Πόλη λόγω της σθεναρής αντίστασης της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας. Το 1988, η παλιά πόλη της Ρόδου ανακηρύχθηκε από την UNESCO Πόλη Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Νικολάου & Αγγελής, 2009).

Δεν είναι τυχαίο ότι η Ρόδος αποτελεί τον πρώτο τουριστικό προορισμό της χώρας. Τα νησιά της Δωδεκανήσου αποτελούν το 2% της συνολικής επικράτειας σε έκταση, το 1.5% του εθνικού πληθυσμού ενώ συγκεντρώνουν το 15% της ξενοδοχειακής υποδομής, το 25% των αφίξεων και το 30% των διανυκτερεύσεων. Το νησί της Ρόδου, εμφάνισε σημαντική πληθυσμιακή αύξηση τις τελευταίες δεκαετίες (67% για τη περίοδο 1950-1990). Οι ρυθμοί αύξησης είναι σημαντικά υψηλότεροι σε σχέση με άλλες περιοχές της χώρας με ανάλογο μέγεθος και οφείλεται στην άνοδο του τουρισμού κυρίως μετά το 1970, όπου παρατηρείται μια σταδιακή μετατροπή της αγροτικής οικονομίας του νησιού σε τουριστική (Νικολάου & Αγγελής, 2009).

Η Ρόδος κατατάσσεται μεταξύ των 10 περιοχών με υψηλότερο εισόδημα στη χώρα. Την περίοδο 1978-1991, η απασχόληση αυξήθηκε από 26.000 σε 40.000, αύξηση της τάξης του 55%, σημαντικά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη αύξηση του πληθυσμού για την ίδια περίοδο, η οποία ήταν 31% για την δεκαετία 1971-1981 και 21% για την επόμενη (1981-1991) (Νικολάου & Αγγελής, 2009). Το καλοκαίρι του 2008 παρουσιάστηκε μια μικρή αύξηση της τάξεως του 1.19% στην τουριστική κίνηση. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δόθηκαν στην δημοσιότητα στο διάστημα από τον Ιανουάριο έως και τον Ιούνιο οι αφίξεις έφτασαν τα 445.987 άτομα έναντι 440.746 το πρώτο εξάμηνο της προηγούμενης χρονιάς.

Οι αντίξοες οικονομικές συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς το 2009, δεν άφησαν

ανεπηρέαστη και την τουριστική βιομηχανία. Από το Αεροδρόμιο της Ρόδου διακινήθηκαν 1.717.266 επιβάτες εκ των οποίων 1.317.783 με πτήσεις εξωτερικού, έναντι 1.770.258 του 2008 εκ των οποίων 1.358.500 με πτήσεις εξωτερικού ήτοι μείωση 3% και εις τις δύο περιπτώσεις. Στο λιμάνι αφίχθησαν 701.072 επιβάτες κρουαζιερόπλοιων με 637 κρουαζιερόπλοια, έναντι 646.085 με 669 το 2008 αντίστοιχα, ήτοι αύξηση επιβατών κατά 12,5% και μείωση προσεγγίσεων κατά 7%. Συνολικά το 2009 αφίχθησαν στο αεροδρόμιο και στο λιμάνι 2.811.482 τουρίστες και επιβάτες έναντι 2.896.508 του 2008, ήτοι συνολικά μείωση 2,95% . Για την τρέχουσα περίοδο σύμφωνα με τα στοιχεία της Ένωσης Ξενοδόχων Ρόδου η πληρότητα στα καταλύματα του νησιού μας αναμένεται να φθάσει στο ποσοστό του 100% την καλοκαιρινή περίοδο.

2.5 Πολιτισμικοί πόροι της περιοχής

Το νησί της Ρόδου βρίσκεται στο σταυροδρόμι δυο μεγάλων θαλάσσιων διαδρομών της Μεσογείου, ανάμεσα στο Αιγαίο πέλαγος και στις ακτές της Μέσης Ανατολής όπως είναι η Κύπρος και η Αίγυπτος. Ως σημείο συνάντησης τριών πολιτισμών, η Ρόδος έχει δεχθεί πολλές πολιτιστικές επιρροές. Μέσα στην μακραίωνη ιστορία της, όλοι οι διαφορετικοί λαοί που κατοίκησαν στη Ρόδο έχουν αφήσει το σημάδι τους σε όλες τις πλευρές του πολιτισμού του νησιού: στην τέχνη, τη γλώσσα, την αρχιτεκτονική.

Εικόνα 6: Αρχαία Ακρόπολη Ρόδου. Πηγή: <http://www.rodosislandinfo.gr/>

Αποτέλεσμα αυτής της πολυπολιτισμικής δράσης πάνω στο νησί της Ρόδου είναι η δημιουργία πολυάριθμων πολιτιστικών χώρων και μνημείων, οι οποίοι αποτελούν και έναν από τους σημαντικότερους λόγους άνθησης του τουρισμού στο νησί. Οι πολιτισμικοί πόροι του νησιού, σύμφωνα με το Υπουργείο Πολιτισμού μπορούν να διαχωριστούν σε πέντε ενότητες: α) Χώροι και Μνημεία της Προϊστορικής και Κλασσικής Αρχαιότητας, β) Χώροι και Μνημεία της Βυζαντινής Περιόδου, γ) Νεώτερα Μνημεία, ε) Μουσεία και στ) Περιοχές Φυσικού Κάλλους.

Εικόνα 7: Αρχαία Κάμιρος. Πηγή: <http://www.rhodes.gr/>

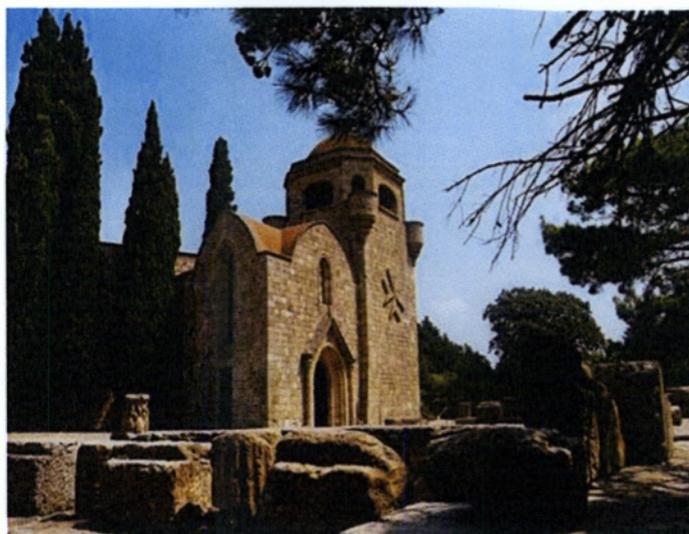
Προϊστορική και Κλασσική Αρχαιότητα	
<i>Χώροι</i>	<i>Μνημεία</i>
Ακρόπολη Ρόδου	Αρχαίο Γυμνάσιο Ρόδου
Αρχαία Ροδιακή Νεκρόπολη	Αρχαίο Θέατρο Λίνδου
Αρχαίος Οικισμός Βρουλιάς	Τμήμα Αρχαίου Τοίχους πόλης Ρόδου (οδός Πλάτωνος)
Αρχαία πόλη Ιαλυσού	
Κάμιρος	
Λίνδος	
Μυκηναϊκό Νεκροταφείο Πυλώνα	
Νεκρόπολη Καρακόνερου	
Νεκρόπολη περιοχής Αγίου Ιωάννη	
Παλαιόκαστρο Μανδρακίου	
Ροδίτι	

Πίνακας 3. Χώροι και Μνημεία της Προϊστορικής και Κλασσικής Αρχαιότητας στη Ρόδο.
Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, <http://odysseus.culture.gr/>

Βυζαντινή Περίοδος	
<i>Χώροι</i>	<i>Μνημεία</i>
Αρχαιολογικός χώρος Φιλερήμου	Αγία Αικατερίνη- Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου
Κάστρο Απολακιάς	Αγία Παρασκευή- Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου
Κάστρο Απολλώνων	Αγία Τριάδα- Οδός Ιπποτών, Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου
Κάστρο Κατταβιάς	Άγιος Γεώργιος (Χουρμαλή) Ρόδου
Κάστρο Κοσκινού	Αρχοντικό Παπακωνσταντή, Λίνδος
Κάστρο Λαχανιάς	Βυζαντινό τείχος Μεσαιωνικής Πόλης Ρόδου
Κάστρο Μανδρακίου	Εισόδια της Θεοτόκου, Μανδράκι
Κάστρο Ψίνθου	Ιπποτική Γέφυρα, Κοσκινού
Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου	Κάστελος
Μεσαιωνική Τάφος Ρόδου	Κάστρο Αρχαγγέλου
Παναγία Τσαμπίκα	Κάστρο Αγριοσυκιάς
Περίδρομος Οχύρωσης Ρόδου	Κάστρο Αλιμνιάς
Προμαχώνας Αγίου Γεωργίου Ρόδου	Κάστρο Κιτάλων
Φρούριο Αγίου Νικολάου Ρόδου	Κάστρο Κρεμαστής
	Κάστρο Λάρδου
	Κάστρο Μεσσαριάς
	Κάστρο Μονολίθου
	Κάστρο Σιάννων
	Κάστρο Φαρακλού
	Κάστρο Φιλερήμου
	Κτήριο Villaragut, Ρόδος
	Μεσαιωνικές Οχυρώσεις της πόλης της Ρόδου
	Μονή Παναγίας της Φιλερήμου
	Ξενώνας Αγίας Αικατερίνης, Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου
	Παλαιοχριστιανική Βασιλική Αρχαγγέλου Μιχαήλ (Ντεμρλί) Ρόδου
	Παλαιοχριστιανική Βασιλική Σαλάκου
	Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου
	Παναγία η Καθολική
	Παναγία της Λίνδου
	Παναγία του Κάστρου, Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου
	Παναγία του Μπούργκου Ρόδου
	Προφήτης Ηλίας Σαλάκου
	Πύργος Ιπποτικής Τεχνοτροπίας στο Λακκί
	Πύργος Λαχανιάς
	Άγιος Αθανάσιος, Μεσαιωνική Πόλη Ρόδου
	Άγιος Γεώργιος Αλιμνιάς
	Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος, Λακκί
	Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος Μανδρακίου
	Άγιος Νικόλαος στο Νησί
	Άγιος Νικόλαος Φουντουκλή

Πίνακας 4. Χώροι και Μνημεία της Βυζαντινής Περιόδου στη Ρόδο.

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, <http://odvsseus.culture.gr/>

Εικόνα 8: Φιλέρημος Πηγή: www.cityofpetaloudes.gr

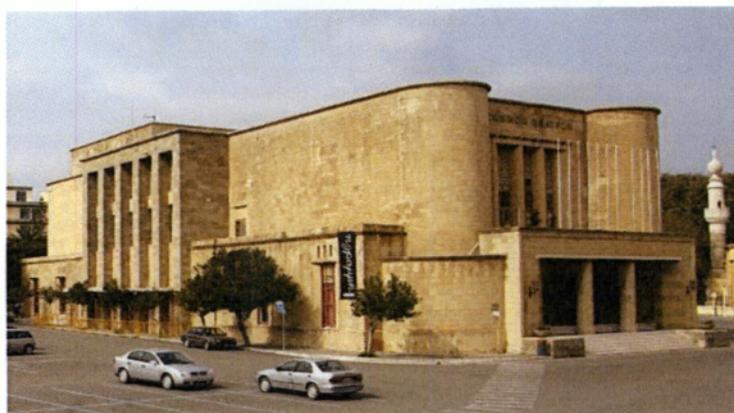

Εικόνα 9: Εισόδια της Θεοτόκου, Μανδράκι. Πηγή: lyk-esp-rodou.dod.sch.gr

Νεώτερα Μνημεία	
●ράγμα Επτά Πηγών	Ενυδρείο Ρόδου
●ιλέρημος Ρόδου	Ζαχαροπλαστείο Ακταίων, Μανδράκι
Αμαράντειος Σχολή Ρόδου	Ιταλικά στρατιωτικά κτήρια στους Πεύκους
Αρχοντικό Παυλίδη-Κτήριο Τεχνικού Επιμελητηρίου Ρόδου	Καζούλειο Παρθεναγωγείο Ρόδου
Αστική Σχολή Ρόδου	Κτήριο Αστυνομίας Σαλάκου
Βενετόκλειο Γυμνάσιο Ρόδου	Ξενοδοχειακό Συγκρότημα Έλαφος - Ελαφίνα
Διοικητήριο Ρόδου	Ξενοδοχείο των Ρόδων
Εθνικό Θέατρο Ρόδου	Πύργος Βενετοκλή
Ελαιοτριβείο & Κέλλα της Εκκλησίας στο Ασκληπιείο Ρόδου	Συγκρότημα Ιαματικών Πηγών Καλλιθέας
Ταχυδρομείο Ρόδου	

Πίνακας 5. Χώροι και Μνημεία της Νεώτερης Περιόδου στη Ρόδο.

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, <http://odysseus.culture.gr/>

Εικόνα 10: Εθνικό Θέατρο Ρόδου. Πηγή: <http://angel.aenaon.info/>

Εικόνα 11: Ενυδρείο Ρόδου. Πηγή: <http://www.rodosisland.gr/>

Μουσεία	
Νοσοκομείο των Ιπποτών- Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου	Επιγραφικό Μουσείο Ρόδου
Εκκλησιαστικό Μουσείο Λίνδου	Μουσείο Κοσμητικής Συλλογής Δωδεκανήσου
Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου- Βυζαντινό Μουσείο	Μουσείο Παναγίας του Κάστρου
Μουσουλμανική Βιβλιοθήκη Ρόδου	Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης του Δήμου Ρόδου (Νεστορίδειο Μελάθρον, Νέα Πτέρυγα Νεστοριδείου Μελάθρον, Δημοτική Πινακοθήκη Ρόδου, Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης-ΠαλιόΣυσιτίο)
Ενυδρείο της Ρόδου ή Υδροβιολογικός Σταθμός Ρόδου	Ίππαρχος ο Ρόδιος (πρώτος παραδοσιακός ανεμόμυλος στο λιμένα Μανδράκι της Ρόδου)
Εβραϊκό Μουσείο Ρόδου	Το μουσείο της μέλισσας
Ροδίτικο Σπίτι	Διατηρητέο παραδοσιακό σπίτι Κοσκινού
Μουσείο Ορνιθολογίας και Παλαιοντολογίας (Πολυχρόνη Σταματιάδη)	

Πίνακας 6. Μουσεία στη Ρόδο.

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, <http://odysseus.culture.gr/>

Εικόνα 12: Νοσοκομείο των Ιπποτών- Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου.
 Πηγή: <http://history-pages.blogspot.gr/>

Εικόνα 13: Παλάτι Μεγάλου Μαγίστρου- Βυζαντινό Μουσείο.
 Πηγή: <http://el.wikipedia.org/>

Περιοχές Φυσικού Κάλους	
Το πάρκο του Ροδινιού	Η Πηγή Φασούλι στην Ψίνθο
Η κοιλάδα των Πεταλούδων	Ο Προφήτης Ηλίας
Οι Επτά Πηγές	Το Φράγμα της Απολλακιάς
Το Πρασονήσι	Οι Πηγές Καλλιθέας

Πίνακας 7. Μουσεία στη Ρόδο.
 Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού, <http://odysseus.culture.gr/>

Εικόνα 14: Κουλάδα των Πεταλούδων. Πηγή: <http://www.omorfataxidia.com/>

2.6. Οι ενέργειες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την προστασία των μνημείων

Τα βασικά μέσα για την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων είναι τα λεγόμενα παραδοσιακά ή κλασικά. Πρόκειται καταρχάς για επεμβάσεις από τους αρμόδιους φορείς στα μνημεία και τους χώρους με έργα συντήρησης, αναστήλωσης, αποκατάστασης ή ακόμα και επιστημονικά τεκμηριωμένης ανακατασκευής, οργάνωσης του χώρου, επανάχρησης κτηρίων κ.λπ. Όσον αφορά στα μουσεία οι επεμβάσεις σχετίζονται με την κατασκευή ή ανακαίνιση κατάλληλων κτηρίων ή τμημάτων τους, την οργάνωση της μόνιμης έκθεσης ή και περιοδικών εκθέσεων κ.ά. Η προβολή όλων αυτών των πολιτιστικών πόρων γίνεται με την έκδοση ενημερωτικών φυλλαδίων, οδηγών, CD, DVD, την οργάνωση ξεναγήσεων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κ.λπ..

Σήμερα, χρησιμοποιούνται και νέα μέσα αξιοποίησης των πολιτιστικών μνημείων και χώρων, του ιστορικού δομημένου περιβάλλοντος, των μουσείων και των άλλων πολιτιστικών πόρων που κάνουν ευρεία χρήση των σύγχρονων τεχνολογιών (πολυμέσα, διαδίκτυο, εικονική πραγματικότητα). Κατά κύριο λόγο πρόκειται για εγκαταστάσεις εφαρμογών σε ειδικό Κέντρο με μία ή περισσότερες αίθουσες, είτε σε άμεση γειτνίαση με τα μνημεία, είτε σε απόσταση από αυτά. Επίσης οι χώροι, τα μνημεία και τα μουσεία πλέον προβάλλονται και μέσα από ποικίλες ιστοσελίδες.

Οι δυνατότητες πρόσβασης, επισκεψιμότητας και η πληροφόρηση για τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία και τα μουσεία αποτελούν κρίσιμες παραμέτρους στην προσπάθεια αξιοποίησής τους, στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδιασμού. Στην πραγματικότητα, όσον αφορά τους αρχαιολογικούς χώρους, εκτός από λίγους οργανωμένους και επισκέψιμους, οι περισσότεροι παρουσιάζουν εικόνα εγκατάλειψης, χωρίς την απαραίτητη περίφραξη και σηματοδότηση, ενώ η πρόσβαση σ' αυτούς γίνεται με δυσκολία. Η κατάσταση δεν είναι δυστυχώς καλύτερη για ορισμένα μεσαιωνικά κάστρα που απειλούνται με κατάρρευση, όπως και αρκετά μνημεία της βιομηχανικής κληρονομιάς.

Τα περισσότερα μουσεία στην περιφέρεια παρουσιάζουν πολλές ελλείψεις και έτσι μερικώς μόνον επιτελούν το ρόλο τους. Τα βασικά τους προβλήματα μπορούν να συνοψισθούν σε ανεπάρκεια εκθεσιακών χώρων, σε ελλείψεις στις υπηρεσίες εξυπηρέτησης επισκεπτών (πωλητήρια, τουαλέτες, αναψυκτήρια κ.λπ.), σε έλλειψη επαρκούς και κατανοητού υπομνηματισμού των εκθεμάτων, ελλείψεις εξειδικευμένου προσωπικού καθώς και πληροφοριακού υλικού. Επιπλέον τα περισσότερα μουσεία στερούνται επαρκούς παρουσίας στο διαδίκτυο με ελκυστικούς και ενημερωμένους ιστοτόπους και εμφανίζουν εξαιρετικά περιορισμένη εισαγωγή νέων ερμηνευτικών τεχνολογιών. Άμεση συνέπεια των ελλείψεων αυτών είναι η χαμηλή επισκεψιμότητα τους. Στα παραπάνω ζητήματα πρέπει να προστεθούν τα μειωμένα ωράρια λειτουργίας και η σχεδόν ανύπαρκτη πληροφόρηση των επισκεπτών του νησιού για το θέμα αυτό. Οι γενικές αυτές παρατηρήσεις αναδεικνύουν την έκταση και το βάθος του προβλήματος όχι μόνον της προστασίας και συντήρησης των πολιτιστικών αυτών πόρων, αλλά και της προβολής και αξιοποίησής τους.

Ο δήμος της Ρόδου είναι ενταγμένος στο «Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου 2011 – 2020», που ανατέθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο στο Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου. Περιλαμβάνει ειδικό τμήμα για τον τουρισμό και ειδικότερα για τον πολιτιστικό τουρισμό και τον ευρύτερο τομέα του πολιτισμού. Οι γενικοί στόχοι του σχεδίου, είναι:

- Συμβολή στην προσπάθεια αλλαγής της κυρίαρχης εικόνας (ήλιος - άμμος - θάλασσα) και του μοντέλου του μαζικού τουρισμού με την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που διαφοροποιούν το περιεχόμενο των προσφερόμενων

τουριστικών προϊόντων και αυξάνουν την προστιθέμενη αξία των τουριστικών υπηρεσιών.

- Ανάδειξη των συγκριτικών και κυρίως των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της περιφέρειας και κάθε νησιού χωριστά, που μεγεθύνουν τον βαθμό ελκυστικότητάς τους.
- Ενίσχυση της πολιτιστικής ανάπτυξης σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και προσέλκυση και συμμετοχή του πληθυσμού και των επισκεπτών σε πολιτιστικές δραστηριότητες.
- Προώθηση της ισόρροπης ενδοπεριφερειακής ανάπτυξης, με έμφαση στα μικρά νησιά, που στηρίζονται αποκλειστικά στο μαζικό τουρισμό, επιτυγχάνοντας έτσι αποσυμφόρηση των κύριων τουριστικών προορισμών και διάχυση του τουριστικού ρεύματος.
- Αξιοποίηση και ανάδειξη των πολιτιστικών πόρων με νέα σύγχρονα μέσα ψηφιακής τεχνολογίας, με σεβασμό στη μοναδικότητα και την επιστημονική ανάλυση των δεδομένων.
- Δημιουργία «ταυτότητας προορισμού» κάθε νησιού και ολόκληρης της Περιφέρειας, που θα βελτιώσει την εικόνα τους (image) και θα βοηθήσει στην προσπάθεια να γίνουν πιο αναγνωρίσιμα και ελκυστικά στην ανταγωνιστική τουριστική αγορά. Ας σημειωθεί ότι ήδη στην Περιφέρεια έχει δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο Σύστημα Προώθησης του Προορισμού (Destination Marketing Organization) (Κόνσολα, κ.κ.).

Οι προτάσεις που διατυπώθηκαν στο Σχέδιο περιλαμβάνουν τοπικές και υπερτοπικές δράσεις. Τοπικές είναι οι δράσεις που αφορούν την αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων σε ένα συγκεκριμένο νησί, ενώ οι υπερτοπικές αναφέρονται σε πόρους που βρίσκονται σε περισσότερα νησιά. Όσον αφορά τους φορείς υλοποίησης και λειτουργίας μπορεί να είναι για μεν τα έργα τοπικής εμβέλειας ο Δήμος στον οποίο υπάγονται σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς (π.χ. η Αρχαιολογική Υπηρεσία της Γενικής Γραμματείας Πολιτισμού), για δε τα έργα υπερτοπικής εμβέλειας η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και ο Δήμος στον οποίο πραγματοποιούνται σε συνεργασία με άλλους αρμόδιους φορείς. Η χρηματοδότηση των προτεινόμενων έργων εντάσσεται στους προϋπολογισμούς δημοσίων επενδύσεων των Δήμων και της Περιφέρειας, τα έσοδα των οποίων προέρχονται από εθνικούς και κοινοτικούς πόρους, στο πλαίσιο των

ενισχύσεων των Διαρθρωτικών Ταμείων προς τη χώρα μας (Κόνσολα, χ.κ.).

2.7. Σημαντικά κτίρια

2.7.1 Οι επεμβάσεις και επιδιορθώσεις σε σημαντικά κτίρια-μνημεία

Σε ιστορικές πόλεις όπου συνεχίζεται η σύγχρονη ζωή όπως είναι η Ρόδος, η αρχιτεκτονική διατήρηση και αξιοποίησης μνημείων αποτελεί ένα πολύπλοκο έργο. Σε μία προσπάθεια να αντεπεξέλθουν στα νέα περίπλοκα προβλήματα συντήρησης – αξιοποίησης των Ιστορικών μνημείων και της Μεσαιωνικής πόλης, ο Δήμος Ροδίων, το Υπουργείο Πολιτισμού και το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων έχουν συνάψει μία σύμβαση² το 1984 η οποία είχε σαν αποτέλεσμα την ίδρυση του «ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ» για την Συντήρηση και Αποκατάσταση της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου το 1985.

Η βασική σύμβαση που αφορούσε την Μεσαιωνική Πόλη είχε στόχο την αναβάθμιση του ιστορικού και πολιτισμικού της χαρακτήρα, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, καθώς και των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Ο σκοπός της σύμβασης αυτής είναι να παράγει πολεοδομικά προγράμματα, μελέτες αποκαταστάσεων Διατηρητέων κατοικιών, Ιστορικών μνημείων και να υλοποιεί προγράμματα αρχαιολογικών ανασκαφών.

Ο Δήμος Ροδίων αναλαμβάνοντας αυτό το τεράστιο έργο αξιοποίησης των Ιστορικών μνημείων είχε να αντιμετωπίσει και την κοινωνία της Ρόδου, για τα έργα συντήρησης που έβγαζαν από τους καθημερινούς ρυθμούς τους πολίτες του νησιού, οι οποίοι στο πέρασμα του χρόνου κατανόησαν το έργο του.

Ο Δήμος Ροδίων στην προσπάθεια του για αυτή την αποκατάσταση δεν ξέχασε το συμφέρον της τοπικής κοινωνίας. Μετά την συντήρηση - αποκατάσταση 24 κατοικιών στην Παλαιά Πόλη τα ενοίκιασε με χαμηλό αντίτιμο σε φτωχές οικογένειες. Τα κτίρια αυτά ανήκουν σε διάφορες ιστορικές περιόδους αλλά συνήθως αποτελούν ένα μείγμα αρχιτεκτονικών, το ένα δίπλα στο άλλο.

² ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ, σελ.100.

2.7.2 Οι επεμβάσεις σε σημαντικά κτίρια-μνημεία

Σε κλίμακα κτιριολογική, οι επεμβάσεις ακολουθούν τις διεθνείς διατάξεις και αρχές που τις καθιστούν διακριτές και ταυτόχρονα διακριτικές. Η χρήση των υλικών και των τεχνικών συντήρησης γίνεται με ιδιαίτερη προσοχή. Για στοιχεία που δεν προϋπήρχαν, χρησιμοποιούνται νέα υλικά ή τεχνικές. Για τη συντήρηση των παραδοσιακών δομικών στοιχείων, έχει αναπτυχθεί υψηλή τεχνογνωσία και ταυτόχρονα έχει εκπαιδευτεί το κατάλληλο προσωπικό για την εφαρμογή τους. Ενδεικτικά αναφέρεται η συμμετοχή τεχνιτών μας σε διάφορα ευρωπαϊκά προγράμματα από το 1992 έως το 1997 και η μαθητεία τους δίπλα σε ειδικευμένους, έμπειρους τεχνίτες, που ήρθαν από διάφορα μέρη, ειδικά για το λόγο αυτό, στο νησί.

Βασικότερη προϋπόθεση για την βιωσιμότητα κάθε επέμβασης είναι και η επιλογή συμβατής χρήσης, η οποία θα ανταποκρίνεται στις δυνατότητες προσαρμογής της στο μνημείο. Παράλληλα, θα πρέπει να αναφέρεται η προσέλκυση συγκεκριμένων κατηγοριών κοινού, σύμφωνα με ένα ευρύτερο πλαίσιο διαχείρισης των μνημείων της Π.Π. Στα ακίνητα και τα μνημεία που αναστηλώνονται ή αποκαθίστανται εντάσσονται χρήσεις που ανταποκρίνονται στην προσπάθεια βελτίωσης των κοινωνικών εξυπηρετήσεων που προσφέρονται στους κατοίκους και επισκέπτες της Π.Π. Επίσης ιδιαίτερη προσοχή δίνεται και στην ενημέρωση τόσο των επισκεπτών όσο και των μόνιμων κατοίκων για την σημασία συγκεκριμένων κτισμάτων στην ιστορία και τη δομή της πόλης.

Στα πλαίσια της μεταστέγασης των κατοίκων από κτίρια με ιδιαίτερη αρχιτεκτονική και ιστορική αξία το Γραφείο της Π.Σ. επενέβη δραστικά για την αποκατάσταση ή επισκευή των κτιρίων αυτών. Το σύνολο των στελεχών του Γραφείου εκπόνησε τα σχέδια αποτύπωσης του Ανακτόρου του Μεγάλου Μαγίστρου. Στα σχέδια αυτά βασίστηκαν οι εργασίες εκσυγχρονισμού και προσαρμογής του κτιρίου, ώστε να φιλοξενηθεί σ' αυτό η Διάσκεψη Κορυφής της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (Ε.Ο.Κ.) που πραγματοποιήθηκε το 1988.

Παρακάτω αναφέρω ενδεικτικά μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα επεμβάσεων σε σημαντικά κτίρια της Π.Π. και οι χρήσεις που δόθηκαν.

1. Ανάκτορο Μεγάλου Μαγίστρου. Μετά από διαδοχικές επεμβάσεις, περιλαμβάνει χώρους μονίμων και περιοδικών εκθέσεων αρχαιολογικού περιεχομένου, καθώς και χώρους πολιτιστικών εκδηλώσεων. οπού πραγματοποιούνται συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις κλπ.
2. Αποκατάσταση Δημοτικών Λουτρών «Yeni Hammam» (16ος αι.) Εκτός από τις ετήσιες εργασίες συντήρησης, πρόσφατα έγιναν εκτεταμένες αναστηλωτικές επεμβάσεις. Το αντρικό τμήμα παραδόθηκε ήδη στο κοινό ενώ στο γυναικείο συνεχίζονται οι εργασίες. (Συμμετοχή στο Ευρωπαϊκό πρόγραμμα RECITE – REBUILD)³.
3. Συμμετοχή στην αποκατάσταση των κτιρίων του Οθωμανικού Συσσιτίου στην οδό Σωκράτους (16ος αι.). Σήμερα φιλοξενεί αναψυκτήριο με μεγάλο υπαίθριο χώρο και αίθουσες εκθέσεων. (παράρτημα της Δημοτικής Πινακοθήκης).
4. Επισκευή τεμένους Σουλτάν Μουσταφά στην πλατεία Αρίωνος (18ος αι.). Μετά από εκτεταμένες επισκευές, ιδίως του εσωτερικού διακόσμου, λειτουργεί ως χώρος τέλεσης γάμων της Μουσουλμανικής Κοινότητας Ρόδου.
5. Αποκατάσταση συγκροτήματος Yillaragut στην οδό Ιπποτών (15-16ος αι.). Σήμερα λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος του Αρχαιολογικού Μουσείου Ρόδου. Στο ισόγειο θα στεγάσει το Επιγραφικό Μουσείο.
6. Αποκατάσταση Ιπποτικού ξενώνα της Αγίας Αικατερίνη στην οδό Θησέως (16ος αι.). Για την εκκένωση του εφαρμόστηκε εκτεταμένο πρόγραμμα απομάκρυνσης των καταληψιών σε δύο φάσεις. Η αποκατάσταση βραβεύτηκε για την ποιότητα της από την EUROPA NOSTRA το 1997. Σήμερα στεγάζει το κέντρο εκπαιδευτικών προγραμμάτων του ΥΠ.ΠΟ⁴. ενώ στον όροφο παρουσιάζεται αποκατεστημένη η πιθανή μορφή του κτιρίου κατά το μεσαίωνα.

³ ΓΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΑΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΣΤΑ ΚΤΙΡΙΑ.

⁴ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.

7. Αποκατάσταση του συγκροτήματος «Τοπτσού - μπαση Αγιά» (19ος αι.), στη συμβολή των οδών Βενετοκλέων και Κοδριγκτόνος (εκτός Π.Π.) Πρόκειται για Οθωμανική αγροικία με αρχοντικό, μικρά κτιριακά παραρτήματα και μεγάλο υπαίθριο χώρο. Σήμερα στεγάζει Κ.Ε.Π.⁵, αίθουσα πολλαπλών χρήσεων και εστιατόριο, ενώ ο υπαίθριος χώρος φιλοξενεί παιδική χαρά, δημόσιο άλσος και αρχαιολογικό χώρο.

8. Επισκευές και μελέτη αποκατάστασης του συγκροτήματος του Μουσουλμανικού Νεκροταφείου του Μουράτ Ρεϊς (16ος - 20ος αι.). Ολοκληρώθηκε η επισκευή του μιναρέ και αντιμετωπίζονται σωστικά τα μαυσωλεία ενώ ολοκληρώνεται η μελέτη για το σύνολο της κατοικίας.

9. Ανακαίνιση του ισογείου του Ιπποτικού κτιρίου της Καστελλανίας στην πλατεία Ιπποκράτους (16ος αι.), όπου στεγάζεται η Δημόσια Βιβλιοθήκη Ρόδου. Έγιναν εργασίες αναβάθμισης και στερέωσης της.

10. Αποκατάσταση του «Ιπποτικού Ναυαρχείου» στην πλατεία Εβραίων Μαρτύρων (15ος αι.), όπου θα στεγαστεί το Ιστορικό Αρχείο Δωδεκανήσου. Οι εργασίες είναι σε εξέλιξη.

11. Αποκατάσταση του νεοκλασικού της οδού Λάσκου (τέλη 19ου αι.) έδρα του «Διεθνούς Κέντρου Λογοτεχνών & Μεταφραστών».

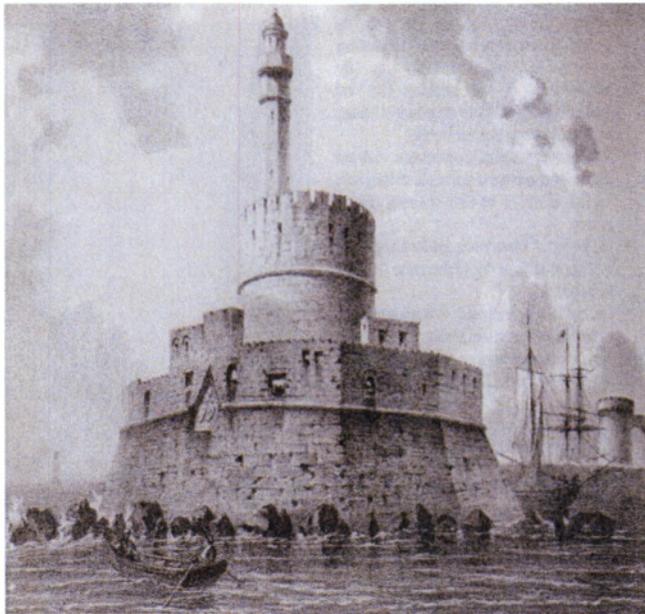
Με την πάροδο των ετών το Γραφείο⁶ είναι σε θέση να μελετήσει και να κατασκευάσει σύνθετα τεχνικά έργα στον τομέα της ανασύλωσης και αποκατάστασης μνημείων. Συμμετείχε σε διερευνητικές και σωστικές επεμβάσεις που έγιναν σε βυζαντινές εκκλησίες που παραχωρήθηκαν από το Βακούφ στην 4η Ε.Β.Α. Σωστικές επεμβάσεις έγιναν και σε άλλα μνημεία των οποίων ο ειδικές μελέτες τώρα ολοκληρώνονται. Πρόσφατα στο πρόγραμμα της Διεύθυνσης Μεσαιωνικής Πόλης του Δήμου Ροδίων και σε συνεργασία με την 3η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων

⁵ ΚΕΝΤΡΟ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΩΝ.

⁶ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ.

Δωδεκανήσου εντάχθηκαν νεώτερα μνημεία εκτός Π.Π. όπως:

1. Ο δυτικός κίονας στην είσοδο του λιμανιού του Μανδρακιού «ελαφάκια», ο οποίος ανακατασκευάστηκε.
2. Το νεοκλασικό στην οδό Παπαλουκά γνωστό ως «Ακάβη» στο οποίο οι εργασίες επισκευής είναι σε εξέλιξη.
3. Η αποτύπωση του κτιρίου της Τράπεζας της Ελλάδος και η αποκατάσταση των όψεων μετά από σύμβαση Δήμου και Τράπεζας, κ.α.

2.7.3 Επείγοντα έργα, επισκευές, οχυρώσεις

Από την αρχή της λειτουργίας του Γραφείου⁷, ταυτόχρονα με το πρόγραμμα των ακινήτων, ξεκινά η φροντίδα της τάφρου και των οχυρώσεων. Με γενναίες επεμβάσεις στην αρχή, και επίμονη ετήσια συντήρηση οι οχυρώσεις ελευθερώνονται από την βλάστηση και ο περίδρομος της οχύρωσης γίνεται βατός. Γίνεται μεγάλη προσπάθεια καθαρισμού και αποψίλωσης της τάφρου, της οχύρωσης και της Κόντρα Σκάρπα. Με χειρωνακτικά, μηχανικά και χημικά μέσα απομακρύνεται η επιβλαβής βλάστηση πάνω

⁷ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ

από το δομικό υλικό. Παράλληλα μεγάλα τμήματα των τειχών αντιστηρίζονται ώστε να αποφευχθούν περαιτέρω καταρρεύσεις.

Με αφορμή τις εξειδικευμένες φθορές, την ιδιαίτερη παθολογία των οχυρώσεων και την τεράστια έκταση του έργου, είναι φανερό ότι προϋπόθεση για να προχωρήσει η εκπόνηση μελετών και η εκτέλεση έργων σε ολόκληρη τη μνημειακή ζώνη, είναι η εξειδικευμένες μελέτες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως υπόβαθρα. Έτσι, σε συνεργασία με το Γραφείο υλοποιούνται ερευνητικά προγράμματα με αντικείμενο τα δομικά υλικά τις χημικές και μηχανικές ιδιότητες τα προβλήματα στερέωσης των υλικών καθώς και γεωτεχνική και γεωλογική μελέτη στερέωσης της Οχύρωσης. Παράλληλα, σε ειδικούς μελετητές ανατίθενται:

1. Η τοπογραφική και φωτογραμμετρική αποτύπωση του σύνολου της οχύρωσης και η αρχιτεκτονική αποτύπωση του Φρουρίου του Αγίου Νικολάου.

2. Η τοπογραφική αποτύπωση ολόκληρου του πολεοδομικού ιστού της Π.Π.

Αφού ολοκληρώθηκαν οι εξειδικευμένες μελέτες και ακολουθώντας αυστηρά καθορισμένες αρχές επέμβασης, εκτελούνται έργα υποθεμελιώσεων και επισκευών τμημάτων της οχύρωσης. Συνεχώς υπήρξε η προσπάθεια συντήρησης των μεσαιωνικών οχυρώσεων, τόσο στους προμαχώνες, ορισμένοι από τους οποίους έχουν αποκατασταθεί και φιλοξενούν χώρους εκθέσεων και διαλέξεων, όσο και στα τείχη, όπου αποκαταστάθηκαν ρωγμές και καταρρεύσεις. Ταυτόχρονα, προχώρησαν οι μελέτες και εργασίες φωτισμού και ανάδειξης της οχύρωσης και των επάλλξεων.

Μεγάλη σημασία δόθηκε και στην αποκατάσταση της περιμετρικής τάφρου, όπου δόθηκαν λύσεις σε χρόνια προβλήματα που αφορούσαν σε πλημμύρες, υγρασία και ρήξη σκουπιδιών, τα οποία καθιστούσαν το χώρο απροσπέλαστο και αποδυνάμωναν τα θεμέλια των τειχών. Η διατήρηση υπαίθριου θεάτρου, όπου κάθε καλοκαίρι φιλοξενούνται παραστάσεις θεάτρου, χορού, όπερας και συναυλίες, με φυσικό σκηνικό τα επιβλητικά τείχη, έδωσε ζωή στο χώρο.

Το πρόγραμμα της συντήρησης και ανάδειξης των μεσαιωνικών οχυρώσεων από το 1995 και μετά εφαρμόζεται από την 4η Ε.Β.Α. και το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε.⁸. Παράλληλα με

⁸ ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ.

το πρόγραμμα αποκαταστάσεων, έγινε γρήγορα κοινή πεποίθηση ότι η υπεύθυνη στάση απέναντι στο μνημειακό σύνολο της Π.Π. δεν μπορεί να μην περιλαμβάνει την τακτική συντήρηση και επισκευή του. Αν και το μέγεθος δεν γίνεται άμεσα αντιληπτό το έργο ήταν και είναι ιδιαίτερα επίπονο αφού απαιτεί συνεχή απασχόληση από σημαντικό μέρος του εργατοτεχνικού δυναμικού του Γραφείου. Πέρα από τα κτίρια του Δημοσίου και τα μνημεία που αναφέρθηκαν παραπάνω, συντηρούνται και επισκευάζονται συστηματικά το σύνολο των πλακόστρωτων και χαλικόστρωτων οδοστρωμάτων, ο αστικός εξοπλισμός και οι χώροι υγιεινής της Π.Π. Ταυτόχρονα, βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα επισκευής των κρηνών της Οθωμανικής και Ιταλικής περιόδου από εξειδικευμένο συνεργείο συντηρητών έργων τέχνης. Επισημαίνεται η πολύχρονη συντήρηση του θεάτρου της τάφρου και η εκπόνηση μελέτης ελέγχου αρτιότητας της κατασκευής του.

Η παρακμή και η εγκατάλειψη που περιγράφηκαν παραπάνω, κυρίως τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του Γραφείου είχαν ως αποτέλεσμα την γήρανση και σταδιακή καταστροφή των δομικών στοιχείων των κτισμάτων, τα οποία πολλές φορές γίνονταν επικίνδυνα για τη δημόσια ασφάλεια. Η Π.Σ.⁹

έθετε πάντα σε προτεραιότητα τέτοια έργα «πειλούντος χαρακτήρα» όπως αναφέρονται στον κατάλογο των έργων. Τέτοια ήταν μεταξύ άλλων και:

1. Η καθαίρεση του Μιναρέ του Τεμένους Σουλεϊμάν το οποίο είχε αποσαθρωθεί και κινδύνευε να καταρρεύσει.
2. Η συντήρηση και επισκευή των τόξων «αντηρίδων» στις οδούς της πόλης οι οποίες παίζουν σημαντικό ρόλο σε περίπτωση σεισμού.

2.7.4 Διαμορφώσεις ελευθέρων χώρων, δίκτυα, κυκλοφορία οχημάτων

Στον τομέα της διαμόρφωσης των ελευθέρων χώρων το Γραφείο της Π.Σ. κινήθηκε σε δύο κατευθύνσεις.

1. Τη συντήρηση και ανάδειξη των αστικών υποδομών.
2. Την εκπόνηση μελετών και υλοποίηση έργων διαμόρφωσης και ανάδειξης τμημάτων του πολεοδομικού ιστού.

⁹ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ.

Στην πρώτη κατηγορία εντάσσεται το πρόγραμμα σημάνσεως και αστικού εξοπλισμού της πόλης. Αναφέρεται, ενδεικτικά ο σχεδιασμός και η κατασκευή φωτιστικών σωμάτων, ενημερωτικών χαρτών της Π.Π., κάδων απορριμμάτων, εμποδίων αυτοκινήτων, σήμανσης των πυλών της Π.Π. Το υπέργειο δίκτυο φωτισμού έχει σήμερα πλήρως ανανεωθεί και συντηρείται διαρκώς.

Συνεχής είναι η φροντίδα καθαρισμού και αποψίλωσης αρχαιολογικών χώρων με την υπόδειξη των αρμόδιων Εφορειών. Τα τελευταία χρόνια ο κατάλογος των χώρων έχει διευρυνθεί με την ουσιαστική συνδρομή της Δημοτικής Επιχείρησης Καθαριότητας. Έτσι, μεγάλοι αρχαιολογικοί χώροι, διάσπαρτοι στο σύνολο πολεοδομικού ιστού της παλιάς και της νέας πόλης της Ρόδου, παραμένουν αναγνωρίσιμοι αρχαιολογικοί χώροι, μάρτυρες της ιστορίας της. Στη δεύτερη κατεύθυνση εντάσσονται:

1. Η συμμετοχή στον πανευρωπαϊκό αρχιτεκτονικό διαγωνισμό EUROPAN 2, με θέμα τέσσερις πλατείες, αδόμητους χώρους της Π.Π. Οι ενδιαφέρουσες λύσεις που προτάθηκαν, κρίθηκαν τελικά από την Επιστημονική Επιτροπή δύσκολα εφαρμόσιμες στον πολεοδομικό ιστό.
2. Η διαμόρφωση της παραλιακής ζώνης, από τον πύργο του Naillac μέχρι το λιμάνι της Ακαντιάς, με κέντρο ενδιαφέροντος τη θαλασσινή πύλη.
3. Η διαμόρφωση μικρότερων πλατειών της Π.Π., όπως είναι η Δωριέως και Ακουσιλάου οι οποίες βρίσκονται σε εξέλιξη. Επίσης έχουν μελετηθεί οι πλατείες Σύμης και Αρυροκάστρου, ενώ προχωρούν από την 4^η Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων οι απαραίτητες ανασκαφές στις πλατείες Αθηνάς, Σοφοκλέους και Λ. Ροδίου.
4. Ο ηλεκτροφωτισμός των δρόμων, των πλατειών, των οχυρώσεων και των σημαντικών μνημείων της Π.Π.
5. Παράλληλα υλοποιείται και ο όρος της Προγραμματικής Σύμβασης που προβλέπει «εκπόνηση μελετών και εκτέλεση έργων διαμόρφωσης και ανάδειξης αρχαιολογιών χώρων», που εφαρμόζεται με επιτυχία, παράδειγμα αναφέρονται η διαμόρφωση ανασκαφής οδού Πλάτωνος, η Ελληνιστική Οχύρωση στην οδό Μεγάλου Κωνσταντίνου, οι τάφοι Αγίου Ιωάννη, οι υπόγειοι αρχαιολογικοί χώροι στις οδούς Εθελοντών Δωδεκανησίων & Γρήγορου Λαμπράκη, η Ελληνιστική Οχύρωση και η γέφυρα στην οδό Γρήγορου Ε'.

Η αναβάθμιση του πάρκου Αλχαδέφ, ως μοναδικού πνεύμονα πρασίνου της Π.Π.

και η εξεύρεση χώρων για την δημιουργία αθλοπαιδιών είναι στα επικείμενα σχέδια του Γραφείου. Στα πλαίσια αυτά, προγραμματίζεται και η αποκατάσταση των «βομβαρδισμένων πλατειών» της Π.Π., των χώρων που προέκυψαν από την συνεχή εγκατάλειψη μετά τον βομβαρδισμό του 1945, Οι περισσότερες έχουν ανασκαφεί και προβλέπεται η θέσπιση τους ως ελευθέρων χώρων από Π.Δ. και η ένταξη τους στη ζωή της πόλης.

Σημαντική βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της Π.Π. πρόσφερε κατασκευή των υπογείων δικτύων. Πρόκειται για ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα εφαρμογής δικτύων ύδρευσης, αποχέτευσης (όμβριων και ακαθάρτων), ηλεκτρισμού, τηλεφώνου, καλωδιακής τηλεόρασης σταδιακά σε όλη την πόλη. Εκτός της εγκατάστασης των δικτύων περιλαμβάνεται και η αποκατάσταση των οδοστρωμάτων με πλακόστρωση με σχιστόλιθο και βότσαλα, αναβαθμίζοντας με αυτό τον τρόπο και την εμφάνιση και βατότητα των οδών και πεζοδρόμων της Π.Π.

Η αναγκαιότητα του εκσυγχρονισμού των υποδομών έγινε φανερή ύστερα από πολυετείς πιέσεις προς όλες τις κατευθύνσεις. Έτσι το 1994 υπογράφηκε η Π.Σ¹⁰. μεταξύ του Δήμου Ροδίων, της Δ.Ε.Υ.Α.Ρ¹¹, του Υπουργείου Πολιτισμού και της Δ.Ε.Π.Ο.Σ.¹² και χρηματοδότηση. Με τη λήξη της τουριστικής περιόδου, θα συνεχιστεί το γ' στάδιο κατασκευής του έργου, στην περιοχή της οδού Σωκράτους. Το έργο εκτελείται από τη Δ.Ε.Π.Ο.Σ. και επιβλέπεται από τη Δ.Ε.Υ.Α.Ρ. Είναι γεγονός ότι στις περιοχές όπου τα δίκτυα ολοκληρώθηκαν, εξαλείφθηκαν και τα έντονα προβλήματα ανερχόμενης υγρασίας που αντιμετώπιζε η συντριπτική πλειοψηφία των κατοικιών.

Μέχρι σήμερα έχει ολοκληρωθεί η εφαρμογή του προγράμματος στο 50% περίπου της πόλης και συνεχίζεται, δείχνοντας πόσο μεγάλη σημασία έχει η συντονισμένη δράση των οργανισμών κοινής ωφέλειας στην προώθηση της αρχαιολογικής έρευνας, αλλά και στην αναβάθμιση του οικιστικού συνόλου, τόσο από άποψη υποδομής, όσο και από άποψη αισθητικής των μνημείων.

Για την κυκλοφορία των οχημάτων εντός των τειχών της μεσαιωνικής πόλης έχει θεσπιστεί πρόγραμμα από τον Δήμο Ροδίων που ρυθμίζει την κίνηση κυρίως κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου (από την 1η Απριλίου μέχρι και την 31η Οκτωβρίου)

¹⁰ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ.

¹¹ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΡΟΔΟΥ.

¹² ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΓΑΣΗΣ.

οπότε παρατηρείται και η μεγαλύτερη προσέλευση επισκεπτών στην περιοχή. Οι κυκλοφοριακές ρυθμίσεις και τα μετρά στάθμευσης προτάθηκαν το 1993 ύστερα από συνεργασία του Γραφείου Προγραμματικής Σύμβασης του Τ.Ε.Ε¹³, και άλλων εμπλεκόμενων φορέων και τέθηκαν σε εφαρμογή ύστερα από απόφαση και έγκριση του Δημοτικού Συμβουλίου και της Συντονιστικής Επιτροπής Κυκλοφορίας Νομού Δωδεκανήσου. Στόχος των ρυθμίσεων ήταν η «μείωση τον αριθμού των αυτοκινήτων που κινούνται και σταθμεύουν στην μεσαιωνική πόλη, αλλά και η εξυπηρέτηση των κατοίκων». Οι τελευταίοι εφοδιάζονται ατελώς κάθε χρόνο με ειδικό σήμα.

Οι χώροι στάθμευσης είναι συγκεκριμένοι, κυρίως κοντά στις πύλες εισόδου, για να καλύπτουν τις ανάγκες των κατοίκων και των επισκεπτών. Η είσοδος των οχημάτων γίνεται σε συγκεκριμένες ώρες του εικοσιτετραώρου και από ορισμένες εισόδους. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι:

1. Απαγορεύεται η κυκλοφορία βαρέων οχημάτων (πάνω από 6 τόνους).
2. Των μέτρων εξαιρούνται τα οχήματα των δημοσίων υπηρεσιών και οργανισμών και τα ταξί που μεταφέρουν επιβάτες με αποσκευές ή άτομα που χρειάζονται βοήθεια.
3. Τόσο οι περιοχές ελεύθερης όσο και ελεγχόμενης στάθμευσης, προσδιορίζονται με διαγράμμιση στο έδαφος (μπλε και άσπρες γραμμές).
4. Την εφαρμογή των μέτρων θα επιτηρούν βάσει της νομοθεσίας εντεταλμένοι δημοτικοί υπάλληλοι, σε συνεργασία με την Αστυνομική Διεύθυνση Δωδεκανήσου και το Τμήμα Τροχαίας.

Το κυκλοφοριακό πρόβλημα της Π.Π. θα επανεξεταστεί σε συνδυασμό με το κυκλοφοριακό ολόκληρης της πόλης σε μελέτη που εκπονεί ο Δήμος Ροδίων με τη συνδρομή ειδικών συμβούλων από το Ε.Μ.Π¹⁴, και το Α.Π.Θ¹⁵.

¹³ ΤΕΧΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΟΣ.

¹⁴ ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ.

¹⁵ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Μέρος Β' - Έρευνα πεδίου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε στην περιοχή

3.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας

Οι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις και δράσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα, σε τοπικές ή περιφερειακές οικονομίες, ιδιαίτερα εκείνες που στοχεύουν σε διαρθρωτικές και μόνιμες αλλαγές, έχουν σαφώς χωρική διάσταση (άμεση ή έμμεση), αφού γίνεται προσπάθεια αξιοποίησης του τοπικού ή περιφερειακού ενδογενούς αναπτυξιακού και κοινωνικο-οικονομικού δυναμικού σε σχέση με το ευρύτερο περιβάλλον (Βαγιάνη, κ.ά., 2003: 6). Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο βασικός στόχος της εφαρμογής της συγκεκριμένης ανάλυσης, είναι ο αποτελεσματικός συνδυασμός των ενδογενών αναπτυξιακών χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων, με μια σειρά από εξωτερικούς προσδιοριστικούς (ευνοϊκούς ή δυσμενείς) παράγοντες, με στόχο την επιτυχή υποστήριξη δράσεων σχεδιασμού των παρεμβάσεων σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο (European Commission, 1999).

Σκοπός της παρούσας έρευνας, είναι η ανάδειξη της συμβολής του Δήμου Ροδίων στην αξιοποίηση των αρχαιολογικών μνημείων Ρόδου.

Ειδικότερα, οι στόχοι που τέθηκαν, είναι:

- α. ο εντοπισμός της συμβολής του Δήμου Ροδίων και της σημασίας της,
- β. ο εντοπισμός των δυνατοτήτων που παρέχονται από την αξιοποίηση των αρχαιολογικών μνημείων του νησιού από μέρους του Δήμου,
- γ. ο εντοπισμός των αδυναμιών που προκύπτουν κατά την αξιοποίηση των αρχαιολογικών μνημείων,
- δ. η διερεύνηση των απειλών που απορρέουν από το εξωτερικό περιβάλλον και
- ε. η διερεύνηση των ευκαιριών που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον.

3.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Οι δράσεις και οι παρεμβάσεις αναπτυξιακού χαρακτήρα, ιδιαίτερα αυτές που δημιουργούν μόνιμα αποτελέσματα, θετικά και βιώσιμα ως προς το περιβάλλον, την τοπική κοινωνία και την οικονομία είναι το σταθερό ζητούμενο, ειδικά για τις γεωγραφικές ενότητες και περιφέρειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα απομόνωσης και προσπελασιμότητας, όπως για παράδειγμα οι νησιωτικές ή ορεινές περιοχές), ασθενούς ή φθίνουσας δημογραφικής βάσης, δυσμενούς κοινωνικο- οικονομικής διάρθρωσης και χαμηλών αναπτυξιακών επιδόσεων.

Η έρευνα προσανατολίστηκε, αφενός στη λεπτομερή δευτερογενή έρευνα, από όπου αποκομίστηκαν σημαντικές πληροφορίες για την περιοχή, αφετέρου στην επιτόπια έρευνα με αναγνώριση της περιοχής και αξιολόγηση της κατάστασης που επικρατεί, για την εμπειρική τεκμηρίωση της παρούσας εργασίας. Η επιτόπια έρευνα αφορούσε τα αρχαιολογικά μνημεία της Ρόδου και την αξιοποίησή τους.

Η πρωτογενής έρευνα, εκτός την πιο πάνω έρευνα πεδίου, περιλαμβάνει συνεντεύξεις σε αρμόδιους φορείς, όπως Συντηρητές Έργων, προσωπικό Δήμου Ροδίων και Γραφείου Συντήρησης και Αποκατάστασης της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου. Ανάμεσα στα ερωτήματα που τέθηκαν, είναι τα ακόλουθα:

3.2.1. Οι βασικότερες ερωτήσεις των συνεντεύξεων

1. Ποια είναι τα δυνατά σημεία που προκύπτουν από την αξιοποίηση των αρχαιολογικών μνημείων της Ρόδου;
2. Ποια είναι τα μειονεκτήματα που δυσχεραίνουν τον προγραμματισμό του Δήμου Ροδίων;
3. Ποιες είναι οι συνθήκες που επηρεάζουν θετικά την υλοποίηση του σχεδίου αξιοποίησης των μνημείων του νησιού;
4. Ποιες είναι οι συνθήκες που επιδρούν αρνητικά στις προσπάθειες υλοποίησης του σχεδίου αξιοποίησης των μνημείων;
5. Ποια είναι η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και την ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης της Ρόδου μέσω αυτής;

6. Ποιες είναι οι βασικές συνιστώσες του στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης της Ρόδου;
7. Δίνεται έμφαση από την τοπική αυτοδιοίκηση στην αξιοποίηση του πολιτιστικού της κεφαλαίου;
8. Η βιώσιμη ανάπτυξη, συνιστώσες της οποίας είναι η οικονομία, η κοινωνία, το περιβάλλον, ο πολιτισμός, η ενέργεια, μπορεί να αυξήσει τον αριθμό των τουριστών του νησιού;
9. Η συντήρηση των μνημείων του νησιού κρίνεται ικανοποιητική;
10. Ο Δήμος Ρόδου προβάλλει επαρκώς τις πολιτιστικές δραστηριότητες;

Η απάντηση στις παραπάνω ερωτήσεις, που αποτελούν μόνο ένα μέρος των ερωτημάτων που επιχειρήθηκαν να απαντηθούν στα πλαίσια της εν λόγω εργασίας, προήλθε έπειτα από προσωπική έρευνα σε βιβλιοθήκες του νησιού, επίκληση σε στοιχεία από προηγούμενες έρευνες (πχ. ΕΛ.ΣΤΑΤ) και συνεντεύξεις σε αρμόδιους φορείς. Σαφώς, η συλλογή των δεδομένων αυτών, υπήρξε χρονοβόρα, αλλά και πολύ χρήσιμη.

Η πρωτογενής έρευνα, όπως αναφέρθηκε, στηρίχθηκε κυρίως στις συνεντεύξεις, οι οποίες θεωρήθηκε, ότι αποτελούν τον καλύτερο τρόπο προσέγγισης του στόχου της έρευνας. Ειδικότερα, επιλέχθηκε η ελεύθερη συνέντευξη σε ένα γενικό πλαίσιο προκαθορισμένο εκ των προτέρων, με επισκέψεις κυρίως επί τόπου στα χωριά και σε λίγες περιπτώσεις τηλεφωνικά.

Για την καλύτερη μελέτη των παραπάνω δράσεων, άρα και της παρούσας εργασίας, έγινε ανάλυση S.W.O.T., με βασικό στόχο την ολοκληρωμένη διερεύνηση των εσωτερικών πλεονεκτημάτων και αδυναμιών, καθώς και των εξωτερικών ευκαιριών και απειλών των παρεμβάσεων και των δράσεων του Δήμου Ροδίων για τη συντήρηση και αξιοποίηση των μνημείων.

3.3 Παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Για την καλύτερη εξέταση του θέματος χρησιμοποιήθηκε σαν εργαλείο ανάλυσης η μέθοδος «swot analysis». Πρόκειται για μία μέθοδο στρατηγικού σχεδιασμού που επικεντρώνεται σε τέσσερα βασικά σημεία του υπό εξέταση θέματος:

- Δυνατότητες
- Αδυναμίες
- Ευκαιρίες
- Απειλές

Σύμφωνα με την μέθοδο αυτή το εφικτό της υλοποίησης ενός σχεδίου τουριστικής αξιοποίησης των αρχαιολογικών μνημείων της Ρόδου από τον Δήμο Ρόδου μπορεί να διερευνηθεί εφόσον προσδιορισθούν και οι δυνατότητες και οι αδυναμίες όσων στοιχείων εμπλέκονται σε αυτό αλλά και οι πιθανές απειλές και ευκαιρίες.. Αυτό που ουσιαστικά επιχειρείται στην παρούσα μελέτη είναι αρχικά η περιγραφή των πλεονεκτημάτων και αδυναμιών που σχετίζονται με τον Δήμο Ρόδου, τη Ρόδο, τα μνημεία της και το τουριστικό της προϊόν και κατόπιν η ανάδειξη των ευκαιριών και απειλών που απορρέουν από το εξωτερικό περιβάλλον (μακροπεριβάλλον).

Σε αυτήν την ανάλυση θα πρέπει να εξεταστούν οι τέσσερις προαναφερόμενοι άξονες ως προς οτιδήποτε σχετίζεται με το παρόν θέμα με τη μορφή κύριας συνιστώσας της αναπτυξιακής στρατηγικής για την επιτυχή εκμετάλλευση των αρχαιολογικών μνημείων του νησιού. Η παρουσίαση της SWOT ανάλυσης λαμβάνει υπόψη της τομείς που δύναται να επηρεάσουν το στρατηγικό σχεδιασμό του Δήμου Ροδίων όπως είναι τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά, το περιβάλλον, η δημόσια διοίκηση, οι μεταφορές, ο τουρισμός και ο πολιτισμός και το λοιπό παραγωγικό δυναμικό, συμπεριλαμβανομένων και των ανθρώπινων πόρων.

Τα πλεονεκτήματα (strengths) σχετίζονται με τα ήδη υπάρχοντα δυνατά σημεία των παραμέτρων που σχετίζονται με την αξιοποίηση των αρχαιολογικών μνημείων της Ρόδου από τον Δήμο Ροδίων. Τα πλεονεκτήματα αυτά αναφέρονται σε πόρους, στη διάρθρωση του κοινωνικο-οικονομικού ιστού, στα ίδια τα μνημεία και σε άλλους παράγοντες που δύναται να καθορίσουν την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα ενός σχεδίου αξιοποίησης. Τα πλεονεκτήματα λοιπόν που παρουσιάζονται μέσα σε αυτήν την μελέτη

θα πρέπει να αξιοποιηθούν με τον πλέον κατάλληλο τρόπο ώστε να επιτευχθεί η υλοποίηση του σχεδιασμού.

A. Δυνατά Σημεία- Strengths	
❖	Εύκρατο Μεσογειακό κλίμα με ήπιους χειμώνες και μεγάλο καλοκαίρι.
❖	Γεωγραφική θέση σημαντική στη Ν.Α. Μεσόγειο & εγγύτητα στην Τουρκία & τη Μέση Ανατολή.
❖	Πλούσιοι φυσικοί πόροι- πλούσια βλάστηση- καθαρές παραλίες & θάλασσα.
❖	Παραγωγική Δομή- γεωργία, πλούσια ντόπια κουζίνα.
❖	Πολύ καλή τουριστική υποδομή- υψηλού επιπέδου ξενοδοχειακές μονάδες.
❖	Παγκόσμια φήμη του νησιού ως δημοφιλούς τουριστικού προορισμού.
❖	Υψηλή τουριστική ζήτηση- το νησί συγκαταλέγεται στους κορυφαίους ελληνικούς προορισμούς και όσον αφορά τον ετήσιο αριθμό επισκεπτών.
❖	Προορισμός πτήσεων τσάρτερ- δυνατότητα οικονομικότερων ταξιδιών.
❖	Ικανοποιητικό επίπεδο κρατικών υποδομών & υπηρεσιών λόγω της πρώην ιδιότητας του νησιού ως πρωτεύουσας νομού Δωδεκανήσου.
❖	Σημαντικός συγκοινωνιακός κόμβος με αεροδρόμιο και μεγάλο λιμάνι.
❖	Επαρκής επικοινωνία της πόλης με την ενδοχώρα, με τα υπόλοιπα νησιά και την Αττική.
❖	Ύπαρξη πολιτιστικών πόρων κορυφαίας αξίας με πανελλήνια και παγκόσμια εμβέλεια ακόμη και προστατευόμενων από την UNESCO.
❖	Αύξηση του πληθυσμού τα τελευταία χρόνια και μεγάλο ποσοστό νέων ανθρώπων.
❖	Τάσεις επιχειρηματικότητας του ντόπιου πληθυσμού.
❖	Λειτουργία ακαδημαϊκών και ερευνητικών μονάδων και ύπαρξη επιστημονικού δυναμικού εξαιτίας της ύπαρξης τμημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΑΣΤΕΡ.
❖	Τουριστική κουλτούρα των κατοίκων λόγω πολυετούς επαφής με τουρίστες.
❖	Ισχυρή πολιτιστική παράδοση, σημαντική δραστηριότητα πολιτιστικών δομών και πολιτιστικών εκδηλώσεων στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής του Δήμου και μεγάλος αριθμός πολιτιστικών συλλόγων.

Πίνακας 8. S.W.O.T. Analysis- A. Δυνατά Σημεία (Strengths)

Οι αδυναμίες (weaknesses) αναφέρονται σε αυτούς τους παράγοντες που συνθέτουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο θα λάβει χώρα η αξιοποίηση των μνημείων του νησιού. Πρόκειται για υπαρκτά χαρακτηριστικά, συνεπώς για τα ρεαλιστικά μειονεκτήματα τα οποία δυσχεραίνουν τον προγραμματισμό από πλευράς Δήμου Ροδίων και ενδεχομένων

ταυτόχρονα δεν βοηθούν στην προώθηση της τουριστικής αξιοποίησης των μνημείων σε σύγκριση με τον ανταγωνισμό.

B. Αδύνατα Σημεία – Weaknesses	
❖	Μεγάλη απόσταση από την πρωτεύουσα, την υπόλοιπη Ελλάδα και τις μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές
❖	Δυσανάλογα μεγάλη επιβάρυνση του νησιού κατά τους θερινούς μήνες, μάζες τουριστών, θόρυβος, ρύπανση, κτλ.
❖	Κακή οργάνωση δρομολογίων αεροπλάνων και πλοίων
❖	Ελλιπής οργάνωση χερσαίων υποδομών για μεγάλους αριθμούς τουριστών
❖	Κακή ποιότητα παροχής δημόσιων υπηρεσιών- γραφειοκρατία
❖	Χωρική υπερσυγκέντρωση της τουριστικής και οικονομικής δραστηριότητας
❖	Εποχικότητα του τουρισμού
❖	Περιορισμένη ανάδειξη του πλήθους των μνημείων του νησιού και ανεπαρκής χρησιμοποίηση καινοτομιών και τεχνολογιών για την προβολή τους
❖	Ανεπαρκής διείσδυση των Τεχνολογιών Πληροφορικής- Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) στον τουρισμό
❖	Κακή εμφάνιση της πόλης
❖	Μονοσήμαντη ανάπτυξη του τουρισμού- μαζικός τουρισμός
❖	Περιορισμένη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε πολιτιστικές δραστηριότητες
❖	Ελλιπής συντήρηση μνημείων
❖	Έλλειψη υποδομών υποστήριξης οικολογικών δραστηριοτήτων
❖	Έλλειψη κλειστού θεάτρου και κλειστών χώρων για πολιτιστικές δράσεις
❖	Πολλά και αλληλεπικαλυπτόμενα φεστιβάλ και μόνο για τους καλοκαιρινούς μήνες
❖	Έλλειψη συντήρησης των παραδοσιακών κτιρίων
❖	Περιορισμένη προβολή των πολιτιστικών δραστηριοτήτων του Δήμου
❖	Αδυναμία παραγωγής σύγχρονου και επίκαιρου ηλεκτρονικού περιεχομένου από τις δημοτικές υπηρεσίες

Πίνακας 7. S.W.O.T. Analysis- B. Αδυνατά Σημεία (Weaknesses)

Οι ευκαιρίες (opportunities) είναι οι τρέχουσες καθώς και οι αναμενόμενες μελλοντικές συνθήκες γενικού περιβάλλοντος στο οποίο εντάσσεται το νησί, συνθήκες που έχουν ή τείνουν να έχουν θετική επιρροή στην υλοποίηση του σχεδίου αξιοποίησης

των μνημείων του νησιού. Αυτές μπορεί να σχετίζονται με μια ενδεχόμενη άνοδο του τουριστικού ρεύματος του νησιού ή με ευκαιρίες συγχρηματοδότησης του προγράμματος από ευρωπαϊκά ταμεία για παράδειγμα.

Γ. Ευκαιρίες- Opportunities	
❖	Αυξημένη τουριστική κίνηση τα τελευταία χρόνια και μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού κρουαζιέρας
❖	Δυνατότητα συνεργασίας με την Τουρκία και χώρες της Μέσης Ανατολής
❖	Εφαρμογή θεσμικού πλαισίου χρήσεων γης
❖	Διακρατική συνεργασία στη Μεσόγειο σε τομείς έρευνας και περιβάλλοντος
❖	Αναδιοργάνωση κρατικών και δημοτικών υπηρεσιών
❖	Αναδιοργάνωση του συστήματος μεταφορικών συνδέσεων
❖	Αξιοποίηση των συνδυασμένων μεταφορών
❖	Αξιοποίηση του πολιτισμού ως εργαλείου αναγέννησης και ανάπτυξης της πόλης
❖	Προσέλκυση επενδύσεων σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού (πολιτιστικός, συνεδριακός, κτλ.)
❖	Αξιοποίηση αρχιτεκτονικών συνόλων του κέντρου της πόλης
❖	Αξιοποίηση των νέων εξειδικευμένων πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα αστικά κέντρα
❖	Ίδρυση διεθνούς πανεπιστημίου
❖	Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.
❖	Αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου για διασύνδεση της έρευνας με την παραγωγή
❖	Αξιοποίηση νέων επιστημόνων και προσωπικοτήτων της περιοχής
❖	Ίδρυση τεχνολογικού πάρκου
❖	Πρωτοβουλίες του Δήμου για την ανάδειξη και την προστασία της φυσιογνωμίας των οικισμών
❖	Ενίσχυση της δραστηριότητας των πολιτιστικών συλλόγων
❖	Βελτίωση της εξυπηρέτησης των πολιτών σε υπηρεσίες και οργανισμούς με τη συνδρομή του ΕΣΠΑ

Πίνακας 8. S.W.O.T. Analysis- Γ. Ευκαιρίες (Opportunities)

Τέλος ως απειλές (threats) αναφέρονται οι τρέχουσες ή μελλοντικές συνθήκες του γενικού περιβάλλοντος που ασκούν αρνητική επιρροή στις προσπάθειες υλοποίησης του σχεδίου αξιοποίησης των μνημείων. Πρόκειται για πιθανούς παράγοντες που θα δυσχεράνουν τα σχέδια του Δήμου και οι οποίοι μπορεί να βρίσκονται εντός ή εκτός της σφαίρας επιρροής του όπως για παράδειγμα έναν περιβαλλοντικός κίνδυνος στο νησί ή μια οικονομική κρίση σε πανελλήνιο ή πανευρωπαϊκό επίπεδο.

Δ. Απειλές- Threats	
❖	Δυσμενείς συνθήκες λόγω μη εφαρμογής πολιτικής καλής γειτονίας από την Τουρκία
❖	Αδυναμία επίλυσης της απομόνωσης και του υψηλού μεταφορικού κόστους
❖	Επιδείνωση των κλιματολογικών συνθηκών- αύξηση περιόδου ξηρασίας- εξάντληση υδάτινων πόρων- υφαλμύρωση- απερήμωση
❖	Πυρκαγιές- Διάβρωση του εδάφους
❖	Καθυστέρηση στην προσαρμογή και χρήση Τ.Π.Ε.
❖	Ανοδος του ευρώ σε σχέση με το δολάριο
❖	Αύξηση ανταγωνισμού από άλλες χώρες με σύγχρονες τουριστικές υποδομές
❖	Μαζικός τουρισμός και τύπου «all inclusive»
❖	Ανεπαρκής τουριστική προβολή
❖	Εγκατάλειψη παραδοσιακών κλάδων, τεχνών, δρώμενων, τοπικής γαστρονομίας
❖	Εξάρτηση από την κλασική μαζική μορφή τουρισμού
❖	Αδυναμία αξιοποίησης παραγωγικής και ερευνητικής υποδομής
❖	Περιορισμένοι πόροι και μέσα για την υποστήριξη υπερτοπικών πρωτοβουλιών
❖	Περιορισμένη αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου λόγω ανεπαρκών υπερτοπικών δράσεων
❖	Έλλειψη τεχνογνωσίας σε σύγχρονες μορφές οργάνωσης και διοίκησης
❖	Ελλιπής τεχνογνωσία σε τομείς πολιτιστικής διαχείρισης και σχεδιασμού
❖	Περιορισμένες δυνατότητες συνεχούς επιμόρφωσης και εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού
❖	Περιορισμένη συμβολή των Τ.Π.Ε. στην ζωή του πολίτη και μεγάλες τοπικές ανισότητες
❖	Δυσχέρειες στην εισαγωγή νέων μορφών συνεργασίας (δικτυώσεις, κλπ.)
❖	Περαιτέρω αύξηση της ανεργίας

Πίνακας 9. S.W.O.T. Analysis- Δ. Απειλές (Threats)

Α. Δυνατά Σημεία- Strengths	Β. Αδύνατα Σημεία- Weaknesses
<p>Εύκρατο Μεσογειακό κλίμα με ήπιους χειμώνες και μεγάλο καλοκαίρι</p> <p>Γεωγραφική θέση σημαντική στη Ν.Α. Μεσόγειο & εγγύτητα στην Τουρκία & τη Μέση Ανατολή</p> <p>Πλούσιοι φυσικοί πόροι- πλούσια βλάστηση- καθαρές παραλίες & θάλασσα</p> <p>Παραγωγική Δομή- γεωργία, κλούσα ντόπια κουζίνα</p> <p>Πολύ καλή τουριστική υποδομή- υψηλού επιπέδου ξενοδοχειακές μονάδες</p> <p>Παγκόσμια φήμη του νησιού ως δημοφιλούς τουριστικού προορισμού.</p> <p>Υψηλή τουριστική ζήτηση- το νησί συγκαταλέγεται στους κορυφαίους ελληνικούς προορισμούς και όσον αφορά τον ετήσιο αριθμό επισκεπτών.</p> <p>Προορισμός πτήσεων τσάρτερ- δυνατότητα οικονομικότερων ταξιδιών.</p> <p>Ικανοποιητικό επίπεδο κρατικών υποδομών & υπηρεσιών λόγω της αρχής ιδιότητας του νησιού ως πρωτεύουσας νομού Δωδεκανήσου.</p> <p>Σημαντικός συγκοινωνιακός κόμβος με αεροδρόμιο και μεγάλο λιμάνι</p> <p>Επαρκής επικοινωνία της πόλης με την ενδοχώρα, με τα υπόλοιπα νησιά και την Αττική.</p> <p>Υπαρξη πολιτιστικών πόρων κορυφαίας αξίας με πανέλληνια και παγκόσμια εμβέλεια ακόμη και προστατευόμενων από την UNESCO</p> <p>Αύξηση του πληθυσμού τα τελευταία χρόνια και μεγάλο ποσοστό νέων ανθρώπων</p> <p>Πόσεις επιχειρηματικότητας του ντόπιου πληθυσμού.</p> <p>Λειτουργία ακαδημαϊκών και ερευνητικών μονάδων και ύπαρξη επιστημονικού δυναμικού</p> <p>Παρουσία της ύπαρξης τμημάτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου και της ΑΣΤΕΡ</p> <p>Υπαρξη πολιτιστική παράδοση, σημαντική δραστηριότητα πολιτιστικών δομών και πολιτιστικών εκδηλώσεων στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής του Δήμου και μεγάλος αριθμός πολιτιστικών πηγών.</p>	<p>Μεγάλη απόσταση από την πρωτεύουσα, την επίλυση Ελλάδα και τις μεγάλες εθνικές αγορές</p> <p>Αδυναμία μεγάλη επιβίωση του νησιού κατά τους θερινούς μήνες, μάζα τουριστική κίνηση, ρύπανση, κτλ.</p> <p>Κακή οργάνωση δρομολογίων αεροπλάνων και πλοίων</p> <p>Ελλιπής οργάνωση χερσαίων υποδομών για μεγάλους αριθμούς τουριστών</p> <p>Κακή ποιότητα παροχής δημόσιων υπηρεσιών- γραφειοκρατία</p> <p>Χωρική υπεραυγκέντρωση της τουριστικής και οικονομικής δραστηριότητας</p> <p>Επαχτικότητα του τουρισμού</p> <p>Περιορισμένη ανάδειξη του κλήθους των μνημείων του νησιού και ανεπαρκής χρηματοποίηση κληρονομιάς και τεχνολογιών για την προβολή τους</p> <p>Ανεπαρκής διεύθυνση των Τεχνολογιών Πληροφορικής- Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.) στον κτηριακό</p> <p>Κακή εμφάνιση της πόλης</p> <p>Μονοσήμαντη ανάπτυξη του τουρισμού- μαζικός τουρισμός</p> <p>Περιορισμένη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε πολιτιστικές δραστηριότητες</p> <p>Ελλιπής συντήρηση μνημείων</p> <p>Ελλιπής υποδομών υποστήριξης οικολογικών δραστηριοτήτων</p> <p>Ελλιπής κλειστού θεάτρου και κλειστών χώρων για πολιτιστικές δράσεις</p> <p>Πολλά και αλληλεπικλυπόμενα φεστιβάλ και μόνο για τους καλοκαιρινούς μήνες</p> <p>Ελλιπής συντήρησης των παραδοσιακών κτιρίων</p> <p>Περιορισμένη προβολή των πολιτιστικών δραστηριοτήτων του Δήμου</p> <p>Αδυναμία παραγωγής σύγχρονου και επαρκούς ηλεκτρονικού περιεχομένου από τις δημοτικές υπηρεσίες</p>
Γ. Ευκαιρίες- Opportunities	Δ. Απειλές- Threats
<p>Αύξημένη τουριστική κίνηση τα τελευταία χρόνια και μεγάλη ανάπτυξη του τουρισμού κρουαζιέρας</p> <p>Δυνατότητα συνεργασίας με την Τουρκία και χώρες της Μέσης Ανατολής</p> <p>Εφαρμογή θεσμικού πλαισίου χρήσεων γης</p> <p>Διακρατική συνεργασία στη Μεσόγειο σε τομείς έρευνας και περιβάλλοντος</p> <p>Αναδιοργάνωση κρατικών και δημοτικών υπηρεσιών</p> <p>Αναδιοργάνωση του συστήματος μεταφορικών συνδέσεων</p> <p>Αξιοποίηση των συνδυασμένων μεταφορών</p> <p>Αξιοποίηση του πολιτισμού ως εργαλείου αναγέννησης και ανάπτυξης της πόλης</p> <p>Προσέλκυση επενδύσεων σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού (πολιτιστικός, συνεδριακός, κτλ.)</p> <p>Αξιοποίηση αρχιτεκτονικών συνόλων του κέντρου της πόλης</p> <p>Αξιοποίηση των νέων εξειδικευμένων πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα αστικά κέντρα</p> <p>Ίδρυση διεθνούς πανεπιστημίου</p> <p>Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε.</p> <p>Αξιοποίηση των δυνατοτήτων του Πανεπιστημίου Αιγαίου για διασύνδεση της έρευνας με την παραγωγή</p> <p>Αξιοποίηση νέων επιστημόνων και προσομοιωτών της περιοχής</p> <p>Ίδρυση τεχνολογικού πάρκου</p> <p>Πρωτοβουλίες του Δήμου για την ανάδειξη και την προστασία της φυσιογνωμίας των οικισμών</p> <p>Ενίσχυση της δραστηριότητας των πολιτιστικών σπυλών</p> <p>Βελτίωση της εξυπηρέτησης των πολιτών σε υπηρεσίες και οργανισμούς με τη συνδρομή του ΕΣΠΑ</p>	<p>Ανεμενείς συνθήκες λόγω μη εφαρμογής πολιτικής καλής γειτονίας από την Τουρκία</p> <p>Αδυναμία επίλυσης της απομόνωσης και του υψηλού μεταφορικού κόστους</p> <p>Εκδείνωση των κλιματολογικών συνθηκών- αύξηση περιόδου ξηρασίας- εξάντληση πόρων- υφάλμυρωση- απερήμωση</p> <p>Πυρκαγιές- Διάβρωση του εδάφους</p> <p>Καθυστέρηση στην προσαρμογή και χρήση Τ.Π.Ε.</p> <p>Ανοδος του ευρώ σε σχέση με το δολάρι</p> <p>Αύξηση ανταγωνισμού από άλλες χώρες με σύγχρονες τουριστικές υποδομές</p> <p>Μαζικός τουρισμός και τύπου «all inclusive»</p> <p>Ανεπαρκής τουριστική προβολή</p> <p>Εγκατάλειψη παραδοσιακών κλάδων, τεχνών, δρώμενων, τοπικής γαστρονομίας</p> <p>Εξάρτηση από την κλασική μαζική μορφή τουρισμού</p> <p>Αδυναμία αξιοποίησης παραγωγικής και ερευνητικής υποδομής</p> <p>Περιορισμένοι πόροι και μέσα για την υποστήριξη υπεριοικτικών πρωτοβουλιών</p> <p>Περιορισμένη αξιοποίηση του πολιτιστικού πλούτου λόγω ανεπαρκών υπεριοικτικών δράσεων</p> <p>Ελλιπής τεχνολογίας σε σύγχρονες μορφές οργάνωσης και διοίκησης</p> <p>Ελλιπής τεχνολογία σε τομείς πολιτιστικής διαχείρισης και σχεδιασμού</p> <p>Περιορισμένες δυνατότητες συνεχούς επιμόρφωσης και εκπαίδευσης ανθρώπινου δυναμικού</p> <p>Περιορισμένη συμβολή των Τ.Π.Ε. στην ζωή του πολίτη και μεγάλες τοπικές ανισότητες</p> <p>Δυσχερείες στην εισαγωγή νέων μορφών συνεργασίας (δικτυώσεις, κλπ.)</p> <p>Περαιτέρω αύξηση της ανεργίας</p>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Παρατηρήσεις -Συμπεράσματα - Προτάσεις

4.1.1. Μερικές παρατηρήσεις από την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων αποκατάστασης στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου

"15 χρόνια έργων αποκατάστασης στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου" είναι ο τίτλος του συνεδρίου του οποίου έγινε από την Επιτροπή παρακολούθησης έργων του Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε¹⁶, για να τονισθεί η εντατικοποίηση των επεμβάσεων κατά την περίοδο αυτήν. Η επιλογή καταξιώνει τον καταλυτικό ρόλο που είχε σ' αυτό ο θεσμός της προγραμματική σύμβασης και η εφαρμογή του στην Ρόδο, αφού συμπίπτει με τα δεκαπενταετή γενέθλια της.

Φυσικά οι φορείς υπήρχαν και δρούσαν πριν απ' αυτό όπως ο Δήμος, οι Τοπικές Εφορείες αρχαιοτήτων, το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων και θα υπάρχουν στο μέλλον, μαζί με ή χωρίς νεότερους θεσμούς και φορείς όπως η Προγραμματική Σύμβαση το Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε κ.λ.π. Αυτό που έδωσε την ώθηση στα πράγματα είναι η σπουδαία απόφαση της από κοινού δράσης των συναρμόδιων φορέων. Ενέργεια καινοφανής και πρωτοπόρος για τα Ελληνικά δεδομένα. Όπως είναι γνωστό τον Σεπτέμβρη του 1984 το Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ. ΠΟ.) το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων & Απαλλοτριώσεων (Τ.Α.Π.Α.) και ο Δήμος Ροδίων στα πλαίσια του Ν. 1416/1984 υπογράφουν εικοσαετή Προγραμματική σύμβαση με αντικείμενο την Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου και φορέα υλοποίησης τον Δήμο της Ρόδου.

Η ενέργεια αυτή υπήρξε προϊόν της θέλησης των ανθρώπων που αποτελούσαν τους τοπικούς συναρμόδιους φορείς να δραστηριοποιηθούν από κοινού για την αναβάθμιση και διάσωση της τειχισμένης πόλης πράγμα που έγινε αποδεκτό από την τότε ηγεσία του ΥΠ. ΠΟ με υπουργό την **Μελίνα Μερκούρη**. Τον Οκτώβριο του 1985 ιδρύεται το Γραφείο Συντήρησης και αποκατάστασης Μεσαιωνικής Πόλης με αντικείμενο την υλοποίηση της Σύμβασης. Το Γραφείο λειτουργεί στα πλαίσια της τεχνικής υπηρεσίας του Δήμου και από το 1990 με την ψήφιση του νέου Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας του Δήμου Ροδίων μετατρέπεται σε Διεύθυνση προστασίας

¹⁶ ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ.

Μεσαιωνικής Πόλης και Αρχαιολογικών Χώρων με αρμοδιότητες τεχνικής υπηρεσίας.
Οι στόχοι που τίθενται είναι:

1. Η ανάδειξη του ιστορικού και πολιτιστικού χαρακτήρα της Μεσαιωνικής Πόλης.
2. Η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της .
3. Η ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων συναφών με τον χαρακτήρα της.

Περιεχόμενο της είναι:

Η σύνταξη μελέτης, συντήρησης προστασίας ανάπτυξης της Μεσαιωνικής Πόλης στα πλαίσια του πολεοδομικού σχεδιασμού της, η εκπόνηση μελετών ειδικών επεμβάσεων στα τείχη, σε μεμονωμένα ακίνητα και μνημεία, η εκτέλεση έργων επείγοντος χαρακτήρα, οι μελέτες διαμόρφωσης και ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων και ότι άλλο προωθεί την αναβάθμιση της ζωής στην Πόλη.

Συμπληρωματικές και μερικές τροποποιητικές συμβάσεις υπογράφονται μεταξύ των ίδιων φορέων το 1987 και 1989.

Στην χρηματοδότηση εκτός από το Τ.Α.Π.Α. τον αρχικό και βασικό χρηματοδότη συμμετέχουν ο Δήμος Ροδίων, το ΥΠ.ΠΟ., και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης κατά περιόδους με ειδικότερες συμβάσεις για συγκεκριμένα προγράμματα το Υπουργείο Παιδείας, το Νομαρχιακό Ταμείο Δωδεκάνησου, το Λιμενικό Ταμείο Δωδεκανήσου, ο Ε.Ο.Τ. και η Τράπεζα Ελλάδος.

Την εποπτεία του νεοσύστατου γραφείου αναλαμβάνουν οι επιτροπές παρακολούθησης «Κοινή και Επιστημονική» όπως αυτές προβλέπονται στο κείμενο της σύμβασης με συμμετοχή εκπροσώπων των Εφορειών, του Δήμου, του Τ.Α.Π.Α., του ΥΠ.ΠΟ, του ΥΠΕΧΩΔΕ των Διευθύνσεων αναστήλωσης του, του Τ.Ε.Ε., του Ε.Ο.Τ. και με αντικείμενο τον Προγραμματισμό, τη διαχείριση και τον επιστημονικό έλεγχο μελετών και έργων.

Το Γραφείο της Προγραμματικής Σύμβασης στελεχώνεται πολύ γρήγορα με επιστημονικό διοικητικό και εργατοτεχνικό προσωπικό. Πρώτος στόχος η αποκατάσταση 20 ακινήτων διαχείρισης Τ.Α.Π.Α. και ιδιοκτησίας Ελληνικού Δημοσίου που παραχωρούνται στον Δήμο Ροδίων για 20 χρόνια, καθώς και η σύνταξη φακέλου με περιεχόμενο μία γενική κατ' αρχήν πρόταση αντιμετώπισης των προβλημάτων της Μεσαιωνικής Πόλης με σκοπό την αναζήτηση χρηματοδότησης. Πράγμα που επιτυγχάνεται. Έτσι το πρόγραμμα εντάσσεται στα ΜΟΠ Αιγαίου με πίστωση ενός δις

για 5 χρόνια και χρηματοδοτείται σε ποσοστό **70%** από την Ευρωπαϊκή Ένωση και **30%** από το Τ.Α.Π.Α.

Στα χρόνια που ακολούθησαν το γραφείο της Προγραμματικής Σύμβασης, κινήθηκε σε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων που αφορούσε μεμονωμένα ακίνητα και συγκροτήματα, ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους, τις οχυρώσεις και την τάφρο την περιμετρική των τειχών ζώνη, αρχαιολογικούς χώρους κ.λ.π. Οι κατοικίες που αρχικώς μελετά και επισκευάζει βρίσκονται στην πλειοψηφία τους στην περιοχή της συνοικίας "Οβριακή", σήμερα ενορία του Αγίου Παντελεήμονα. Είναι μέρος των παραχωρηθέντων ακινήτων στο Δήμο και χρησιμοποιήθηκαν για την μεταστέγαση κατοίκων που απομακρύνθηκαν από Μνημεία, είτε δόθηκαν με συμβατικό μίσθωμα από το Δήμο της Ροδίων σε άπορες οικογένειες. Έκτοτε δεν παραχωρήθηκαν στον Δήμο άλλα ακίνητα, η παρέμβαση όμως στα κτίρια κατοικίας κρίθηκε επιτυχημένη. Αυτό οδήγησε τις επιτροπές ελέγχου της σύμβασης να αποφασίσουν την εξής ρύθμιση: Τα αιτήματα των ενοικιαστών των ακινήτων διαχείρισης ΤΑΠΑ που απευθύνονται στην 4^η Ε.Β.Α. και αφορούν την ανακαίνιση ή επισκευή του ακινήτου τους, να διαβιβάζονται στην Προγραμματική Σύμβαση και να προωθούνται με γνώμονα το επείγον του θέματος. Στα πλαίσια του ετησίου προγράμματος για την επισκευή ακινήτων διαχείρισης Τ.Α.Π.Α. εξυπηρετείται και το πρόγραμμα της 4ης Ε.Β.Α. για την μετακίνηση ενοικιαστών από σημαντικά Μνημεία.

Έτσι μέχρι σήμερα έχουν αντιμετωπισθεί 66 περίπου ακίνητα κατοικίας. Πλήρως έχουν αναστηλωθεί το 40% απ' αυτά, εκτεταμένες επεμβάσεις στο 33% , βελτιώσεις και συντηρήσεις στα 27% εξυπηρετώντας περισσότερα από 100 νοικοκυριά .

Το Ελληνικό Δημόσιο είναι ιδιοκτήτης τμηματικού αριθμού κτιρίων κατοικίας στα όρια της Μ.Π.¹⁷ Με στόχο την προσέλκυση κατοίκων στην Μ.Π., έγιναν επανειλημμένες προσπάθειες συνεργασίας με αρμόδιους για την εφαρμογή στεγαστικών προγραμμάτων κρατικούς φορείς που δεν είχαν όμως το ποθητό αποτέλεσμα.

¹⁷ ΜΕΣΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ.

4.1.2. Πολεοδομική μελέτη, κοινόχρηστοι χώροι και κανονισμοί επεμβάσεων

Ζητήματα όπως αυτό των χρήσεων γης, του ελέγχου των τουριστικών κτινών, των αδόμητων οικοπέδων, των ελεύθερων χώρων είναι ζωτικής σημασίας για το παρόν και το μέλλον της Π.Π. Επιτακτική είναι η ανάγκη για θεσμοθέτηση μιας ολοκληρωμένης πολεοδομικής μελέτης που να ρυθμίζει την εξάπλωση των εμπορικών χρήσεων στον περιοχών αμιγούς κατοικίας, τα ζητήματα ρυμοτομικού σχεδίου κλπ. Η Διεύθυνση Προστασίας Μεσαιωνικής Πόλης του Δήμου Ροδίων κινήθηκε προς την εκπόνηση νέας πολεοδομικής μελέτης για την αποκατάσταση και διαχείριση του πολεοδομικού συγκροτήματος της Π.Π. και των περιμετρικών πάρκων αφού η ειδική μελέτη που εκπονήθηκε από ιδιωτικό γραφείο το 1987 στα πλαίσια της Ε.Π.Α¹⁸, δεν κατέστη δυνατόν να εγκριθεί μέχρι σήμερα. Ο έλεγχος των αδειών οικοδομής στα όρια της τειχισμένης πόλης, που εφαρμόζεται από την 4η Ε.Β.Α., ακολουθεί άτυπα τα σχέδια χρήσης γης, παρότι δεν έχει εκδοθεί ακόμη το σχετικό διάταγμα.

Σημειώνεται ότι στην κατεύθυνση σύνταξης μιας σύγχρονης πολεοδομικής μελέτης έχουν γίνει σημαντικά βήματα όπως η εκπόνηση νέων τοπογραφικών υποβάθρων σε κλίμακα 1:200. Επίσης, με τη συνδρομή εξωτερικών συνεργατών, ολοκληρώθηκε πολεοδομική απογραφή και δημιουργήθηκε βάση δεδομένων, αφού έγινε επανέλεγχος της εισαγωγής τους σε Η/Υ. Μετά από αυτό, με τη βοήθεια ειδικού μελετητή και προγράμματος G.I.S.¹⁹, έγινε η σύνδεση της βάσης δεδομένων με τα τυπογραφικά υπόβαθρα, με αποτέλεσμα να υπάρχουν σήμερα χάρτες ανάλυσης. Η σύνταξη της πρότασης της Πολεοδομικής Μελέτης αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους της Διεύθυνσης Μεσαιωνικής Πόλης.

Η έκθεση εμπορευμάτων πάνω σε τοίχους κτιρίων, και η γενικότερη αλλοίωση της συνολικής εικόνας των δρόμων με τραπεζοκαθίσματα και επιγραφές αποτέλεσε μακροχρόνιο πρόβλημα για τη μνημειακή ζώνη. Φυσικά, όσο η Παλαιά Πόλη προσελκύει όλο και περισσότερους επισκέπτες, είναι ευνόητο ότι τα οικονομικά συμφέροντα μεγαλώνουν και η επιβολή περιορισμών και κανόνων γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη. Για την καλύτερη συνεργασία με τους κατοίκους και τους καταστηματαρχες

¹⁸ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ.

¹⁹ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ.

της Παλαιάς Πόλης, από την ίδρυση του Γραφείου της Προγραμματικής Σύμβασης, ξεκίνησε ένας διάλογος ώστε να γίνει κατανοητό ότι η καθολική συμμόρφωση στους κανόνες που τίθενται από τις αρμόδιες υπηρεσίες αναδεικνύει την πόλη ως μνημείο και αποβαίνει προς όφελος των κατοίκων και των επιχειρήσεων. Για τον έλεγχο της κατάστασης συντάχθηκαν το 1987-88, από το Γραφείο Προγραμματικής Σύμβασης προδιαγραφές έκθεσης των εμπορευμάτων στις όψεις και στους κοινόχρηστους χώρους, ανάρτησης των επιγραφών. Τοποθέτησης των κλιματιστικών συσκευών, φωτισμού του εξωτερικού, κλπ.

Το 1993 εκδόθηκε από το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας τεύχος με τίτλο «Αρχές και κανονισμοί επεμβάσεων» που επιμελήθηκε το Γραφείο της Προγραμματικής Σύμβασης. Σε αυτό περιγράφονται λεπτομερώς οι επιτρεπόμενες επεμβάσεις, αλλά και οι αρχές που διέπουν τη συντήρηση των μνημείων και του περιβάλλοντα χώρου τους.

Εξαιτίας της αύξησης του αριθμού των εστιατορίων και των αναψυκτηρίων, προέκυψε πειστικά η ανάγκη για τοποθέτηση τραπεζοκαθισμάτων σε κοινόχρηστους χώρους. Έτσι, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, συντάχθηκε ειδικός «χάρτης χρήσης κοινόχρηστων χώρων» που διατίθενται πλέον προς ενοικίαση από το Δήμο Ρόδου. Οι περιοχές όπου μπορούν να τοποθετηθούν τραπεζοκαθίσματα ορίστηκαν επακριβώς ως προς το εμβαδόν τους και τις διαστάσεις τους, σε χάρτη της πόλης. Όμως η προσπάθεια εφαρμογής των παραπάνω κανονισμών μέσα στο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, απέδειξε ότι αυτό είναι ανεπαρκές. Παρά τη συνεχή προσπάθεια συνεργασίας με τους συλλόγους κατοίκων και καταστημαρχών της Π.Π. είναι προφανές ότι το όλο θέμα του εμπορικού κέντρου χρήζει αντιμετώπισης από άλλη σκοπιά.

4.1.3 Παρέμβαση από το Γ.Π.Σ. στα κτίρια κατοικίας (διατηρητέα) της Π.Π. και η προσφορά του Δήμου Ροδίων στην τοπική κοινωνία

Όταν ιδρύθηκε το Γραφείο της Προγραμματικής Σύμβασης, στην κοινή γνώμη της Ρόδου επικρατούσε η άποψη ότι η Π.Π.²⁰ είναι αρκετά υποβαθμισμένη, ότι υπάρχει μεγάλη φτώχεια και μιζέρια ενώ δεν ήταν λίγοι εκείνοι που θεωρούσαν την Π.Π. ένα «γκέτο» ανθρώπων με δικούς του κώδικες ηθικής. Όπως σημειώνεται στην κοινω-

²⁰ ΠΑΛΑΙΑ ΠΟΛΗ.

νιολογική μελέτη: «ο Δήμος Ρόδου με τα προγράμματα πρόνοιας που διαθέτει (π.χ. **Συσσίτιο του Δημοτικού Οργανισμού Πρόνοιας**) και με τις προγραμματικές συμβάσεις που έχει υπογράψει για την Π.Π. είναι σήμερα ο μόνος κρατικός φορέας που δείχνει να ενδιαφέρεται για την Π.Π. και τα προβλήματα της», ενώ συμπλήρωνε ότι «ο λόγος που η ποιότητα ζωής θεωρείται χαμηλή είναι η κακή κατάσταση πολλών κατοικιών». Ενδεικτικά ήταν τα ποσοστά μετοίκησης των παραγωγικών ηλικιών που αντιμετώπιζαν στεγαστικά προβλήματα στην Παλιά Πόλη, μια πόλη που δεν προσέλκυε ούτε καν τους νέους που μεγάλωσαν σ' αυτήν.

Για το λόγο αυτό οι εργασίες του Γραφείου²¹ ξεκίνησαν με την αποκατάσταση 25 κτηματολογικών μερίδων ιδιοκτησίας του Ελληνικού Δημοσίου, που παραχωρήθηκαν στο Δήμο Ροδίων για 20 χρόνια όση και η διάρκεια της Π.Σ²² με στόχο την ενοικίαση σε άπορες οικογένειες της Π.Π. Παράλληλα, ανατέθηκε σε δικηγόρο η διερεύνηση της πραγματικής κατάστασης του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της Π.Π. Εντοπίστηκαν έτσι διεκδικήσεις επί ιδιοκτησιών του Δημοσίου, εκκρεμότητες κ.τ.λ.

Σε ορισμένες από τις κατοικίες που αποκαταστάθηκαν, μεταστεγάστηκαν οικογένειες που ζούσαν, υπό άθλιες συνθήκες, σε σημαντικά ιστορικά κτίρια της ιπποτικής περιόδου. Οι υπόλοιπες δόθηκαν με συμβατικό μίσθωμα από το Δήμο Ροδίων σε άπορες οικογένειες. Οι κατοικίες που αρχικώς μελετήθηκαν και επισκευάστηκαν βρίσκονται στην πλειοψηφία τους στην περιοχή της «Οβριακής²³», σήμερα ενορία του «Αγίου Παντελεήμονα».

Αν και η παρέμβαση στα κτίρια κατοικίας κρίθηκε επιτυχημένη, έκτοτε δεν παραχωρήθηκαν στον Δήμο άλλα ακίνητα. Με απόφαση των επιτροπών ελέγχου της Προγραμματικής Σύμβασης, τα αιτήματα των ενοικιαστών των ακινήτων διαχείρισης Τ.Α.Π.Α²⁴, που απευθύνονται στην 4η Ε.Β.Α²⁵, και αφορούν στην ανακαίνιση ή επισκευή του ακινήτου τους, διαβιβάζονται στην Π.Σ. και να προωθούνται με γνώμονα το επείγον του θέματος. Επίσης, στα πλαίσια του ετησίου προγράμματος για την επισκευή ακινήτων διαχείρισης Τ.Α.Π.Α. εξυπηρετείται και το πρόγραμμα της 4ης Ε.Β.Α.

²¹ ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ.

²² ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ.

²³ ΕΒΡΑΪΚΗ ΣΥΝΟΙΚΙΑ.

²⁴ ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ.

²⁵ ΕΦΟΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ.

για την μετακίνηση ενοικιαστών από σημαντικά μνημεία, τα οποία στη συνέχεια αποκαθίστανται και συντηρούνται.

Παράλληλα, το Γραφείο κινήθηκε προς την εξυπηρέτηση των άμεσων αναγκών των μόνιμων κατοικιών επιδιώκοντας τη συναίνεση και τη συμμετοχή τους. Σε αποκατεστημένα κτίρια λειτούργησαν, δημοτικό ιατρείο, βρεφονηπιακός σταθμός, Κ.Α.Π.Η²⁶ και Σύλλογος Κατοίκων Μεσαιωνικής Πόλης. Παράλληλα συνεχίζονται οι προσπάθειες, για ένταξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας διαφόρων βαθμίδων στην Π.Π. Σήμερα λειτουργεί μόνο ένα σχολείο στοιχειώδους εκπαίδευσης, που δεν είναι αρκετό για τις ανάγκες του πληθυσμού.

Το Ελληνικό Δημόσιο είναι ιδιοκτήτης σημαντικού αριθμού κτιρίων κατοικίας στα όρια της Π.Π. Η προσπάθεια εγκατάστασης σ' αυτά νέων οικογενειών δεν έχει ολοκληρωθεί ακόμη παρά τις προσπάθειες της Διεύθυνσης Μεσαιωνικής Πόλης. Η απόπειρα συνεργασίας με τον Ο.Ε.Κ²⁷ για εγκατάσταση δικαιούχων του σε αποκατεστημένα ακίνητα, καθώς και η εγκατάσταση στρατιωτικών δεν είχαν αποτέλεσμα. Τελευταία διερευνούνται οι δυνατότητες πιθανής συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Αιγαίου για την υλοποίηση προγράμματος στέγασης φοιτητών. Επίσης αναμένεται απάντηση στην πρωτοβουλία πρόσκληση του Δημάρχου Ροδίων στους τοπικούς Τραπεζίτες για τη σύνταξη ειδικού χρηματοδοτικού πακέτου για τα ακίνητα της Π.Π.

4.1.4 Έργα αποκατάστασης μνημείων και αρχαιολογικών χώρων στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου: έργα βελτίωσης της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου

Από τις αρχές της όγδοης δεκαετίας του 20^{ου} αι. γίνεται μια μεγάλη προσπάθεια στη μεσαιωνική πόλη της Ρόδου για την αποκατάσταση των μνημείων της. Στην αρχή η εξέλιξη των έργων, προχωρούσε αργά, προσεκτικά και ερευνητικά. Από τη μια βέβαια τα χρήματα ήταν λίγα, αλλά κι από την άλλη δεν υπήρχε ικανό σε αριθμό εκπαιδευμένο προσωπικό, επιστημονικό και εργατοτεχνικό. Έπρεπε επίσης παράλληλα με την εξεύρεση πηγών εκροής χρημάτων όχι μόνο να πεισθούν οι αρμόδιοι φορείς για τη

²⁶ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ.

²⁷ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ.

σημασία του έργου, αλλά και να καταλάβουν την ανάγκη συνεργασίας. Συνάμα είχε αρχίσει η προσπάθεια να αναβιώσουν ξεχασμένες τεχνικές και η χρήση παλαιών οικοδομικών υλικών (της λαξευτής πέτρας, του κουρασσανιού, του κεραμιδιού, του βότσαλου και του αποκλεισμού όσο είναι δυνατόν του τσιμέντου).

Η υπογραφή μιας Προγραμματικής Σύμβασης μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού, του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και του Δήμου Ρόδου το 1984 έδωσε το ξεκίνημα για την ροή χρημάτων, την πρόσληψη προσωπικού και την εκπαίδευση του. Έδωσε τη δυνατότητα να χρηματοδοτηθούν ερευνητικά προγράμματα, όπως για συμβατά κονιάματα, για τη συντήρηση του πυρόλιθου και για την υφή του υπεδάφους της πόλης, και επέτρεψε να γίνουν μελέτες υποδομής, όπως αποτύπωση των τειχών και των κτισμάτων της μεσαιωνικής πόλης. Έτσι λοιπόν άρχισε κατ' αρχήν με τη συνεργασία δύο φορέων της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του Δήμου Ρόδου να αλλάζει η όψη της μεσαιωνικής πόλης και κτήρια, που από την εποχή του τελευταίου πολέμου βρίσκονταν σε ερείπια καταστάση, να αναστηλώνονται να ευπρεπίζονται και χώροι, που ήταν τουλάχιστον δυσπρόσιτοι, να αποδίδονται στη χρήση του κοινωνικού συνόλου.

Το 1985 ο Οργανισμός Διαχείρισης Ακινήτων Βακούφ δώρισε στο Ελληνικό Δημόσιο τις μεσαιωνικές εκκλησίες της πόλης, που είχαν μετατραπεί σε τζαμιά από την εποχή (1522) της κατάληψης της Ρόδου από τον Σουλεϊμάν τον Μεγαλοπρεπή. Οπότε πέρασαν στην διαχείριση της 4^{ης} Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων είκοσι μνημεία που βρίσκονταν σε αθλία κατάσταση διατήρησης και έπρεπε να στερεωθούν και να αποκατασταθούν. Από το 1985 τα έργα για την αποκατάσταση των μνημείων της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου χρηματοδοτούνται από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2^ο Κ.Π.Σ. και 3^ο Κ.Π.Σ²⁸). Από το 1998 και ένας **τρίτος φορέας** ανέλαβε τη συντήρηση μνημείων της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου, το Ταμείο Διαχείρισης Πιστώσεων για την Εκτέλεση Αρχαιολογικών Έργων. Υπενθυμίζουμε ότι οι τρεις φορείς συντήρησης μνημείων της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου είναι: 4^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, Γραφείο Προγραμματικής Σύμβασης ΥΠ.ΠΟ., Τ.Α.Π.Α²⁹, και Δήμου Ρόδου και Τ.Δ.Π.Ε.Α.Ε³⁰.

²⁸ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ.

²⁹ ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΛΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ.

³⁰ ΤΑΜΕΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΙΣΤΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ.

Εδώ αξίζει να σταθούμε και θα περιγράψουμε περιληπτικά δύο μνημεία και έναν αρχαιολογικό χώρο, που, κατά τη γνώμη μας, συνέβαλαν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του κοινωνικού συνόλου.

Το πρώτο μνημείο είναι ο Ξενώνας της Αγ. Αικατερίνης και βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της μεσαιωνικής πόλης, στην Οβριακή. Χτίστηκε το 1392. Χρησίμευε κυρίως, για την φιλοξενία Ιταλών ευγενών που επισκέπτονταν τη Ρόδο. Στην πολιορκία της Ρόδου από τους Τούρκους το 1480 έπαθε μεγάλες ζημιές από το τουρκικό πυροβολικό και ανοικοδομήθηκε το 1516. Κατά τους βομβαρδισμούς του 1944 από την Αγγλική αεροπορία καταστραφεί η ανατολική πτέρυγα και έπαθε μεγάλες ζημιές η δυτική, την οποία κατέλαβαν και κατοικούσαν δώδεκα οικογένειες φτωχών πολιτών της Ρόδου, οι οποίες μεταστεγάστηκαν προσωρινά σε προκατασκευασμένους οικίσκους εγκαταστημένους στην παρακείμενη πλατεία. Αργότερα μεταστεγάστηκαν οριστικά σε κρατικής ιδιοκτησίας σπίτια, που επισκεύασε το Γραφείο της Προγραμματικής Σύμβασης. Εν τω μεταξύ εκπονήθηκε η μελέτη του μνημείου και το 1997 αποκαταστάθηκε πλήρως.

Ο Ξενώνας της αγίας Αικατερίνης είναι πια επισκέψιμο μνημείο, κοσμεί τη συνοικία της Οβριακής και η στεγάζει ταυτόχρονα τα εκπαιδευτικά προγράμματα της 4^{ης} Ε.Β.Α. Μερικές δεκάδες μέτρα δυτικότερα βρίσκονται τα ερείπια της υστερογοθτικής εκκλησίας της Παναγίας του Μπούργκου. Ο λαός την είχε επονομάσει «Κομμένη Εκκλησία», διότι την περίοδο της Ιταλοκρατίας (1912 -1943) μια λεωφόρος την διέσχισε και την είχε μοιράσει στα δύο.

Η ανασκαφική έρευνα απεκάλυψε εκτός των άλλων την κάτοψη του κυρίως ναού και δύο παρεκκλησίων προς βορρά. Αποκαταστάθηκε όλη η κάτοψη του μνημείου και το μαρμάρινο δάπεδο του, διεκόπη η διάβαση της λεωφόρου μέσα απ' αυτό και στερεώθηκαν οι υφιστάμενοι τοίχοι του. Είναι επισκέψιμο πλέον και συχνά χρησιμοποιείται για την διοργάνωση ποικίλων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Η αποκατάσταση αυτών των δύο μνημείων αναβάθμισε την περιοχή που βρισκόταν σε άθλια κατάσταση μετά το βομβαρδισμό του 1944. Αυτά τα δύο μνημεία είναι πλέον αγγλίσμα για την περιοχή, αλλά και για όλη την πόλη.

Το στεριανό τείχος περιτρέχει τάφρος μήκους 2.500μ. περίπου. Διαμορφώθηκε και πήρε τη μορφή και το μέγεθος που έχει τώρα από τα μέσα περίπου του 15^{ου} αι. μέχρι το

τέλος της πρώτης εικοσαετίας του 16^{ου} αι. Ήταν πάντα ένας «χάνδακας» χωρίς νερό, όπου παγιδευόταν ο εχθρός αν τολμούσε να μπει μέσα με σκοπό να υπερπηδήσει το τείχος και να καταλάβει την πόλη. Η μάχη της τάφρου ήταν εξαιρετικά φονική. Κανονιοβόλα στις βάσεις των πύργων και τον προμαχώνων θέριζαν τον εχθρό με τις πλάγιες και διασταυρούμενες βολές τους. Από τα τέλη του 19^{ου} ή τις αρχές του 20^{ου} αι., όταν οι μεσαιωνικές οχυρώσεις έπαψαν πλέον να έχουν καίρια αμυντική σημασία, η τάφος εγκαταλείφθηκε στην τύχη της. Φύτρωσε άγρια βλάστηση και άρχισε να γεμίζει σκουπίδια. Μετά τον τελευταίο μεγάλο πόλεμο η κατάσταση χειροτέρευσε. Την παραπάνω άσχημη εικόνα συμπλήρωσαν αποχετεύσεις οβριών υδάτων, αλλά ακόμα και αστικών λυμάτων. Ζώα έβοσκαν, αδέσποτα σκυλιά περιφέρονταν και ήταν καταφύγιο περιθωριακών ανθρώπων.

Η μέριμνα της αρχαιολογικής υπηρεσίας άρχισε από τα μέσα της όγδοης δεκαετίας του 20^{ου} αι. και εντάθηκε από τις αρχές της ένατης δεκαετίας, όταν τα έργα για τη στερέωση του στεριανού τείχους και της διαμόρφωσης της Τάφρου εντάχθηκαν στο 2^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διακόπηκαν οι αποχετεύσεις αστικών λυμάτων ή εκείνων που εξ έβαλαν όμβρια ύδατα από τους γύρω από την Τάφρο δρόμους. Κατασκευάστηκε αποχετευτικό δίκτυο στον πυθμένα της τάφρου για την απομάκρυνση των οβριών υδάτων που δεχόταν κατά τους χειμερινούς μήνες. Ελέγχεται τώρα πια, συντηρείται και ενισχύεται, η αυτοφυής βλάστηση από αγριοκυπάρισσα, λυγαριές, πικροδάφνες κ.τ.λ. Σε επιλεγμένες θέσεις ενισχύθηκε και αυξήθηκε η αυτοφυής χλόη του είδους των αγροσιδίων, φυτεύτηκαν Ελληνικά αρωματικά και συμβολικά φυτά: θυμάρι, μέντα, λεβάντα, ασφόδελοι κ.α. διαμορφώνοντας έτσι καθαρούς και ευπρεπείς χώρους ανάπαυσης και περισυλλογής. Έχουν αποκατασταθεί όλα τα μεγάλα τμήματα των οχυρώσεων που είχαν καταπέσει σε διάφορες εποχές. Ο ογκώδης, ισχυρός και μεγαλόπρεπης προμαχώνας του Αγ. Γεωργίου αποκατεστημένος είναι επισκέψιμος και φιλοξενεί εκθέσεις και μουσικές εκδηλώσεις.

Έτσι λοιπόν με τη συντήρηση και αποκατάσταση δύο μνημείων, του Ξενώνα της Αγίας Αικατερίνης και της Παναγίας του Μπούργκου, στη λαϊκή συνοικία της Οβριακής δεν διασώθηκαν μόνο δύο λαμπρά κτήρια φορτισμένα με ιστορικές μνήμες, αλλά και δώδεκα οικογένειες μεταστεγάστηκαν και ζουν πλέον σε σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης. Επίσης η διαμόρφωση και εξυγίανση της μεσαιωνικής τάφρου μετέβαλε ένα

σκουπιδότοπο μέχρι τα μέσα της ογδής δεκαετίας του 20^{ου} αι. σε χώρο περιπάτου, αναψυχής και περισυλλογής. Νομίζουμε ότι και οι τρεις επεμβάσεις στα υλικά κατάλοιπα του ιστορικού παρελθόντος της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου βελτίωσαν την ποιότητα ζωής του κοινωνικού συνόλου.

4.2 Προτάσεις

Πάντως, σύμφωνα με τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν στα πλαίσια αυτής της πτυχιακής, το κυριότερο συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε, είναι πως ο Δήμος Ρόδου έχει να κάνει με ένα **τεράστιο και δύσκολο έργο**, του οποίου οι εμπλεκόμενοι φορείς συνιστούν πόλους και η σύμφωνη γνώμη όλων των αυτών των φορέων κρίνεται απαραίτητη. Η υλοποίησή αυτού του τεραστίου έργου, απαιτεί σαφώς εξειδικευμένες γνώσεις και επιστημονική κατάρτιση από τους ανθρώπους θα οδηγήσουν και θα κατευθύνουν με τις μελέτες τους τα συνεργία συντήρησης, που θα ασχοληθούν με την αποκατάσταση των μνημείων της Ρόδου.

Ομολογουμένως, αποτελεί γεγονός πως το επιστημονικό προσωπικό και οι εξειδικευμένοι τεχνίτες έχουν καταφέρει πολλές σημαντικές βελτιώσεις στο νησί της Ρόδου μέχρι σήμερα. Χρόνο με τον χρόνο η «μεταμόρφωση» του νησιού είναι αισθητή τόσο στους ντόπιους, όσο και στους τουρίστες, ενώ αξίζει να αναφέρουμε και πάλι την σημαντική αύξηση του τουρισμού. Ωστόσο, η χρηματοδότηση για την αποκατάσταση των Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων, αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι αποπεράτωσης αυτών, με αποτέλεσμα τότε τα έργα να προχωρούν γρήγορα και τότε με αργούς ρυθμούς. Τα έργα αποκατάσταση των Αρχαιολογικών Χώρων εκ των πραγμάτων (όλα τα παραπάνω) είναι χρονοβόρα, με αποτέλεσμα πολλοί πολίτες να δυσανασχετούν ως προς το **χρόνο** που θα έπρεπε να ξεκινήσει η αποκατάσταση των μνημείων, τόσο στην Παλαιά Πόλη (Π.Π.) όσο και εκτός Πόλης. Χρόνος που βεβαίως είναι ασύμφορος για τους καταστηματάρχες κυρίως κατά την τουριστική σεζόν. Επιπλέον, σε μερικές περιπτώσεις ο χειμωνιάτικος καιρός δεν βοηθά για την αποπεράτωση των έργων.

Ειδικότερα, σύμφωνα με το Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης της Ρόδου (2008), για τη

διαμόρφωση του Αναπτυξιακού Προτύπου της πόλης, στις βασικές συνιστώσες αναφέρονται μεταξύ άλλων (ο Αστικός Τουρισμός, η Τεχνόπολις, το Ιστορικό Κέντρο, η Μεσαιωνική Πόλη, τα Νέα Μουσεία, οι Πολιτιστικές Διαδρομές, το Αρχαιολογικό Πάρκο και η Ανάδειξη Μνημείων). Μέσα από αυτή την αναφορά συνειδητοποιούμε την μεγάλη έμφαση που δίνεται από την πλευρά της τοπικής αυτοδιοίκησης στην αξιοποίηση του πολιτιστικού της κεφαλαίου εν γένει αλλά και των αρχαιολογικών μνημείων ειδικά.

Πιο συγκεκριμένα, ο Άξονας Προτεραιότητας Ι: «Πολιτιστική - Τουριστική Ανάπτυξη» κάνει ιδιαίτερη αναφορά στην οργάνωση και προβολή των πολιτιστικών πόρων της περιοχής και την περαιτέρω διασύνδεση του πολιτισμού με τον τουρισμό ως βασικό στοιχείο για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου του αναπτυξιακού σχεδίου της πόλης της Ρόδου. Ο Άξονας Προτεραιότητας καλύπτει το σύνολο των αναγκαίων παρεμβάσεων για την ανάπτυξη των δύο τομέων και την περαιτέρω σύζευξή τους.

Το σχέδιο ανάπτυξης του Δήμου Ροδίων θα πρέπει να σεβαστεί στο έπακρο την ιστορική μνήμη και την αυθεντικότητα των μνημείων του νησιού. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Πολιτισμού προτείνεται να αναπτύξει ένα σχέδιο το οποίο θα αποτελέσει τμήμα του συνολικού Στρατηγικού Σχεδίου Ανάπτυξης του Δήμου και το οποίο θα χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο στάδιο θα πρέπει να προστατευτούν και να αναδειχθούν όλα τα μνημεία του νησιού και όχι μόνο εκείνα που βρίσκονται μέσα στην πόλη της Ρόδου. Σε δεύτερο στάδιο θα πρέπει να δημιουργηθούν νέα σχέδια για το πώς τα μνημεία αυτά θα μπορούσαν να προσελκύσουν ένα σημαντικό ποσοστό του τουρισμού. Με αυτόν τον τρόπο θα επιτευχθεί κατ' αρχάς η προστασία των μνημείων και έπειτα θα γίνει ένα ουσιαστικό βήμα για την αλλαγή της μορφής του τουρισμού στην Ρόδο. Μόνο εάν υπάρξει μια ισορροπημένη ανάπτυξη σε ολόκληρη την Ρόδο θα καταστεί δυνατόν να περιοριστεί το φαινόμενο του μαζικού τουρισμού που κατακλύζει την πρωτεύουσα του νησιού και την Μεσαιωνική πόλη και αδιαφορεί για όλο το υπόλοιπο νησί.

Αυτή η αλλαγή θα πρέπει να υποστηριχθεί από την τοπική αυτοδιοίκηση η οποία οφείλει να βασιστεί για την επιτυχία του μοντέλου στην επιχειρηματικότητα των

κατοίκων του νησιού. Όμως χρειάζεται να υπάρχει ένα κεντρικός σχεδιασμός από την πλευρά του Δήμου ώστε να διαμορφωθούν συνθήκες συνεργασίας και καινοτομίας μεταξύ τοπικών επιχειρηματιών, νέων της περιοχής και φορέων. Ο ρόλος του Πανεπιστημίου Αιγαίου θα μπορούσε να είναι καταλυτικός καθώς διαθέτει εμπειρία από την παρουσία του στο νησί της Ρόδου αλλά και σε όλο το αρχιπέλαγος ενώ ταυτόχρονα μπορεί να προσφέρει έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό (καθηγητές) και νέους επιστήμονες (φοιτητές). Η μίξη της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας χρειάζεται τις γνώσεις και την διεθνή εμπειρία του πανεπιστημίου αλλά και υποστήριξη από την αυτοδιοίκηση.

Φυσικά τέτοιες αλλαγές προϋποθέτουν ευελιξία και όραμα και συνεπάγονται σκληρή δουλειά από όλους τους συμμετέχοντες. Τα αποτελέσματα της SWOT Analysis δείχνουν πως η θεωρία δεν σημαίνει τίποτα χωρίς την σωστή εφαρμογή της. Η αδυναμία αξιοποίησης ενός πλεονεκτήματος μπορεί να σημαίνει την εμφάνισή του ως δυνητική απειλή. Καθώς η ευαισθησία του σύγχρονου πολίτη αυξάνεται για θέματα όπως είναι το περιβάλλον και η βιώσιμη ανάπτυξη, το τουριστικό προϊόν της Ρόδου χρειάζεται να εμπλουτιστεί. Μόνο έτσι θα γίνει εφικτή η υποχώρηση της νοοτροπίας του μαζικού τουρισμού η οποία είχε πολλά οικονομικά οφέλη για το νησί αλλά δημιούργησε προβλήματα τα οποία είναι σημαντικά και η αποκατάστασή τους συνεπάγεται υψηλό οικονομικό κόστος.

Η βιώσιμη ανάπτυξη μπορεί να αυξήσει όχι απλώς τον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται την Ρόδο αλλά συνολικά το είδος και την ποιότητα του τουρισμού του νησιού. Όσο αργεί αυτός ο αναγκαίος μετασχηματισμός της τουριστικής αλλά και της ευρύτερης αναπτυξιακής πολιτικής τα προβλήματα θα συσσωρεύονται. Έτσι, όπως δείχνει και η ανάλυση που προηγήθηκε, ακόμη και η διαφαινόμενη αυξητική τάξη στον ελληνικό τουρισμό από το 2013 και μετά, οφέλη της οποίας καρπώνεται και η Ρόδος φυσικά, αποτελεί ταυτόχρονα και δυνητική απειλή για το νησί που θα επιβαρύνεται οικολογικά και θα αναπτύσσεται ανισόρροπα.

Τέλος δεν θα πρέπει να λησμονηθεί το στοιχείο του ανταγωνισμού από άλλους μεσογειακούς προορισμούς οι οποίοι είχαν την προνοητικότητα και την εν γένει δυνατότητα να αντιληφθούν γρηγορότερα τις εξελίξεις και να μετασχηματίσουν εγκαίρως το τουριστικό προϊόν τους. Αναμφισβήτητα, ο τουρισμός είναι η βαριά βιομηχανία της Ελλάδας και η Ρόδος αποτελεί ένα διαμάντι στην Μεσόγειο. Για να

εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά του όμως χρειάζεται να υιοθετηθεί μια νέα φιλοσοφία ανάπτυξης η οποία σε πρώτη φάση θα πρέπει να βοηθά την πόλη της Ρόδου και το υπόλοιπο νησί.

Σε δεύτερη φάση χρειάζεται να συμβάλλει στην ανάπτυξη συνολικά του νησιωτικού συμπλέγματος των Δωδεκανήσων. Η Ρόδος έχει τις προδιαγραφές να καταστεί πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης για τα υπόλοιπα ελληνικά νησιά και να αποτελέσει σημείο αναφοράς για όλη τη Μεσόγειο.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση:

- Αποστολόπουλος, Κ.Δ., (2004). «Ολοκληρωμένη ανάπτυξη αγροτικού χώρου», Ενημερωτικό Φυλλάδιο στα πλαίσια του μαθήματος «Εισαγωγή στη βιώσιμη ανάπτυξη», Π.Μ.Σ. Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Βαγιάννη, Ε., Ιψσηφίδης, Θ., Πετανίδου, Θ., (2003). *Η χρήση της Ανάλυσης SWOT στο χωρικό και αναπτυξιακό σχεδιασμό: η περίπτωση του οικότουριστικού σχεδιασμού στον Πολιχνίτο Λέσβου.*
- Barquero Vasquez Antonio, (1991). *Τοπική Ανάπτυξη, Μια στρατηγική για τη δημιουργία απασχόλησης*, Αθήνα: Παπαζήση
- Berthold, R., (2010). *Η Ρόδος στην ελληνιστική εποχή*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Γαλανός, Φ., Αλμπάνης, Κ., (1999). *Η αειφορία και οι επιδράσεις της στα δάση, το περιβάλλον και την οικονομία*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.
- Γασπαρινάτος, Κ., Ιωαννίδης, Γ., (2010). *Πολιτιστική Πολιτική και Τοπική Περιφερειακή Ανάπτυξη*. Αθήνα, εκδόσεις ΕΚΔΔ.
- Γεωργιάδου, Μ., (1994). *Θεσμικό-οικονομικό πλαίσιο της πολιτιστικής δραστηριότητας των Ο.Τ.Α- Χορηγίες, Πολιτισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, πλήρη Πρακτικά Συνεδρίου, ΥΔΡΑ.
- Διεύθυνση Προστασίας Μεσαιωνικής Πόλης Προγραμματική Σύμβαση ΥΠ.ΠΟ Τ.Α.Π.Α. Δήμου Ροδίων. (Διεθνές Επιστημονικό Συνέδριο: 15 χρόνια έργων αποκατάστασης στη Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου. Ρόδος, 14 -18 Νοεμβρίου 2001 «15 χρόνια παρουσίας της προγραμματικής σύμβασης ΥΠ. ΠΟ. –Τ.Α.Π.Α. - ΔΗΜΟΥ ΡΟΔΙΩΝ» Άννα Παρασκευοπούλου Αρχιτέκτων μηχανικός.

- Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛ.ΣΤΑΤ) προσπελάστηκε στις 7/4/2014 από τον δικτυακό τόπο <http://www.statistics.gr>
- Ελίαν, Ν., (1992). Η Διαδικασία του Πολιτισμού: Μια Ιστορία της κοινωνικής συμπεριφοράς στη Δύση, *Κοινωνιογενετικές και Ψυχογενετικές Έρευνες*, (Επιμ.) Κ. Λιβιεράτος, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1998). *Αειφόρος Αστική Ανάπτυξη στην Ε.Ε.: Πλαίσιο Δράσης*. Βρυξέλλες.
- Ζυγούρης, Π., & Παπαδόπουλος, Γ., (2010). *Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Πρόγραμμα Καλλικράτης (Ν. 3852/ 2010, ΦΕΚ Α' 87/ 7-6-2010*. Αθήνα: Εκδόσεις Νομικών βιβλίων Ο. Μπουλάνοβα.
- «Ιστορία και Προβλήματα συντήρησης της Μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου», Πρακτικά συνεδρίου, 27-29/11/1986, Έκδοση Γραφείου Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου –Π.Σ. ΥΠ.ΠΟ ΤΑΠΑ – Δήμου Ρόδου, Αθηνά, 1992.
- Καλογήρου, Α., (2010). *Πολιτιστική Πολιτική και Τοπική Περιφερειακή Ανάπτυξη*. Αθήνα: ΕΚΔΔ.
- Καρούζος, Χ.Ι., (1973). *Ρόδος: Ιστορία – Μνημεία – Τέχνη*. Αθήνα: Έσπερος.
- ΚΕΔΚΕ-ΕΕΤΤΑ, (1993). *Η Πολιτιστική Δραστηριότητα των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Παρούσα κατάσταση και Προοπτικές*, Αθήνα.
- Κλάδος, Γ., (1994). Πολιτισμός και Τοπική Αυτοδιοίκηση, *Πολιτισμός και Τοπική Δημοκρατία*, Αθήνα: ΕΕΤΑΑ.
- Κόκκινου Μ. (2011) *Δυνατότητες, Αδυναμίες, Ευκαιρίες και Απειλές του Πολιτιστικού Τουρισμού στην Κρήτη*. Πτυχιακή εργασία, ΑΤΕΙ Κρήτης.
- Κόλλιας, Η., (1991). *Οι Ιππότες της Ρόδου το παλάτι και η πόλη*. Αθήνα: εκδοτική Αθηνών.
- Κόλλιας, Η., (2005). *Η Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου και το Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου*. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού. Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων.
- Κόνσολα, Ν., (1982). *Διεθνής Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς*, Αθήνα,: Παπαζήση.
- Κόνσολα, Ν., (χ.χ.). *Στρατηγικό Σχέδιο Πολιτιστικού Τουρισμού για την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου*.

- Κόνσολα, Ν., Παπαδασκαλόπουλος, Α., Χριστοφάκης, Μ., (κ.κ.). Στρατηγικός Σχεδιασμός και Τοπική Ανάπτυξη: Στρατηγικό Σχέδιο Ανάπτυξης Δήμου Ροδίων.
- Κωνσταντινόπουλος, Γ., (1986). *Αρχαία Ρόδος*. Αθήνα: Μορφωτικό ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.
- Κώττης, Γ., (1994). *Οικολογία και Οικονομία*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Λαγός, Δ., (2006). Ο πολιτιστικός τουρισμός στο πλαίσιο της διεθνούς τουριστικής ανάπτυξης: τάσεις και προοπτικές, εισήγηση στο διεθνές συνέδριο για τον Πολιτιστικό Τουρισμό, Θεσσαλονίκη.
- Μητούλα, Ρ., (2003). «Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη & Ανασυγκρότηση του Ελληνικού Περιβάλλοντος», Σημειώσεις μαθήματος "Βιώσιμη Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Μητούλα, Ρ., (2006). *Βιώσιμη Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ε.Ε. Και Ανασυγκρότηση του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος*. Αθήνα: Σταμούλη.
- Μπελέζος, Δ., (2011). *Οι ιππότες της Ρόδου*. Αθήνα: Γνώμων Εκδοτική.
- Μπιτσάνη, Ε., (2001). *Πολιτισμική Διαχείριση & Περιφερειακή Ανάπτυξη*, Αθήνα: Διόνικος.
- Νικολάου, Ν., & Αγγελής, Α., (2009). *Η Ρόδος του εικοστού αιώνα*. Ρόδος: Δέντρο.
- Παπαδασκαλόπουλος, Α., (1989). «Τοπική Ανάπτυξη και Διακοινοτική Συνεργασία», *Θέματα Τοπικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Αθήνα: ΕΕΤΑΑ.
- Παπαδασκαλόπουλος, Α., (1995). *Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Παπανδρέου, Α. & Σαρτζετάκης, Ε., (2002). Βιώσιμη Ανάπτυξη: Οικονομική Επιστήμη και Διεθνές Θεσμικό Πλαίσιο.
- Παπαχριστοδούλου, Χ.Ι., (1972). *Ιστορία της Ρόδου από τους προϊστορικούς χρόνους έως την ενσωμάτωση της Δωδεκανήσου (1948)*. Αθήνα: Δήμος Ροδίων – Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών Δωδεκανήσου.
- Πάπυρος, (2007). *Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας*. Τ. 1. Αθήνα: Πάπυρος Γραφικάί Τέχναι.
- Παχάκη, Φ., (2000). *Ο Πολιτισμός ως Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας*, Αθήνα: Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών.
- Πρακτικά Δήμου Ροδίων (2011) Απόσπασμα Πρακτικού με Αριθ. : 18/3-8-2011 Αριθ.

Απόφασης: 497/3-8-2011

- Προβατάς, Δ., (1997). Τοπική ανάπτυξη: Προοπτικές, *Τοπική Αυτοδιοίκηση-Αποκέντρωση*, τ. 4.
- Σκευοφύλακας, Γ., (1988). *Κοινωνιολογική μελέτη Παλαιάς Πόλης Ρόδου – Ποιότητα ζωής – Τελική Έκθεση*. Ρόδος: Προγραμματική Σύμβαση ΥΠ.ΠΟ – ΤΑΠΑ – Δήμου Ρόδων.
- Σκουλάτου, Β., Δημακοπούλου, Ν., Κόνδη, Σ., (1998). *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη*. Αθήνα: ΟΕΔΒΑ.
- Σπιλάνης, Ι., Ακριβοπούλου, Ι., Γάκης, Κ., Μιχαηλίδης, Γ., Νιάρχος, Α., (x.x.). *Ο Καλλικράτης στα νησιά*. Ε.Ε.Τ.Α.Α. Διαθέσιμο: <http://www.eetaa.gr>
- Τεχνικό Πρόγραμμα Δήμου Ρόδου (2011).
- Τροβά, Ε, (1992). *Η Έννοια του πολιτιστικού περιβάλλοντος κατά το Σύνταγμα του 1975/86*, Αθήνα- Κομοτηνή: Σακούλας.
- Τσιρπανλής, Ζ., (1998). *Η Ιταλοκρατία στα Δωδεκάνησα 1912 – 1943 Αλλοτρίωση του ανθρώπου και του περιβάλλοντος*. Ρόδος: Έκδοση Προγραμματικής Σύμβασης ΥΠ.ΠΟ. – ΤΑΠΑ – Δήμου Ρόδου.
- Τσιρπανλής, Ζ., (2002). *Στη Ρόδο του 16ου- 17ου αιώνα. Από τους Ιωαννίτες Ιππότες στους Οθωμανούς Τούρκους*. Αθήνα: Ζήτη.
- Τσοποτού, Μ., (2004). *Η ελληνιστική οχύρωση της Ρόδου*. Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού. Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
- Φιοραβάντες, Β., (2004). *Θεωρία Πολιτισμού, Μετρική, Πολιτισμός και Άνθρωπος*. Αθήνα: Ψηφίδα.
- Φλογαίτη, Ε., (2005). *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Χατζημιχάλης, Κ., (1992). *Περιφερειακή Ανάπτυξη και Πολιτική, Κείμενα από τη διεθνή εμπειρία*. Αθήνα: Εξάντας.

Ξενόγλωσση:

- Bailey, J., (1994). "Green Markets: The Economics of Sustainable Development", *Environmental Law*, July 1994.

- Blakely, J. E., (1994), *Planning Local Economic Development, Theory and Practice*, U.S.A., California: Sage Publications Inc..
- Coffey, S., Polese, M., (1984). "The concept of local development: a stages model of endogenous regional growth", *Regional Science Association*, 55.
- Coffey, S., Polese, M., (1985), "Local Development, Conceptual Bases and Policy Implications", *Regional Studies*, V. 19 – 2.
- Coleman, K., (2005). *Sustainable" not just another marketing initiative*. Wood & Wood Products.
- Garofoli, G., (1992). *Endogenous Development and Southern Europe*, Newcastle: Athenaeum Press Ltd.
- Lele, S.M., (1991). Sustainable Development: A Critical Review, *World Development*. Vol. 19, 607- 621.
- Malecki, E. J., and Nijkamp, P., (1996). "Τεχνολογία και Περιφερειακή Ανάπτυξη: κάποιες σκέψεις για την άσκηση πολιτικής", *Τεχνοπόλεις, Νέο Μέσο της Περιφερειακής Πολιτικής*, ΙΑθήνα: Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- Matarasso, F., (1999). *Towards a local culture index. Measuring the cultural vitality of communities*. Nottingham: Russel Press.
- O' Connor, S., (2008). *Sustainable Consumption: Myth or Reality?*. Australia
- Orbele, W., Darby, J., Stowers, K., (1975). Implications for Development: Social Participation of the poor in the Ozarks. *Journal of the Community Development Society*. Vol. 6, No 2, 64- 78.
- Pearce, D.W., Markandya, A., Barbier, E.B., (1989). *Blueprint for a Green Economy*. London: Earthscan Publications Ltd.
- Reid, D., (1999). *Sustainable Development: An Introductory Guide*. London: Earthscan Publications.
- Robert, T., (2008). "Sustainability for Business Growth", *Malaysian Business*.
- United Nations, (2007). *UN Report says Energy Indicators can help achieve Sustainable Development goals*. M2 Presswire.
- Williams, J., (2009). "Sustainability is high on GSA's list of priorities". *San Diego Business Journal*.

Παράρτημα

1.1. ΔΗΜΟΣ ΡΟΔΟΥ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΕΣΟΔΑ ΔΗΜΟΥ(ΠΗΓΗ: ΚΕΔΕ)

	ΕΣΟΔΑ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ 1996
	ΤΑΚΤΙΚΑ	ΕΚΤΑΚΤΑ	
Δ. ΡΟΔΟΥ	-	-	-
Δ. Ρόδου	-	-	-
	ΕΣΟΔΑ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ 1997
	ΤΑΚΤΙΚΑ	ΕΚΤΑΚΤΑ	
Δ. ΡΟΔΟΥ	5.117.364.592	-	5.117.364.592
Δ. Ρόδου	5.117.364.592	-	5.117.364.592
	ΕΣΟΔΑ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ 1998
	ΤΑΚΤΙΚΑ	ΕΚΤΑΚΤΑ	
Δ. ΡΟΔΟΥ	5.765.225.132	-	5.765.225.132
Δ. Ρόδου	5.765.225.132	-	5.765.225.132
	ΕΣΟΔΑ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ 1999
	ΤΑΚΤΙΚΑ	ΕΚΤΑΚΤΑ	
Δ. ΡΟΔΟΥ	6.149.444.603	-	6.149.444.603
Δ. Ρόδου	6.149.444.603	-	6.149.444.603
	ΕΣΟΔΑ		ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ 2000
	ΤΑΚΤΙΚΑ	ΕΚΤΑΚΤΑ	
	6.585.182.147	-	6.585.182.147
	6.585.182.147	-	6.585.182.147

1.2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ (28 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1984)

Με πρωτοβουλίες του Δήμου Ροδίων για αξιοποίηση των Ιστορικών και διατηρητέων Μνημείων, το Σεπτέμβριο του 1984 το Υπουργείο Πολιτισμού και το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων & Απαλλοτριώσεων υπογράφουν εικοσαετή Προγραμματική σύμβαση με αντικείμενο την Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου και φορέα υλοποίησης τον Δήμο της Ρόδου. Η ενέργεια αυτή εξέφραζε την θέληση των ανθρώπων που αποτελούσαν τους τοπικούς συναρμόδιους φορείς, καθώς και την τοπική κοινωνία, για την αναβάθμιση και διάσωση της τειχισμένης πόλης.

Στην Προγραμματική Σύμβαση του 1984 συμβαλλόμενοι ήταν:

α). Το Ελληνικό Δημόσιο, νόμιμα εκπροσωπούμενο από την Υπουργό Πολιτισμού και Επιστήμων κ. Μελίνα Μερκούρη.

β). Το Ταμείρχαιολογικών Πόρων Απαλλοτριώσεων (Τ.Α.Π.Α.) νόμιμα εκπροσωπούμενο από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου κ. Παναγιώτη Κολίρα.

γ).Ο Δήμος Ρόδου, νόμιμα εκπροσωπούμενο από τον Δήμαρχο κ. Σάββα Καραγιάννη.

Μεταξύ των συμβαλλόμενων υπογράφεται η παρούσα προγραμματική σύμβαση σύμφωνα με το άρθρο 11 του Ν.1416/84, που σκοπό είχε:

-Την ανάδειξη του ιστορικού και πολιτιστικού χαρακτήρα της Μεσαιωνικής Πόλης.

-Την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων της.

-Την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων στην Μεσαιωνική Πόλη της Ρόδου, συναφών με τον χαρακτήρα της όπως η ανάπτυξη της παραδοσιακής βιοτεχνίας μικρής κλίμακας και του Τουρισμού.

Στο περιεχόμενο της Προγραμματικής Σύμβασης αναφέρονται:

α. Η σύνταξη μελέτης συντήρησης και προστασίας ανάπτυξης της Μεσαιωνικής Πόλης της Ρόδου μέσα στα πλαίσια του πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού της.

β. Η εκπόνηση προγράμματος έργων άμεσης προτεραιότητας.

γ. Η εκπόνηση μελετών ειδικών επεμβάσεων όπως για έργα συντήρησης, αναστύλωσης ή επισκευής στα Τείχη, στα μεμονωμένα ακίνητα και μνημεία.

δ. Η εκτέλεση των έργων επείγοντος χαρακτήρα και όλων των έργων που θα προκύπτουν και θα υπαγορεύονται από τις μελέτες.

ε. Η εκτέλεση αρχαιολογικών ανασκαφών και η διαμόρφωση αρχαιολογικών χώρων που θα προχωρούν παράλληλα με την αναστήλωση των ακινήτων, με ευθύνη των αρμοδίων Εφορειών Αρχαιοτήτων.

στ. Η σύγκλιση Διεθνών Επιστημονικών Συνεδρίων για θέματα Ρόδου.

Στο άρθρο τρία της παρούσας Προγραμματικής Σύμβασης ο χρόνος διάρκειας αρχίζει να ισχύει από την σύνταξη της παρούσας και για είκοσι (20) χρόνια.

Στο άρθρο 7 οι Πόροι και το Χρονοδιάγραμμα Χρηματοδότησης θα προέρχονται από:

- α). Από το ΤΑΠΑ.**
- β). Από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.**
- γ). Από τα Κοινοτικά Ταμεία.**
- δ). Από Διεθνούς Οργανισμούς.**
- ε). Από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.**

1.3. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΒΑΣΗ (12 ΙΟΥΝΙΟΥ 1989)

Στην Αθήνα σήμερα 12 /06 /1989 οι παρακάτω συμβαλλόμενοι:

- α. Το Ελληνικό Δημόσιο νόμιμα εκπροσωπούμενο από την υπουργό πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη.
- β. Το Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων (ΤΑΠΑ), μόνιμα εκπροσωπούμενο από τον Πρόεδρο του Δ.Σ. Γιώργο Θωμά.
- γ. Ο Δήμος Ρόδου, νόμιμα εκπροσωπούμενος από το Δήμαρχο Σάββα Καραγιάννη κάτοικο Ρόδου.

ΑΡΘΡΟ 1.

ΠΡΟΟΙΜΙΟ

- 1.1. Μεταξύ τους συμβαλλόμενων υπογράφεται η παρούσα προγραμματική σύμβαση σύμφωνα με το άρθρο 11 του ν.1416 / 84. Η σύμβαση αυτή ενοποιεί, διευρύνει και αναπροσαρμόζει, με βάση τις σημερινές ανάγκες και δυνατότητες, τις προγραμματικές συμβάσεις που έχουν υπογραφεί και ισχύουν.
- 1.2. Με την παρούσα προγραμματική σύμβαση καθορίζεται με μακροχρόνιο πλαίσιο συμφωνίας μεταξύ των συμβαλλομένων και προσδιορίζονται οι τρόποι και οι διαδικασίες υλοποίησης αυτής της συμφωνίας, η οποία έχει ως σκοπό την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος για:
 - α. Την διάσωση, ανάδειξη και προβολή της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης της Ρόδου.
 - β. Την ανάδειξη του ιστορικού και πολιτικού χαρακτήρα.
 - γ. Την αναβάθμιση και ποιότητα ζωής των κατοίκων της.
- 1.3. Με τη σύμβαση αυτή προβλέπεται η ανάπτυξη ενός προγράμματος δραστηριοτήτων και έργων που θα καλύπτουν όλα τα αντικείμενα που συνιστούν την φυσιογνωμία της πόλης και είναι συνδεδεμένα με την ιστορία της την πολιτιστική και αρχιτεκτονική της παράδοση.

Ειδικότερα με την εφαρμογή του προγράμματος αυτού θα γίνουν επεμβάσεις:

 - α. Στα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους που σηματοδοτούν ευρύτερα πόλη.
 - β. Το σύνολο της παλιάς (μεσαιωνικής) πόλης της Ρόδου.
 - γ. Σε μεμονωμένα αξιόλογα κτίρια με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία.

ΑΡΘΡΟ 2.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

2.1. Με την παρούσα προγραμματική σύμβαση που υπογράφεται από τους συμβαλλόμενους σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν.1416 / 84 (ΦΕΚ 18 / Α / 21.2.84), διατυπώνονται οι κατευθύνσεις για την εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος διάσωσης, προστασίας προβολής και ανάδειξης της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της πόλης της Ρόδου.

Ειδικότερα οι στόχοι του προγράμματος είναι:

α. Η εκπόνηση και εφαρμογή ενός ολοκληρωμένου προγράμματος συντήρησης και αποκατάστασης της παλιάς πόλης της Ρόδου που θα περιέχει:

- συλλογή πληροφοριών και ντοκουμέντων σχετικά με τα μνημεία και την ιστορία της παλιάς πόλης.
- τεκμηρίωσης της υπάρχουσας κατάστασης της πόλης και των μνημείων της με πρόγραμμα αποτυπώσεων (τοπογραφικών, αρχιτεκτονικών, και φωτομετρικών), με φωτογραφίες και οργάνωση αρχείου.
- σύνταξη μελετών και εκτέλεση έργων ολοκληρωμένης αποκατάστασης και ανάπλασης του συνόλου ή τμημάτων της παλιάς πόλης στα πλαίσια του πολέμου του πολεοδομικού και χωροταξικού της σχεδιασμού.
- συντονισμό εκτέλεσης των έργων υποδομής.
- σύνταξη μελετών και εκτέλεση έργων αποκατάστασης μεμονωμένων κτιρίων και μνημείων της παλιάς πόλης.

β. Εκπόνηση μελετών και εκτέλεση έργων ειδικών επεμβάσεων για συντήρηση αποκατάσταση και αναστήλωση μεμονωμένων μνημείων, μνημειακών συνόλων και των τμημάτων των οχυρώσεων (μεσαιωνικών και ελληνιστικών).

γ. Εκπόνηση μελετών και εκτέλεση έργων διαμόρφωσης και ανάδειξης αρχαιολογικών χώρων.

δ. Εκτέλεση αρχαιολογικών ανασκαφών με ευθύνη των αρμοδίων Εφορειών Αρχαιοτήτων.

ε. Η εν γένει λήψη και εφαρμογή μέτρων, και εκτέλεση έργων επείγοντος χαρακτήρα, για τη διάσωση και προστασία των μνημείων της πόλης της Ρόδου.

ζ. Η εφαρμογή προγράμματος εκδόσεων επιστημονικών μελετών, αρχαιολογικών

μελετών οδηγών και άλλων κειμένων σχετικά με τα μνημεία και την ιστορία της Ρόδου.
η. Η οργάνωση και σύγκλιση σεμιναρίων, συμποσίων, επιστημονικών συναντήσεων και συνεδρίων τοπικού, εθνικού ή και διεθνούς επιπέδου και συμμετοχή σε ανάλογα συνέδρια στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

θ. Η συνεργασία με εθνικούς και διεθνείς επιστημονικούς φορείς για συναφή με τα παραπάνω θέματα.

ι. Η οργάνωση και ο εξοπλισμός βιβλιοθήκης.

ια. Η συνεργασία με πανεπιστήμια και άλλα Ιδρύματα για την οργάνωση τμημάτων εξειδίκευσης επιστημόνων και τεχνικών σχετικά με τα παραπάνω θέματα.

ιβ. Η οργάνωση εκθέσεων σχετικών με την πόλη και τα μνημεία της Ρόδου.

2.2. Διευκρινίζεται ότι οι μελέτες, τα έργα και γενικότερα οι δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν, θα πραγματοποιούνται με την έκδοση και επίβλεψη των αρμοδίων Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και σύμφωνα με όσα αναφέρονται στα επόμενα άρθρα της παρούσας σύμβασης και της Αρχαιολογικής Νομοθεσίας.

ΑΡΘΡΟ 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

1. Η παρουσία προγραμματική σύμβαση περιέχει:

α. Το σκοπό, τα έργα και τις δραστηριότητες που θα αναπτυχθούν.

β. Τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων.

γ. Τους πόρους που θα διατεθούν και τον τρόπο χρηματοδότησης.

δ. Τις διατάξεις και τις διαδικασίες που ισχύει για την εκτέλεση του όλου του προγράμματος.

ε. Τη σύσταση επιτροπών που θα εξειδικευτούν και να παρακολουθήσουν την εκτέλεση του προγράμματος, και την ορθή εφαρμογή των όρων της σύμβασης.

στ. Τα σχετικά με το ιδιοκτησιακό καθεστώς, την διαχείριση και εκμετάλλευση των έργων που θα γίνουν.

ζ. Το χρόνο ισχύος της Σύμβασης, το χρονοδιάγραμμα, υλοποίησης των όρων της, τα σχετικά με ειδικές προγραμματικές συμβάσεις και ορισμένες ειδικές ρυθμίσεις.

η. Τον φορέα που θα αναλάβει την εκτέλεση όλου του προγράμματος.

ΑΡΘΡΟ 4.

ΙΣΧΥΣ ΤΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Η διάρκεια της παρούσας προγραμματικής σύμβασης είναι 20ετής. Ως χρόνος έναρξης θεωρείται η 28/09/84 (ημερομηνία υπογραφής των αρχικών συμβάσεων) και η σύμβαση αυτή λήγει στις 31/12/2004.

ΑΡΘΡΟ 5.

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ.

5.1. Σύμφωνα με όσα προβλέπονται από τις προηγούμενες συμβάσεις (που αναφέρονται παραπάνω) ο Δήμος Ρόδου που έχει συστήσει ειδικό γραφείο που ονομάζεται ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ. Το γραφείο αυτό θα μετονομαστεί σε ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΡΟΔΙΩΝ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΑΠΑ και θα αναλάβει την υλοποίηση όλου του προγράμματος της παρούσας σύμβασης.

5.2. Στο γραφείο της προγραμματικής σύμβασης θα υπαχθεί όλο το προσωπικό που υπηρετεί τώρα στο ΓΡΑΦΕΙΟ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΗΣ καθώς επίσης και το προσωπικό που θα προσληφθεί στα πλαίσια της παρούσας προγραμματική σύμβαση σύμφωνα με όσα αναφέρονται στα επόμενα άρθρα.

Στο γραφείο της προγραμματικής σύμβασης επίσης θα υπάρχει και το προσωπικό που θα διατίθεται από τους εναγόμενους για τους σκοπούς της σύμβασης.

ΑΡΘΡΟ 6.

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ. ΦΟΡΕΑΣ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ

6.1. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς που ισχύει σήμερα για τη Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου, τα Μνημεία, τους Αρχαιολογικούς χώρους και τα ακίνητα εξακολουθεί να υφίσταται και μετά την ισχύ της παρούσας προγραμματικής σύμβασης.

ΑΡΘΡΟ 7.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

7.1. Το συνολικό πρόγραμμα της παρούσης προγραμματικής σύμβασης προβλέπεται να

ολοκληρωθεί μέσα στην 20ετία που ισχύει η σύμβαση (άρθρο 4).

ΑΡΘΡΟ 8.

ΠΟΡΟΙ - ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

8. Οι πόροι για την υλοποίηση των όσων προβλέπει η παρούσα προγραμματική σύμβαση που θα προέρχονται.

- α. Από το ΤΑΠΑ.
- β. Από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.
- γ. Από το Δήμο Ροδίων.
- δ. Από τα κοινοτικά ταμεία.
- ε. Από Διεθνείς Οργανισμούς.
- στ. Από άλλα φυσικά ή νομικά πρόσωπα.

ΑΡΘΡΟ 9.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΣΥΜΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ

9.1. Ο Δήμος Ροδίων αναλαμβάνει την εκτέλεση του προγράμματος σύμφωνα με όσα ειδικότητα ορίζεται στη σύμβαση αυτή και συγκεκριμένα:

- α. Ο Δήμος Αναλαμβάνει τη σύσταση ειδικού γραφείου με την επωνυμία. "ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΔΗΜΟΥ ΡΟΔΙΩΝ - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΑΠΑ". κατάλληλα στελεχωμένου, που θα ασχολείται αποκλειστικά με το έργο που προβλέπει η παρούσα προγραμματική σύμβαση. Οι προσλήψεις να γίνονται από το Δήμο Ρόδου σύμφωνα με τις εισηγήσεις και τις διαδικασίες που θα προτείνει η Κοινή Επιτροπή του Άρθρου 10 της παρούσας σύμβασης.
- β. Η μελέτες και τα έργα και γενικά οι επεμβάσεις που θα αποφασίζονται, θα εκτελούνται είτε με αυτεπιστασία, από το προσωπικό του γραφείου και ειδικά σε συνεργεία, είτε θα ανατίθενται σε τρίτους σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία και την επιφύλαξη των όσων προβλέπονται στο άρθρο δέκα της παρούσας σύμβασης.
- γ. Ο Δήμος Ρόδου αναλαμβάνει την υποχρέωση να διευκολύνει το Υπουργείο Πολιτισμού και της αρμόδιας Εφορείες με προσωπικό και μέσα για την κάλυψη των αναγκών τους (π.χ. εργάτες ανασκαφών κλπ), στα πλαίσια του προγράμματος της παρούσας σύμβασης.
- δ. Επίσης ο Δήμος Ρόδου αναλαμβάνει υποχρέωση να διευκολύνει το ΤΑΠΑ στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων με σκοπό την αύξηση των εσόδων του Ταμείου.
- ε. Τέλος ο Δήμος αναλαμβάνει την υποχρέωση να συμμορφούται με τις υποδείξεις των

επιτροπών που αναφέρονται στο άρθρο 10 της παρούσας σύμβασης και να ενημερώνει τους συμβαλλόμενους φορείς για την πορεία του προγράμματος.

9.2. Το Υπουργείο Πολιτισμού αναλαμβάνει υποχρέωση να παρέχει κάθε δυνατή διευκόλυνση από άποψη γραφειοκρατικών διαδικασιών και επιστημονικής στήριξης στο Δήμο Ρόδου για την απρόσκοπτη εκτέλεση του προγράμματος καθώς επίσης και να συμβάλει στην εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για την ολοκλήρωσή του.

Στην περίπτωση που θα απαιτείται η συνδρομή και άλλων κρατικών φορέων για την υλοποίηση του προγράμματος της σύμβασης, το Υπουργείο Πολιτισμού αναλαμβάνει την υποχρέωση να παρέμβει και να συντονίσει τις ενέργειες που απαιτούνται προς τους φορείς αυτούς.

9.3. Το ΤΑΠΑ αναλαμβάνει την υποχρέωση να χρηματοδοτεί το πρόγραμμα σύμφωνα με το άρθρο 8 της παρούσας σύμβασης κατ'έτος με τη μορφή επιχορήγησης στο Δήμο Ροδίων, σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 11 του Ν. 1416/84.

Επίσης το ΤΑΠΑ αναλαμβάνει την υποχρέωση να παρέχει κάθε δυνατή διευκόλυνση και επιστημονική ή τεχνική στήριξη προς τον Δήμο Ροδίων για την απρόσκοπτη εκτέλεση του προγράμματος.

ΑΡΘΡΟ 10

ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ – ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

Οι συμβαλλόμενοι ο φορείς εκτιμώντας την σοβαρότητα του αντικειμένου της σύμβασης και διαπιστώνοντας την ανάγκη για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συνεργασία και άλλων φορέων ώστε το τελικό αποτέλεσμα να είναι προϊόν συμμετοχικών διαδικασιών που θα εξασφαλίσουν την υλοποίηση του πολιτικού στόχου όπως αυτός περιγράφεται στο άρθρο 1 συμφωνούν στην συγκρότηση των παρακάτω επιτροπών:

10.1. ΚΟΙΝΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ που αποτελείται από:

- α. Δύο (2) εκπρόσωπους του Δήμου Ρόδου.
- β. Τον Έφορο Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου.
- γ. Τον Έφορο Προϊστορικών και Κλασσικών Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου.
- δ. Ένα (1) εκπρόσωπο του ΥΠ.ΠΟ.
- ε. Ένα (1) εκπρόσωπο του ΤΑΠΑ.

στ. Ένα (1) εκπρόσωπο του ΥΠΕΧΩΔΕ.

ζ. Ένα (1) εκπρόσωπο του γραφείου της προγραμματικής σύμβασης.

η. Ένα (1) εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων.

θ. Ένα (1) εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων.

ι. Ένα (1) εκπρόσωπο του Ε.Ο.Τ.

Όλα τα μέλη της Κοινής Επιτροπής ορίζονται με τους αναπληρωτές τους. Η Κοινή Επιτροπή παρακολουθεί την εκτέλεση του προγράμματος την τήρηση του χρονοδιαγράμματος και των όρων της σύμβασης και επιλύει κάθε διαφωνία σχετική με την ερμηνεία ή τον τρόπο εφαρμογής της Προγραμματικής Σύμβασης, που τυχόν θα προκύψει μεταξύ των συμβαλλομένων.

Η Κοινή Επιτροπή επίσης καθορίζει το πρόγραμμα των έργων “τον τρόπο εκτέλεσης τους” τον προϋπολογισμό για κάθε οικονομικό έτος, τις χρήσεις των χώρων και των ακινήτων, και κάθε τι που κρίνει σκόπιμο για την καλύτερη εκτέλεση του προγράμματος και την υλοποίηση των στόχων της Προγραμματικής Σύμβασης όπως αυτά περιγράφονται στα άρθρα 1 και 2 της σύμβασης.

10.2. ΕΙΔΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ που αποτελείται από:

α. Δύο (2) εκπροσώπους του Δήμου Ροδίων.

β. Ένα (1) εκπρόσωπο της Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου.

γ. Ένα (1) εκπρόσωπο της Εφορείας Προϊστορικών Κλασικών και Αρχαιοτήτων Δωδεκανήσου.

δ. Ένα (1) εκπρόσωπο του Γραφείου Προγραμματικής Σύμβασης.

ε. Ένα (1) εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Αναστήλωσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Μνημείων.

στ. Ένα (1) εκπρόσωπο της Αναστήλωσης Αρχαίων Μνημείων.

ζ. Ένα (1) εκπρόσωπο του ΤΕΕ Δωδεκανήσου.

η. Ένα (1) εκπρόσωπο του ΥΠ. ΠΟ.

θ. Ένα (1) εκπρόσωπο του ΥΠΕΧΩΔΕ.

ι. Ένα (1) εκπρόσωπο του Ε.Ο.Τ.

Η Ειδική Επιστημονική Επιτροπή έχει την ευθύνη της επιστημονικής παρακολούθησης του προγράμματος. Εξειδικεύει και παρακολουθεί όλη την εκτέλεση

του προγράμματος και εισηγείται στην κοινή Επιτροπή άμεσης επέμβασης επείγοντος χαρακτήρα και κάθε τι που κρίνει σκόπιμο για την καλύτερη εκπόνηση των μελετών η εκτέλεση των έργων.

Ειδική Επιστημονική Επιτροπή επίσης συντάσσει τις προδιαγραφές για την προκήρυξη μελετών και έργων και συμμετέχει με εκπροσώπους της στις επιτροπές αξιολόγησης και επιλογή των αναδόχων.

Συμφωνείται και γίνεται αποδεκτό από το τα συμβαλλόμενα μέρη ότι σε περίπτωση που ο Δήμος Ρόδου αναθέσει την εκτέλεση έργων (μελέτη – κατασκευή) απευθείας σε τρίτους τότε η ανάθεση θα γίνεται μετά από σύμφωνη γνώμη της Ειδικής Επιστημονικής Επιτροπής.

10.3. Διευκρινίζεται ότι οι παραπάνω επιτροπές (Κοινή και Ειδική Επιστημονική Επιτροπή) σε καμιά περίπτωση δεν υποκαθιστούν οποιοδήποτε άλλο συλλογικό όργανο το οποίο σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία είναι απαραίτητο να γνωμοδοτήσει.

10.4. Χρέη γραμματέα των Επιτροπών εκτελεί υπάλληλος του Δήμου Ρόδου ή του Γραφείου Προγραμματικής Σύμβασης που ορίζεται από το Δήμαρχο.

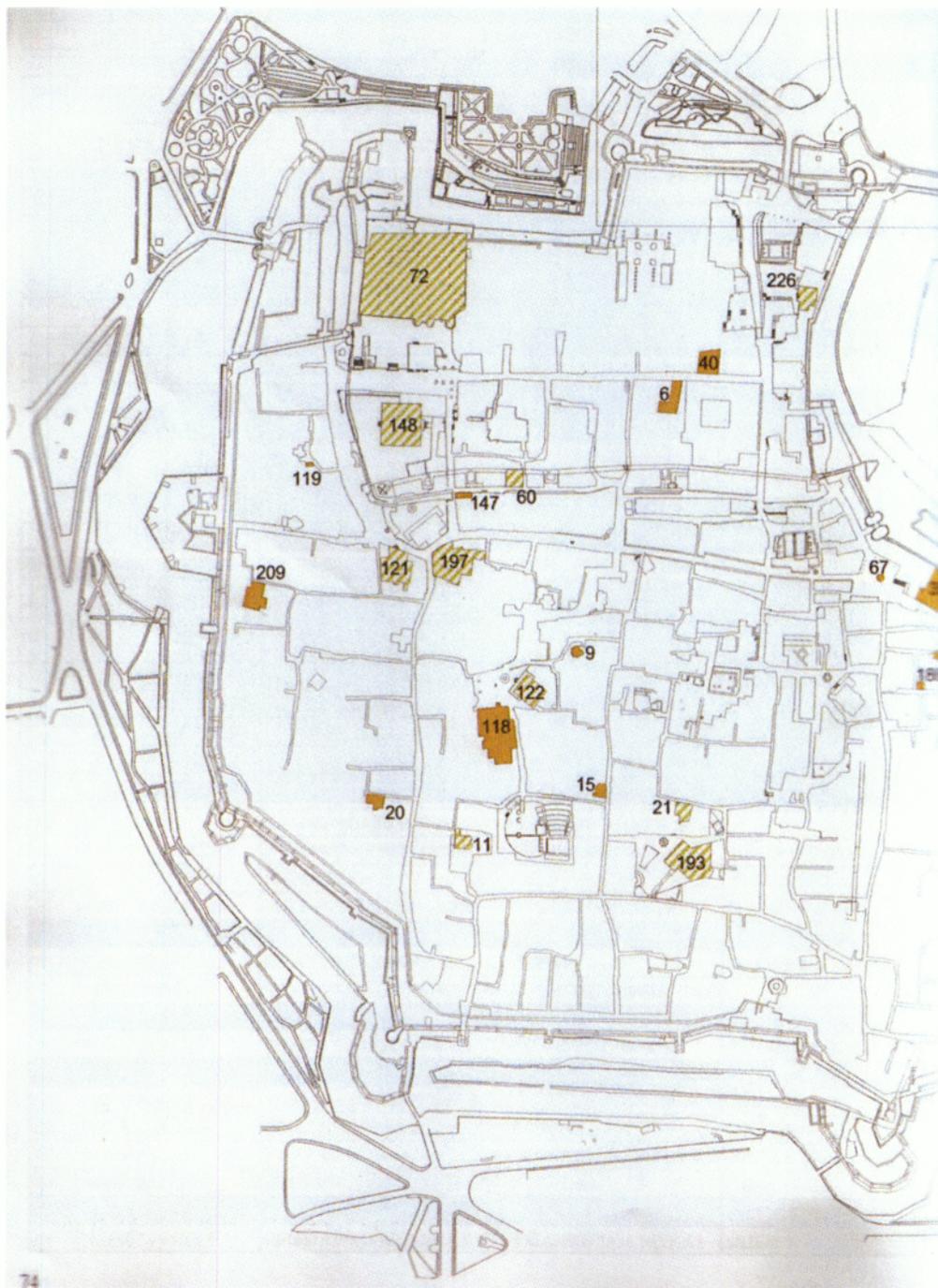
10.5. Η θητεία των μελών των Επιτροπών ακολουθεί τη θητεία των δημοτικών συμβουλίων και λήγει με τον ορισμό των νέων μελών.

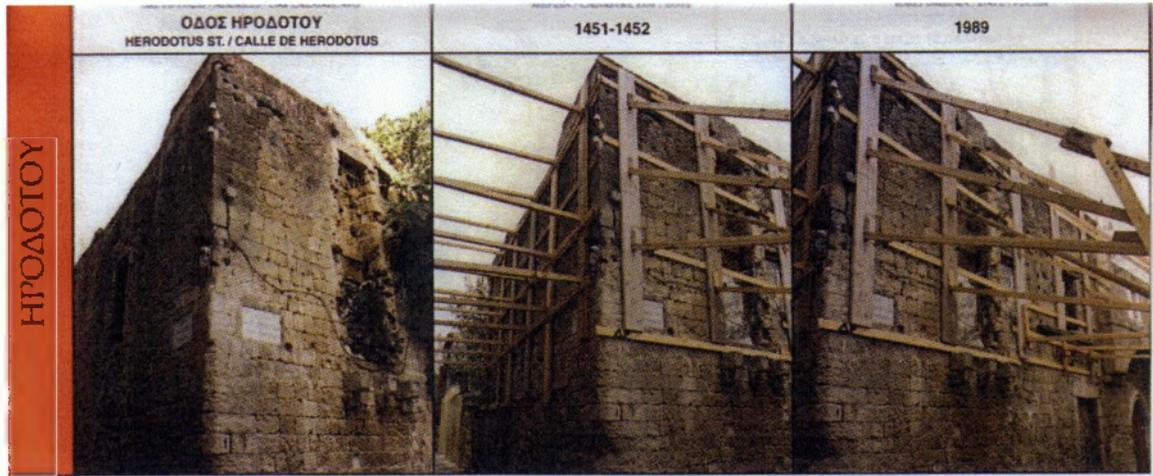
10.6. Η λειτουργία των επιτροπών καθορίζεται σε επισυναπτόμενο στην παρούσα σύμβαση παράρτημα το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της.

10.7. Η παρούσα προγραμματική σύμβαση είναι πλαίσιο σύμβασης, το περιεχόμενο της οποίας θα εξειδικεύεται κάθε φορά με ειδικότερες συμφωνίες μεταξύ του συμβαλλομένων μερών, σύμφωνα με τα όσα ορίζονται παραπάνω Μαρτίου είναι δυνατή η διεύρυνση της σύμβασης αυτής με τη συμμετοχή και άλλων φορέων, εφόσον τούτο κριθεί αναγκαίο κατά την εκτέλεση του προγράμματος.

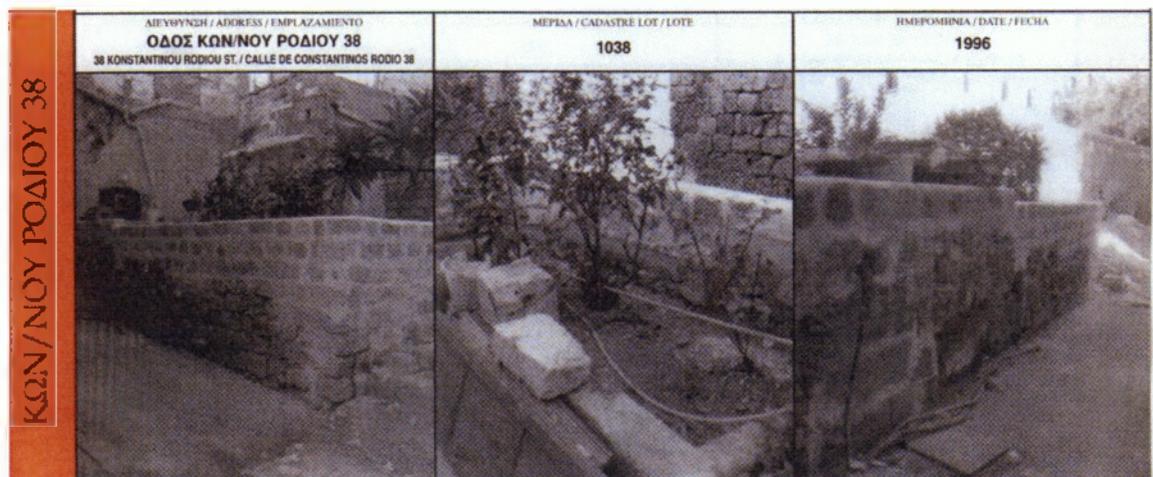
2. ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΠΑΛΛΙΑΣ ΠΟΛΗΣ - ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

(ΕΝΤΟΣ)

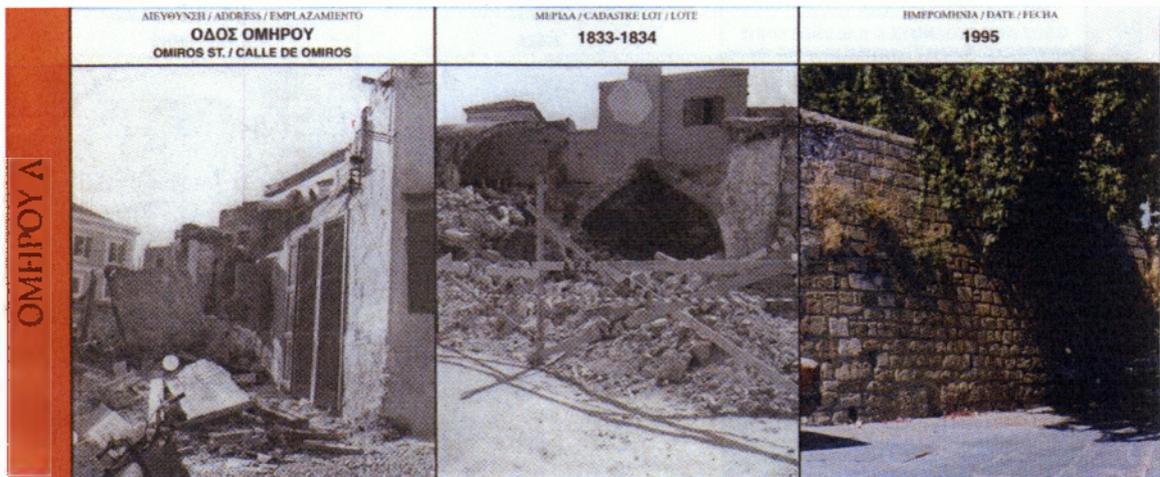

ΣΩΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΕ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟ ΧΩΡΟ.

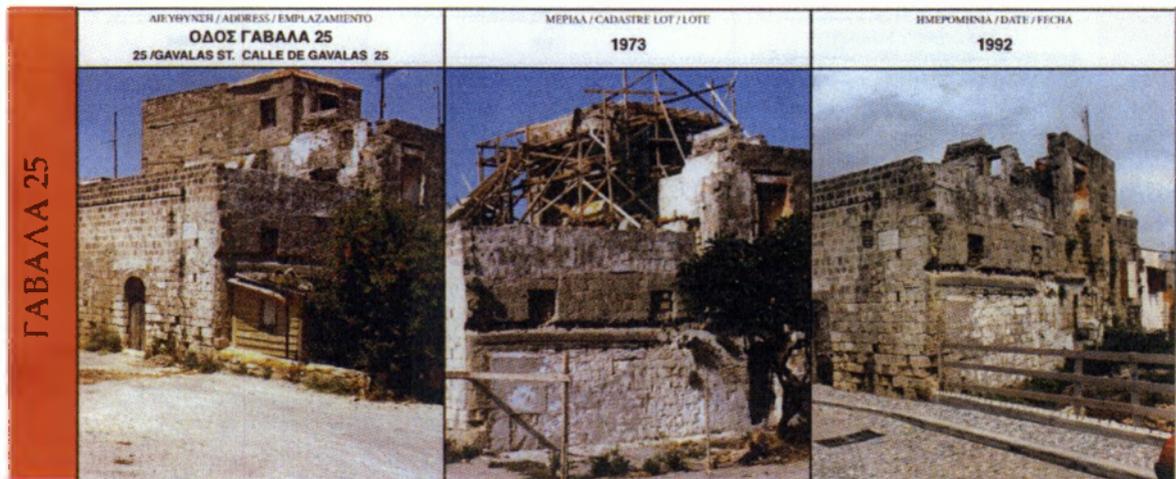
ΣΩΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΕ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟ ΧΩΡΟ.

ΣΩΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΕ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟ ΧΩΡΟ.

ΣΩΣΤΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΑΚΙΝΗΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ.

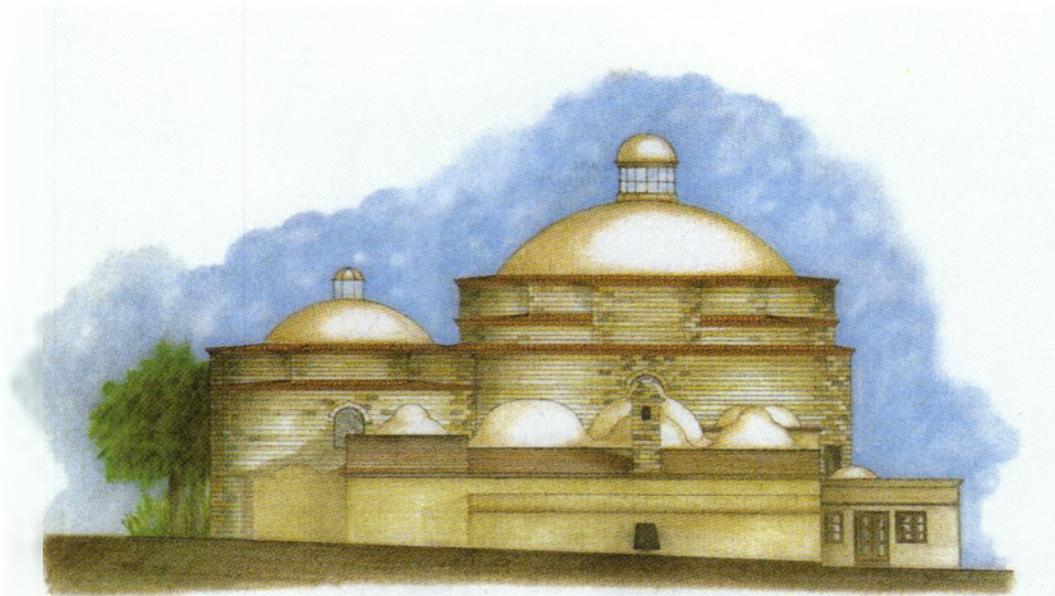

ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΑΚΙΝΗΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ.

ΣΩΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ ΣΕ ΚΟΙΝΟΧΡΗΣΤΟ ΧΩΡΟ.

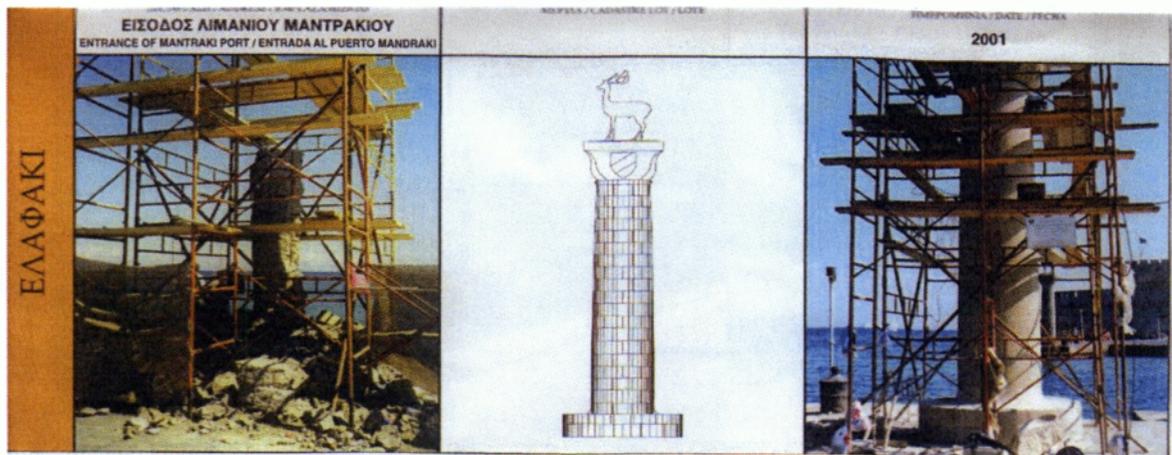
ΕΚΤΟΣ ΠΑΛΑΙΑΣ ΠΟΛΗΣ

ΠΑΝΩ : ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ “ΥΕΝΙ ΗΑΜΜΑΜ”

ΚΑΤΩ: “ΥΕΝΙ ΗΑΜΜΑΜ” (1918) ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΗΣ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑΣ.

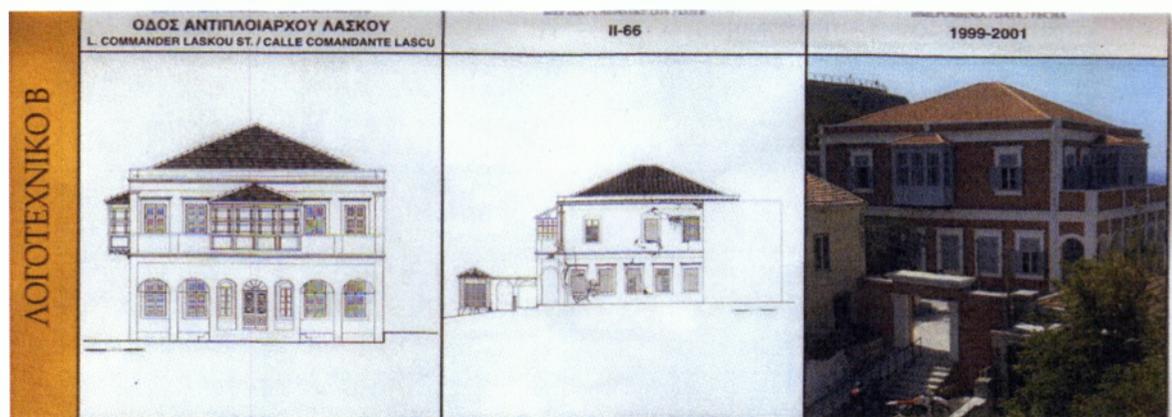

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΥΤΙΚΟΥ ΚΙΟΝΑ ΣΤΗΝ ΕΙΣΟΔΟ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ.

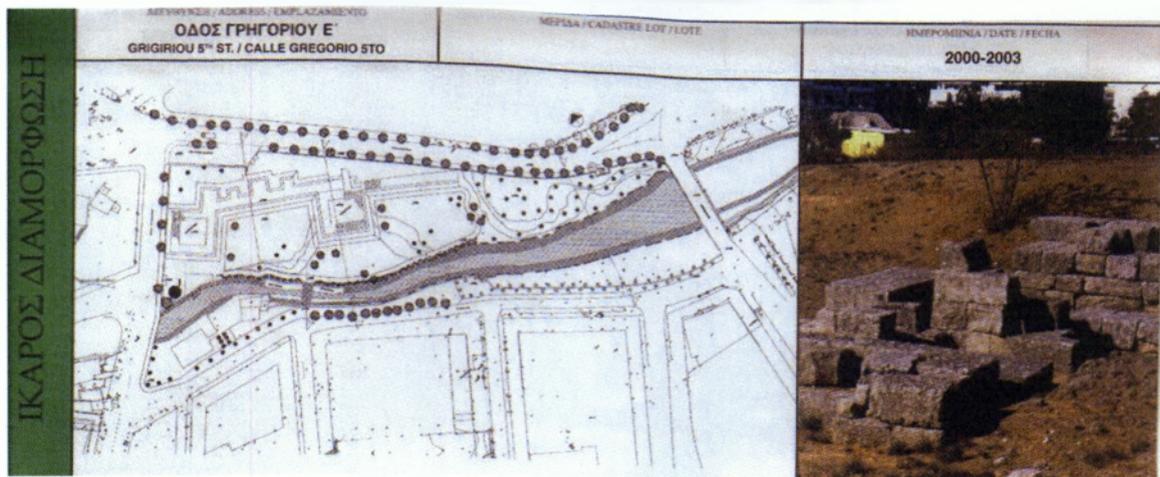
ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ -ΠΕΡΙΦΡΑΣΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗ ΝΕΚΡΟΠΟΛΗ ΤΟΥ ΚΑΡΑΚΟΝΕΡΟΥ.

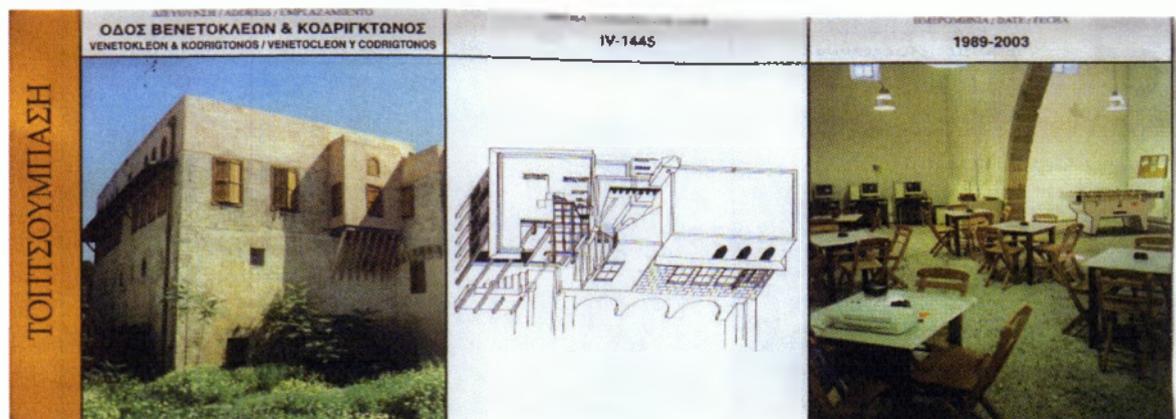
ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΕΝΤΡΟΥ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.

ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΧΩΡΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Ε'

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟΥ ΤΟΠΤΣΟΥΜΠΑΣΗ ΑΓΑ